

ALFRED BREHM

POHJOISNAVALTA
PÄIVÄNTASAAJALLE

Alfred Brehm

Pohjoisnavalta päiväntasaajalle

«Public Domain»

Brehm A.

Pohjoisnavalta päiväntasaajalle / A. Brehm — «Public Domain»,

Содержание

Lintuvuoret Pohjolassa	5
Tundra ja sen eläinmaailma	18
Aasian aro ja sen eläimet	28
Siperian metsät ja metsänriista sekä metsästys siellä	42
Конец ознакомительного фрагмента.	60

Pohjoisnavalta päiväntasaajalle / Helppotajuisia esitelmää

Lintuvuoret Pohjolassa

Kuin luoja oli saanut valmiiksi maan ja iloitsi hyvin onnistuneesta työstänsä, alkoi saatana heti miettiä sen hävittämistä. Silloin hän ei vielä ollut karkoitettuna taivaasta, vaan asui ylienkelien joukossa niissä paikoissa, joissa autuaat oleskelevat. Ylös seitsemänteen taivaasen lensi hän ja sieppasi mahtavan ison kiven; sen hän sinkautti kaikella voimallaan alas nuoruuden kauneudesta ihanaa maata kohti. Mutta oikeaan aikaan huomasi luoja saatanan häijyn aikeen ja lähetti yhden ylienkelinsä sitä estämään. Enkeli lensi nopeammin kuin kivi ja sai suojelluksi maan. Ukkosen kaltaisella jyrinällä syöksyi kallion lohkare mereen, niin että aallot kuohuen nousivat pilviin saakka ja laajalti peittivät tulvillansa läheiset maat. Äärettömän korkeasta putoamisestaan murskautui kiven ulkokuori ja tuhansittain pirstaleita sinkoili sen ympärille mereen, muutamat häviten syvyyteen, toiset jääden korkealla ylemmäksi meren pintaa, jossa ne vielä tänäkin päivänä ovat paljaina ja alastomina kuin itse heitetyn kiven sisuskin. Silloin armahti Jumala kallioita ja päätti äärettömässä hyvydessään antaa elämää kehittyä myöskin niille autioille kallioille. Mutta elämää tuottava maa, elämän ehto, pii melkein loppunut. Tuskin oli muuta jäljellä kuin kylvää sinne tänne vähä rahtunen.

Niin kertoo vanha tarina, joka elää ylhäällä Pohjolassa, Lapinmaan asujanten muistissa. Kivi, jonka saatana heitti, on Skandinaavia; sirpaleet, jotka putoilivat sen ympärille mereen, ovat karit ja luodot, jotka kirjavana kehyksenä ympäröivät tätä niemimaata; raot ja halkeamat, joita kiveen pudotessa tuli, ovat syvät vuonot ja laaksot sisämaassa; maarahatukset, joita luojan lempeästä kädestä siihen tipahteli, ovat se vähäinen ala hedelmällistä maata, kuin Skandinaaviassa on.

Täytyy olla itse käynyt Skandinaaviassa ja varsinkin Norjassa, täytyy olla itse purjehtinut sen saaristossa, täytyy olla itse matkustanut maan eteläisimmästä päästä ylös pohjoisimpaan niemeen saakka, ymmärtääkseen tämän luonnonomaisen tarinan koko syvyyttä ja merkitystä. Ihmeellinen on tosiaan tämä maa, ihmeelliset sen syvät vuonot, ja vielä ihmeellisempi on sitä ympäröivä saari- ja luotoseppele.

Skandinaavia on alppimaa, kuten Sveitsi ja Tyroli, ja kuitenkin niin äärettömän toisenlainen kuin ne. Kuten Alpeilla on Skandinaaviassakin tunturinsa, korkeat lumi- ja jäätunturit, kuohuvat puronsa, kirkkaat, tyynet alppijärvensä, tummia havumetsiä alhaalla laaksoissa, vaaleanvihreitä koivikkoja ylempänä, laajoja, täällä tundroiksi muuttuneita soita tunturien leveillä seljillä, hirsikartanoita rinteillä ja karjataloja ylimmissä laaksoissa. Ja kuitenkin on kaikki niin perin toisin kuin alppimaissa, ja erotuksen huomaa jokainen, ken on nähnyt ne molemmat. Se johtuu siitä, että kaksi maan suurenmoista ja mahtavasti vaikuttavaa aluetta täällä yhtyy: korkeat tunturit ja meri.

Skandinaavian yleinen luonne on yht'aikaa vakava ja iloinen. Ankaruuteen yhtyy lempeys, vuorotellen kolkon ja jylhän kanssa on ilahuttavaa viehättävyyttä, kuolleen ja tuskastuttavan luonnon rinnalla on ylentävää elävyyttä. Mustat kiviseinät nousevat pystysuoraan ylös merestä, hajautuvat ja jakautuvat ja nousevat edelleen jyrkkinä ja koleina ylös pilviin ja riippuvat uhkaavina syvyyden päällä, ja niiden harjoilla lepäilevät peninkulmia laajat jääkentät, peittäen kokonaiset maakunnat ja karkoittaen kaiken muun elämän paitsi sieltä alkavia tunturipuroja, näitä puroja, jotka kaikkialla kutovat hopeavöitensä mustain kallioiden ylitse, ilahuttaen silmää ja samalla hyvitelten korvaakin laulamalla jättiläistunturien korkeaa veisua, näitä puroja, jotka joka notkelmasta katoavat syvyyteen ja syöksyvät taas esiin joka halkeamasta taikka hurjassa tanssissa kuohuvat alas kallioita pitkin, tehden putouksen toisensa perästä, ja vastaisella vuoren seinällä kaiutellen porinaansa. Nämä

kohisevat tunturipurot, jotka jokaisesta tunturin notkelmasta syöksyvät syvyyteen, loistavat vesivyöt, jotka riippuvat jok'ainoalla kallioseinällä, savun tapaisesti ylös nouseva vesihöyry, joka kertoo syvällä piilevän kuohuvia koskia, ne ne juuri herättävät elämää synkimpään erämaahankin, sellaisiin paikkoihin, joissa silmä ei muuten näe muuta kuin kalliovuoria ja taivasta.

Mutta vaikka sisämaan kauneus onkin erittäin ylevä, vaikka vuonot kallioseineneen, rotkoineen ja laaksoineen, niemineen ja kannaksineen ovatkin erittäin lumoavat ja valtaavat, niin vielä omituisemmat ovat luodot ja saaret ulkona meressä pitkin koko maan rannikkoa etelästä aina pohjoisimpaan päähän saakka; ne muodostavat eksyttävän sokkelon lahtia ja salmia, jonka vertaista tuskin missään muualla tavataan koko maan päällä.

Suuret saaret ovat enemmän tai vähemmän itse mannermaan kaltaiset; pienillä saarilla ja luodoilla on aivan omituinen luonteensa. Se kuitenkin vaihtelee enemmän tai vähemmän joka leveysasteella, mikäli matkustetaan pohjoisemmaksi. Tosin niistä puuttuu, kuten itse merestäkin, etelän rikkaus; vaan niiltä ei suinkaan puutu kaikkea kauneutta, ja varsinkin vaikuttavat ne mahtavasti keskiyön hetkinä, jolloin keskikesän aurinko suurena ja veripunaisena seisoo tuolla alhaalla taivaanrannassa ja levittää laajoille vuorten huipuille ja avaralle merelle ikään kuin harsolla verhottua loistoansa. Tätä suloutta suuresti edistävät kaikkialta näkyvät talonpoikaistalot, laudoitetut ja turvekattoiset hirsirakennukset, omituisessa veripunaisessa loistossa, joka jyrkästi eroaa vihreistä turvekatoista, viereisten vuorensinien mustuudesta ja lumitunturien sinijäätiköistä.

Ihmeekseen huomaa maata tuntematon etelämaalainen, että nämä talot tulevat suuremmiksi ja tilavammiksi, mitä kauemmaksi matkustetaan pohjoiseen päin, ja että ne, vaikka niitä ympäröimässä ei enää olekaan mitään peltoja, vaan korkeintaan pikku kasvitarhoja, kuitenkin suuruudelta, tilavuudelta ja ulkovarustuksiltaan ovat paljon muhkeammat eteläisen Skandinaavian tuparakennuksia ja että muhkeimmat ja suurenmoisimmat niistä ehkä ovat verraten hyvin pienillä saarilla, joissa ainoastaan ohut turvekerros peittää kalliota ja joissa ei enää edes pientä kasvitarhaakaan voida saada menestymään karussa maassa.

Tämä näennäinen arvoitus selviää, kuin otetaan huomioon, että täällä Pohjolassa ja Lapinmaassa ei kynnetä maata, vaan meri on peltona; että siellä ei kylvetä kesällä eikä heilutella viikatetta, vaan keskitalvella niitetään kylvämättömästä pellostä; että juuri niinä kuukausina, joina pitkällä yöllä on eittämätön herruus, jolloin auringon sijasta ainoastaan kuu paistaa ja aamu- ja iltaruskon sijasta ainoastaan revontulet liekitsevät, ihmiset siellä ylhäällä kokoavat meren runsaita satoja.

Syys-päiväntasauksen aikaan varustautuvat kaikissa rantakylissä pitkin koko Norjan rannikkoa voimakkaimmat miehet korjaamaan Pohjolan laihoa. Joka kaupunki, joka kauppala, joka kylä lähettää vahvasti miehitetyn laivan ylös saariin ja luotoihin, tuonne pohjoisen napapiirin toiselle puolelle, asettumaan ankkuriin mihin hyvänsä sopivaan lahteen ja sieltä laivastansa ja talonpoikaistaloista käsin kokoomaan saalista. Keskikesällä on maa siellä ylhäällä hiljainen ja tyhjä ihmisistä; talvella ovat lahdet, saaret ja salmet täynnä voimakasta kansaa, ja uutterat ihmiskädet ovat yöt päivät työssä. Vaikka talot näyttävätkin hyvin tilavilta, ei niihin kuitenkaan mahdu se väen paljous, joka tänne tulvi kokoon, ja laivain lähellä ovat useinkin tilapäiset, turvekattoiset tuvat niukkana suojana ankaralta talvi-ilmalta.

Noin talvi-päivänseisauksen aikaan, jolloin me vietämme joulua, on toimeliaisuus siellä ylhäällä vilkkaimmillaan. Jo viikkokausia on meri tarjonnut aarteitansa. Mahtavimman kaipauksen vaikutuksesta, kuin vallitsee elävissä olennoissa, vastustamattomasta taipumuksesta kylvämään tulevien sukupolvien siemeniä nousee meren syvimmistä syvyyksistä lukemattomia kalaparvia, turskia, koljoja ja muita, veden pintakerroksiin; ne lähestyvät rantaa, tunkeutuvat kaikkiin kanaviin, salmiin ja vuonoihin ja täyttävät meren pinnan monen peninkulman laajuudelta. Niin tiheässä uivat nämä yhden ainoan tunteen pakosta rannoille kokoutuvat kalat, että veneen täytyy ihan sanan mukaan raivata itselleen tietä sen suunnattoman kalaparven lävitse, että verkot kalain painosta jäävät roteviltakin miehiltä välistä nostamatta taikka repeytyvät rikki, että kalaparveen pystyy pistetty

airo jonkun silmänräpäyksen seisoo ennen, kuin kaatuu veden pinnalle. Kalliosaarissa aina veden keskikorkeudesta ylös maan alarajaan asti, jota on huipuilla, on paljas kallio lakkaamatta peitettynä halaistuilla kaloilla, joita on aseteltu sinne kuivamaan, ja toisia riippuu niiden päällä telineissä kuivamassa ahavassa. Tosin silloin tällöin kalliot ja telineet tyhjennetään ja sovitellaan kimppeihin sidotut kuivat kalat varta vasten tehtyihin aittoihin, mutta lyhyen hetken ne vain ovat tyhjinä, sillä uusia tällä välin pyydettyjä ja halottuja kaloja levitellään ja asetellaan entisten sijaan.

Kuukausia kestää tätä vilkasta elämää, kuukausittain on lakkaamattomia markkinoita; kuukausittain vaihtavat täällä Etelä ja Pohjola aarteitansa. Vasta niinä päivinä, jolloin puolenpäivän aikaan kirkas valo etelässä ennustaa vielä piilossa pysyvän auringon kohta ilmestymistä taikka jolloin se jo ehkä itsekkin lyhyen hetken katselee näitä maita, lakkaa vähitellen runsas saalis. Aitoista viedään laivoihin kuivat kapaturskat, ladotaan niitä täyteen kaikki paikat kölistä kanteen asti, ja varustaudutaan palaamaan kotiin taikka purjehtimaan kuka minnekin. Laiva toisensa perästä nostaa ruskeareunaiset purjeensa ja purjehtii omia teitään.

Hiljaisemmaksi jää Pohjola, tyhjemmäksi maa, autiommaksi meri. Viimein kevät-päiväntasausten aikaan ovat melkein kaikki vieraat purjehtijat poistuneet pyyntipaikoilta ja kaikki kalat taas peräytyneet meren pimeihin syvyyksiin. Mutta jo lähettää meri uusia lapsia, taas rupee olemaan elämää kaikissa salmissa, lahdissa ja vuonoissa, eikä ainoastaan siellä, vaan myöskin saarissa ja luodoissa, ja kohta katselevat mereen miljoonat linnunsilmät niiltä paikoilta, joissa vilkas talvielämä vallitsi.

Syvällisenä piirteenä kaikkein varsinaisten merilintujen elämässä on, että ainoastaan kaksi asiaa voi pakottaa heitä käymään maalla: joka kevät uudestaan heräävä rakkauden tunne ja lähestyvän kuoleman synkkä aavistus. Ei talven pitkä yö, ei sen pakkanen eikä sen myrskyt aja niitä maalle, he ovat karaistuneet kaikkia Pohjolan ilman ankaruuksia vastaan ja tottuneet tekemään tehtäviänsä aalloilla tai niiden alla; ei myöskään petokalojen uhkaava hammas pelota heitä pakenemaan maalle; he käyvät jollakin yksinäisellä meren saarella ainoastaan sattumalta, jospa sitäkään tapahtuu, ja silloinkin viivähtävät he maalla ainoastaan lyhyen hetken vähän tarkemmin rasvaamassa höyheniänsä, kuin vedessä voi tapahtua. Mutta kuin auringon ensi säteiden välähtäessä rakkaus alkaa liikkua heidän sydämissänsä, silloin palaavat vanhat ja nuoret, vaikkapa tuhannenkin peninkulman päästä, uiden tai lentäen taas siihen paikkaan, jossa he ensin näkivät päivän valon. Ja kuin keskellä kylmää talveakin, jolloin ne paikat ovat kauan olleet autioina, merilintu tuntee sydämessään kuoleman, rientää hän, mikäli voimia riittää, kuolemaan, jos suinkin mahdollista, samassa paikassa, jossa hän ensin pesässä silmänsä avasi.

Lukemattomien merilintujen jokavuotiset kokoukset pesimispaikoilla vilkastuttavat ja elvyttävät niitä monta kuukautta semmoisella tavalla, jota on mahdoton kuvata. Erilaiset, kuten merilinnut itse, ovat lintuparvet, ja erilaiset myöskin paikat eli, kuten norjalaiset sanovat, vuoret, joilla ne silloin oleskelevat. Muutamat valitsevat pesimispaikoikseen sellaisia luotoja, jotka tuskin ovat ylempänä ylintä vedenrajaa eivätkä kasva muuta, kuin mitä linnut välttämättä tarvitsevat pesän tueksi, jonka he tekevät aaltojen rantaan ajamasta meriruohosta: toiset valitsevat sellaisia saaria, jotka jyrkkinä ja koleina nousevat satoja metrejä korkealle meren pinnasta ja joissa joko on runsaasti pengermiä, koloja, halkeamia ja muita piilopaikkoja taikka kyllin paksu kerros turpeeksi muuttuneita kasvein jäännöksiä. Matalampia luotoja sanovat norjalaiset "haahkasaariksi" sen merilinnun mukaan, joka heille on hyödyllisin ja arvokkain ja jota he sen tähden erittäin huolellisesti hoitelevat: lintuvuoriksi yleensä sanotaan sitä vastoin vain jyrkempiä ja korkeampia saaria, joissa paraastaan asuskelee alkkoja eli ruokkeja ja lokkeja.

Vaikka valppaan tutkijan hyvin tekisikin mieli lähemmin tarkastella ja laveammin kuvata jokaista erityistä meren pesimälintua, niin Pohjolan lintuvuorten asujanten monilukuisuus pakottaa häntä pysymään vain joissakuissa. Minunkin täytyy luopua siitä huvista, että piirtäisin täydellisiä kuvia näiden lintujen elämästä; mutta katson kuitenkin olevani velvollinen ainakin pintapuolisesti kuvaamaan joitakuita, saadakseni esiin muutamia pääpiirteitä merilintujen elintavasta. Vaikka vaali

onkin vaikea, niin yksi niistä, joka joka kevät palaa samoille pesäpaikoille ja ihmeellisesti tuottaa niille elävyyttä ja omituista väritystä, haahka, ei kuitenkaan saa jäädä pois valittujen luvusta. Kolme lajia näitä muhkeita sorsalintuja asuu tai käy Europan rannoilla; yksi niistä, tavallinen haahka, tavataan verraten hyvin etelässäkin, jopa luoteisen Saksan edustalla saarissa. Niiden höyhenpuku on Pohjolan meren tarkka kuva. Mustaa ja punaista, tuhkaharmaata ja jäävihreätä, valkoista, ruskeaa ja keltaista on siinä puvussa sekaisin. Tavallinen haahka on vähimmin kaunis niistä, mutta kuitenkin on sekin muhkea lintu. Niska ja selkä, nauhus siipien poikki ja vatsapuolen sivuilla pilkut ovat valkoiset kuin aaltojen vaahto; kaula ja kupu ovat ruusunkarvaiselta vivahtavat valkopohjalla, ikään kuin keskikesän auringon hehku olisi niihin jättänyt jotakin sädeloistostansa; piiru poskissa on vihreä kuin tunturien jää; rinnan alapuoli ja vatsa, siivet ja pursto, seljän takapuoli ja perä ovat mustat kuin itse meren syvyys. Sellaisen korupuvun on kuitenkin ainoastaan uros saanut osakseen; naaras, kuten kaikki sorsanaarakset, on paljon yksinkertaisemmassa, vaan sentään hänkin hyvin miellyttävässä puvussa. Yleinen ruosteen karvainen, milloin enemmän, milloin vähemmän ruskeaan vivahtava pohja on piirreltynä täyteen pitkittäin ja poikittain pilkkuja, viivoja ja kiemuroita, niin moninaisesti vaihtelevia, että ei ole sanoja tehdä siitä tarkkaa kuvaa.

Ei mikään muu sorsalaji ole niin varsinaisessa merkityksessä meren asujan kuin haahka, ei mikään kömpelömmän astua huojuskele maalla, ei mikään lennä raskaammin, ei mikään ui nopeammin, ei mikään sukella taitavammin eikä syvemmälle kuin haahka. Aina viisikymmentä metriäkin sukeltaa hän alas meren pinnasta hankkimaan itselleen ravintoa syvältä merestä, ja koko viisi minuuttiakin eli siis tavattoman pitkän ajan sanotaan sen voivan pysyä yhtä päätä veden alla. Ennen pesimisajan alkua hän joko ei ollenkaan lähde pois aavalta mereltä taikka vain ihan poikkeuksen tavoin ja silloinkin paremmin vain oikusta kuin minkään välttämättömyyden pakosta. Jo ennen talven loppua ovat suuret parvet, joissa tämäkin sorsalaji mieluisimmin eleskelee, jakautuneet eri pareiksi, ja ainoastaan ne urokset, joiden ei ole onnistunut löytää itselleen paria, uiskentelevat vielä pikku ryhmissä. Puolisojen välillä vallitsee molemmin puolin onnellisin sopusointu. Ainoastaan yksi tahto, epäilemättä naaraksen, määrää molempien tekemisen. Jos naaras nousee veden kalvosta lentämäänsä pari kolme sataa metriä, seuraa uros häntä; jos naaras sukeltaa syvälle, katoaa uroskin silmänräpäyksessä veden alle; mihin hyvänsä naaras kulkee, seuraa uros häntä uskollisesti; mitä hyvänsä naaras tekee, näkyy se aina olevan uros mielen mukaan. Vielä elää pari ulkona aukealla merellä, vaikka tosin ei enää loitompana kuin viisikymmentä metriä syvillä vesillä, ja aina semmoisissa paikoissa, joissa raakkuja on runsaasti peittämässä kallioita ja pohjaa. Nämä nilviäiset ne ovat näiden haahkojen usein yksinomaisten ravintona ja niiden tähden sukeltavat ne alas hyvinkin syvälle; nämä raakut myöskin suojelevat heitä aina puutteelta, joka välistä uhkaa niin monta muuta sorsalajia. Huhtikuussa ja viimeistään toukokuun alussa lähestyvät parit yhä enemmän saaristoa ja samalla myöskin rantaa. Haahkanaaraksen sydämissä ovat äidin huolet heränneet, ja niiden tähden saavat kaikki muut huolet haihtua. Ulkona aukealla merellä oli pari niin arka, että se ei koskaan odottanut minkään veneen eikä laivan lähestymistä, ja ihmistä se pelkäsi enemmän kuin mitään muuta olentoa; nyt lähellä saaria on suhde ihan toisin. Totellen ainoastaan äidinaistia uiskentelee naaras pesintäsaarille; pitämättä enää vähääkään lukua ihmisestä astua huojuskelee hän ylös maalle. Yhä edelleen levotonna seuraa häntä uros, tuon tuostakin kaiuttaen varoittavaa "ahua, ahua!" – huutoansa, osoittaen hyvin huomattavaa epäilystä, pysähtyen tuon tuostakin, mieltien kauan ja vasta sitte uiden taas edelleen. Naaras ei pidä lukua mistään siitä. Huolimatta koko maailmasta astuskelee hän yli koko saaren, etsien sopivaa pesän paikkaa. Ollen itsepäinen hän ei suinkaan tyydy mihin hyvänsä kuivaan ruohokasaan, jonka vesi on ajanut maalle, eikä matalaan katajapensaasen, jonka maata myöten leviävät oksat kyllä tarjoaisivat turvallista piilopaikkaa, eikä myöskään vanhaan arkkuun tai laatikkoon, jonka saaren omistaja on varta vasten hänelle suojaksi asettanut ja koonnut siihen vielä valmiiksi risuja ja ruohojakin; vaan hän ihan huolettomasti, kuin olisi oikea kotieläin, lähestyy omistajan asuntoa, astuu sisään, tallustelee yli lattian, tunkeutuu itse emännän kyökkiin ja omiin huoneihin ja oikullisuudessaan ja itsepäisyydessään valitsee ehkä pesäksensä juuri leivinuunin ja

siten pakottaa talon emännän, vaikka mahtavankin, monta kuukautta paistamaan leipänsä toisessa saarella. Nähtävästi vavisten seuraa häntä uskollinen puoliso niin etäälle, kuin mahdollista; mutta kuin naaras hänen mielestään kokonaan unhottaa kaiken varovaisuuden, jopa menee niinkin pitkälle, että rohkenee asua saman katon alla ihmisten kanssa, silloin uros ei enää koetakaan taistella hänen itsepäisyyttänsä vastaan, vaan jättää hänet omin neuvoinsa ja lentää takaisin ulos turvalliselle merelle ja odottelee siellä naaraksen jokapäiväisiä käyntejä. Haahkarouva ei tuosta ole millänsäkään, kokoo vähän risuja itselleen, ottaa mielellään vastaan apua keitä hyvänsä, asettelee risut ja ruohot kasaan, kaivaa molemmilla jaloillaan kuopan, pyöristelee ja sijoittelee sen sileällä rinnallaan, itse lakkaamatta pyörien ja käännellen itseään, ja alkaa sitte toimitella pesän varsinaista sisustamista. Ajatellen ainoastaan perillistensä hyvinvointia nyppi hän rinnastaan verrattoman hienoja untuvia, tekee niistä jonkinlaisen peitteen, joka riittää verhoamaan koko kolon ja sitä paitsi yläreuna jää niin tiheäksi rimpsuksi ylt'ympäri, että, milloin lintu sattumalta lähtee pois pesästään, se suojelee munia kaikelta kylmyydeltä. Jo ennen saamistaan sisäverhoa valmiiksi alkaa hän munia verraten pieniä, sileäkuorisia, likaisen- tai vihreänharmaita muniansa, kunnes aarre tulee täys'lukuiseksi, jolloin siinä on kuusi tai kahdeksan munaa, harvoin enempi tai vähempi.

Tätä hetkeä on norjalainen odottanut. Oman voiton pyyntö se teki hänet niin ystävälliseksi lintua kohtaan. Vierasarainen isäntä muuttuu nyt ryöväriksi. Vähääkään säälimättä ottaa hän munat pesästä, vieläpä kalleista untuvista kudotun sisäverhonkin. Neljäkolmatta tai kolmekymmentä pesää antavat yhden kilon untuvia, joiden arvo on saantipaikalla noin kolmekymmentä kruunua eli kaksiviidettä markkaa. Nämä numerot kylliksi selittänevät norjalaisten ryöstönhalun.

Raskaalla mielellä näkee haahkanaaras tämänvuotiset toiveensa rauenneen; hämmästyksissään ja kauhistuksissaan lentää hän merelle ja on näkymättömissä muutamia päiviä. Mutta pianpa haahkamme palaa takaisin ja astua huojuskelee, ihan kuin ei olisi mitään tapahtunut, taas ylös maalle laittamaan itselleen uutta pesää. Luultavasti hän tällä kertaa karttaa entistä paikkaa ja tyytyy ensimmäiseen kuivaan ruohokasaan, joka ei vielä kokonaan ole toisten hallussa. Vielä kerran laittelee hän kuntoon pesäkolon ja vielä kerran alkaa hän etsiä ja nyppiä höyheniänsä, saadakseen kuntoon mielestänsä ihan välttämätöntä untuvapeitettä. Vaan mitkään ponnistukset eivät auta; vaikka hän miten kurkottelee ja väänтелеe kaulaansa, niin hänen untuvavarastonsa on lopussa. Mutta milloinka on äiti, vaikkapa sorsankin muodossa, ollut neuvoton, kuin on ollut pitäminen huolta lastensa hyvinvoinnista? Ei haahkakaan ole neuvoton. Itsellään hänellä ei ole mitään untuvia jäljellä, vaan hänen puolisolonsa niitä on kosolta sekä rinnassa että seljässä. Nyt täytyy hänen tulla esiin. Ja vaikka uros ehkä vastusteleekin, vaikka edellisten vuosien muistot hänessä jyrkästi panevat vastaan, täytyy hänen kuitenkin totella ja taipua. Ihan säälimättä nyppi toimielias äiti häneltä untuvat, ja muutamassa tunnissa tai ainakin parissa päivässä tulee uros yhtä paljaaksi kuin emä itse. Minusta on aivan luonnollista, että haahka-uros sellaisen kohtelun jälkeen lähtee niin pian, kuin suinkin pääsee, pois merelle ja sitte monta kuukautta seurustelee ainoastaan toisten yhtä onnettomain kumppaniensa kanssa eikä enää pidä lukua hautovasta puoliosostansa eikä tulevista perillisistä. Jos tosiaan, kuten kaikilla pesintäpaikoilla sentään tapahtuu, nähdään joku haahka-uros hautovan naaraksen luona, niin luullakseni se voi olla ainoastaan sellainen, joka ei vielä ole nypitty.

Nyt hautoo haahka sängen ahkerasti. Ja nyt huomataan hänen pukunsa ainoaksi soveliaaksi, ell'emme sano: ainoaksi mahdolliseksi, kuin hänellä voi olla. Pesää ympäröivään ruuhon sekautuu hänen värinsä ihan täydellisesti; ei edes haukan eikä merikotkankaan terävä silmä voi huomata häntä. Sekä yleinen väri että myöskin jokainen pilkku ja jokainen viiru on niin kuivan meriruohon näköinen, että hautova lintu, kuin se laskee alas kaulansa ja vähän levittää siipiänsä, ihan häviää näkyvistä. Monta, monta kertaa on minullekin tapahtunut, että olen, tarkalla metsästäjän ja tutkijan silmällä tähystellen, astunut sellaisilla haahkasaarilla ja vasta siitä huomannut ihan jalkaini juuressa hautovan haahkanaaraksen, että se on torjuen ruvennut nokallaan hakkaamaan saappaitani. Ken tietää, miten innokkaasti haahkat hautovat, häntä ei suinkaan ihmetytä, että voidaan päästä niin lähelle pesässään makaavaa haahkanaarasta; mutta se kummastuttanee myöskin kokenutta tutkijaa, että haahkanaaras

pois lentämättä antaa kosketella munia altansa ja että hän ei huoli edes siitäkään, että hänet nostetaan pois pesästä ja lasketaan jonkun matkan päähän maahan, ainoastaan nähdäkseen, miten kiireesti se löntystelee takaisin pesäänsä.

Haahkan äidinrakkaudessa ja äidinilossa on myöskin toinen puolensa. Jokainen haahka, ehkäpä muutkin sorsalajit, ei ainoastaan tavoittele perillisonnea, vaan hänen äidinsilmänsä tahtoo nähdä niin monta poikasta kuin mahdollista. Siitäpä seuraa, että hän ihan arvelematta, jos vain suinkin voi, varastelee toisilta, jotka hautovat hänen lähellensä. Vaikka hän hautookin ahkerasti, täytyy hänen kuitenkin kerran päivässä lähteä pesästään hankkimaan itselleen ravintoa sekä puhdistamaan, siistimään ja rasvaamaan höyheniänsä, jotka turmeltuvat suuresta hautomalämmöstä. Katsahtaen epäluuloisesti naapureihin oikealle ja vasemmalle nousee hän ylös jonakin ensimmäisenä aamupäivän hetkenä, ehkä jo kauan kärsittyään kalvaavaa nälkää, astuu pois pesästä ja huolellisesti kääntelee nokallaan pesää ympäröivän untuvareunuksen kätkeväksi ja suojelevaksi peitteeksi munille; sitte hän lentää nopeasti ulos merelle, sukeltaa sukeltamistaan alas syvyyteen, täyttää nopeasti kupunsa ja kurkkunsa aina nieluun saakka meren raakuilla, kylpee, siistii ja rasvaa itseänsä, palaa takaisin maalle ja rientää, koko matkan ahkerasti kuivaten ja silittäen höyheniänsä, jälleen pesäänsä. Naapurisisaret makaavat yhä niin viattoman näköisinä kuin mahdollista pesissään, ja kuitenkin ovat he, ainakin joku heistä, tällä välin tehneet itsensä syypääksi näpistelemiseen. Heti, kuin emä lensi pois, nousi yksi naapureista ylös, kohotti vierasten munain peitettä ja vieritti nopeasti omaan pesäänsä siitä yksi, kaksi, kolme, jopa neljäkin munaa; sitte peitti hän jälleen pesän huolellisimmasti ja asettui onnellisena ja tyytyväisenä taas hautomaan väärin lisäytyntä aarrettansa. Ehkä kotiin palaava haahkanaaras kyllä huomaa, mitä hänelle on tehty; mutta hän ei vähimmälläkään tavalla näytä, mitä tietää, vaan asettuu ihan tyynesti hautomaan kuten ennenkin, ikään kuin ajatellen: "maltahan, ystäväiseni, kyllä sinäkin lennät pois pesästäsi, ja mitä sinä teit minulle, saatan minäkin tehdä sinulle jälleen." Ja todella munat likeisistä haahkanpesistä siten lakkaamatta siirtyvät toisesta toiseen. Haahkasta näyttää olevan yhtä, omiako vaiko vieraita ne lapset ovat, jotka kehittyvät eläviksi onnellisen äidin rinnan alla. Pääasia on vain, että poikasia on.

Kuusikolmatta päivää hautoo haahkanaaras, ennen kuin munat kypsyvät. Ne Pohjolan asukkaat, jotka toimivat ymmärtäväisesti, antavat hänen tällä kertaa olla rauhassa, koettavatpa vielä, mikäli voivat, auttaakin häntä pidättämällä niin paljon kuin mahdollista kaikkia vihollisia ja rauhan häiritsijöitä kaukana saaresta. He tuntevat jokainen omat haahkansa, ell'ei nimeltä, niin ainakin sen verran, että tietävät, mihin aikaan se tai se on hautonut loppuun asti ja aikoo nuorisojoukkonsa kanssa lähteä meren turviin. Se tie tulee kuitenkin usein turmiolliseksi monellekin varomattomalle nuorelle haahkalle. Samoilla saarilla pesiväiset tai niillä muuten käyvät haukat ja vielä enemmän korpit, räiskät ja suuret merilokit väijyen odottavat poikasien ensi lähtöä ulos maailmaan, iskevät niihin ja vievät pois ruuaksensa. Sitä saaren omistaja kuitenkin koettaa estää eräällä tavalla, joka hyvin kuvaa näitä ennen niin villejä ja arkoja, mutta pesintäaikana oikeiksi kotieläimiksi muuttuneita haahkoja. Hautoma-ajan lopulla menee omistaja joka aamu saarelle auttamaan haahkaitejä ja kokoomaan toista untuvasatoa. Seljässä on hänellä suurempi kori ja toisella käsivarrella pienempi. Siten astuu hän pesältä pesälle, nostaa jokaista haahkaemää ja katsoo, joko poikaset ovat päässeet ulos munista ja ehtineet kylliksi kuivaa. Jos niin on, sulloo hän koko pikku joukon käsikoriin, ottaa taitavalla sieppauksella pesästä untuvaverhon, heittää sen selkäänsä suurempaan koriin ja menee edelleen. Luottavasti astua tallustelee haahkaemä hänen jäljestänsä tai pikemmin piipittävien poikasiensa perästä. Samalla tavalla tyhjennetään toinen ja kolmas pesä ja niin yhä edelleen niin kauan, kuin käsikoriin mahtuu poikasia; ja emä toisensa perästä yhtyy saattojoukkoon, tiellä puhua laverrellen sisaruksiensa kanssa. Meren rantaan päästyä mies kääntää käsikorin alassuin ja kaataa koko nuorisojoukon suoraa päätä veteen. Heti syöksyvät kaikki haahkanaarakset uikuttavien poikasiensa jäljestä; houkutellen, huutaen ja osoittaen kaikkea äidin hellyyttä uivat ne keskelle poikajoukkoa ja jokainen koettaa koota itselleen niin monta kuin mahdollista. Nähtävästi ylpeänä uipi joku tiehensä, jäljessä pitkä rivi poikasia, mutta toinen, jolla on ollut huonompi onni, purjehtii keskelle tuota laahuksen tavalla onnellista emää

seuraavaa pienokaisparvea ja koettaa houkutella puoleensa niin monta poikasta kuin mahdollista, ja samoin tulee kohta kolmas houkuttelemaan hänkin muutamia itsellensä. Siten uiskentelevat kaikki emät huudellen, kaakotellen ja houkutellen sekaisin, kunnes viimein jokainen saa jälkeensä pienen joukon, omiako vaiko toisten poikasia, ei ole helppo tietää. Haahkaemät itsekkään eivät sitä suinkaan tiedä, mutta äidinilo ja äidinylpeys on siltä yhtä suuri.

Kaikissa tapauksissa seuraa tälläkin tavoin kokoon haalittu poikajoukko jo ensimmäisinä olemisensa hetkinä uskollisesti äitiänsä tai kasvatusäitiänsä. Hän vie heti poikaset sellaisiin paikkoihin, joissa raakkuja on kalliossa aina alimpaan vedenrajaan asti, nousee niistä niin monta, kuin hän perheineensä tarvitsee, rikkoo pienimpien kuoret ja levittää sisällyksen poikasillensa. Pojat ovat jo elämänsä ensi päivästä valmiit uimaan ja sukeltamaan yhtä ahkerasti kuin vanhempansa, ovatpa vielä paljon etevämmätkin heitä siinä, että liikkuvat paljon helpommin maalla, jossa ne ovatkin hämmästyttävän sukkelat. Jos he väsyvät ollessaan lähellä jotakin saarta, viepi emä heidät heti maalle, ja silloin ne juoksentelevat kuin turkinpyynn poikaset ja ymmärtävät vähimmästäkin varoitushuudosta niin hyvästi peittäytyä maata vasten painautumalla, että niitä voi huomata vasta pitkän etsimisen jälkeen; jos ne väsyvät, kuin jo ollaan kaukana saaristosta, levittää äiti siipensä ja selkensä niille leposijaksi. Niillä kun ei koskaan ole puutetta, kasvavat ne tavattoman nopeasti, niin että ne jo parin kuukauden kuluttua ovat emänsä kokoiset ja ainakin yhtä taitavat kaikissa merielämän tempuissa. Nyt saapuu myöskin isä täst'edes viettämään talvea yhdessä perheen kanssa, joka tavallisesti yhtyy muihin, niin että välistä on yhdessä monta tuhattakin perhettä.

Suuri, vuosi vuodelta yhä nouseva hyväin untuvien hinta tekee haahkan arvokkaimmaksi kaikista sorsalinnuista. Tuhat paria haahkoja on jo melkoinen omaisuus. Mutta useimmilla haahkaasaarilla pesii ainakin kolme, jopa neljäkin tuhatta paria, ja kellä onnellisella on pesimäpaikkoja, joissa käy vieläkin enempi näitä lintuja, hän saa niistä oikein kadehdittavia tuloja. Paitsi haahkoja pesivät näillä saarilla myöskin rantaharakat ja räiskät, joiden munia kootaan ja käytetään kaikenlaisiksi ruokatarpeiksi ja kaupataan moniin paikkoihin. Siellä täällä suolataan myöskin poikasia talveksi, ja siten voivat saaret antaa runsasta satoa, jonka tähden ne ovatkin ankaran tarkastuksen alaiset ja erityisillä laeilla suojellut.

Yhtä omituinen kuin viehättäväkin on näytelmä, jota haahkojen ja muiden merilintujen käyntisaaret tarjoavat. Paksumpi tai ohuempi pilvi häikäsevän valkoisia lokkeja lihoittelee saaren ympärillä. Lakkaamatta tulee joukottain ja parvittain näitä pesimälintuja saarelle ja lentää taas jälleen merelle; silloin tällöin käyvät he myöskin läheisillä luodoilla, levittäen viehätystä ja eloa kuivaneille, vihreiksi matoiksi muuttuneille sammalistoille, joita on punaisten hirsitalojen edessä. Syystä kyllä ylpeänä osoitti eräs Lofoten-saarien asujan monen sadan tuhannen suuruista lokkiparvea, joka suurissa joukoissa etsi hyönteisiä hänen talonsa edustalla. "Maamme on liian köyhä, liian kylmä ja liian karu", sanoi hän, "että voisimme, kuten te etelässä, pitää kesyjä kotilintuja. Mutta meidän kyyhkysemme lähettää meille meri, ja sanokaapa, oletteko koskaan nähneet mitään kauniimpaa." Minun täytyi tosiaankin vastata eittämällä, sillä nuo häikäsevän valkoiset ja vaalean-siniharmaat lokkijoukot rehevässä, vihreässä ruohokossa suurenmoisessa Pohjolan tunturimaailmassa olivat tosiaankin erittäin lumoava näky. Nämä lokit ne enemmän kuin mitkään muut jo etäältä ilmasevat pesintäsaaret ja erottavat ne muista muuten ihan saman kaltaisista luodoista. Muista siivekkäistä asujamista huomataan tuskin mitään, vaikka niitäkin voi olla tuhansittain. Vasta sitte, kuin keveissä, verrattomissa veneissä lasketaan ulos asutululta rannalta ja soudetaan saarta kohti, keskeytyy lintujen hiljainen kotielämä. Jotkut rantaharakat, jotka etsivät ravintoansa juuri veden rajan yläpuolelta, näkevät ensinnä veneen ja lentävät nopeasti sille vastaan. Sillä nämä linnut, joita tuskin puuttuu mistään saaresta tai luodosta, ovat rauhallisesti yhdessä asuvain pesintälintujen turvallisuuspoliisi. Ne ovat uteliaammat ja vilkkaammat kuin mitkään muut rantalinnut, kuin minä tunnen, ja itsetietoiset, varovaiset ja ajattelevaiset, joten niillä on yhdessä kaikki ominaisuudet, kuin tarvitaan, ollakseen johtavina jäseninä sekanaisissa yhteiskunnissa. Jokainen uusi, outo tapaus kiihottaa heidän uteliaisuuttansa ja saattaa niitä toimittamaan tarkkaa tutkintoa. Siten ne lentävät

vastaan joka veneelle, lentelevät monen moneen kertaan sen ympäri yhä pienemmissä piireissä, parkuvat lakkaamatta, houkuttelevat siten sinne muita sukulaisiansa ja herättävät jo nyt kaikkein muiden saaren viisasten lintujen huomiota. Heti, kuin tulevat vakuutetuiksi, että tosiaankin on vaara tarjona, rientävät he ripeästi takaisin ja julistavat varoittavilla huudoilla tutkimustensa tulokset kaikille saaren linnuille, jotka tahtovat ottaa sitä huomioon. Muutamat lokit päättävät nyt ottaa omin silmin selkoa häiriön syystä. Noin viisi tai kuusi lentää niitä venettä vastaan, pysähtyy lihoittelemaan ilmaan kuten haukat, syöksyvät ehkä rohkeasti alas rauhan häiritsijöihin päin ja palaavat saareen vielä nopeammin, kuin tulivat. Ihan kuin epäillen heitä, nousee kolme, neljä, kymmenen kertaa niin monta ilmaan ja tekee ihan samalla tavalla kuin ensimmäiset vakoojat. Kohta kokoutuu kokonainen pilvi lintuja veneen päälle. Se tihenee tihenemistään ja tulee yhä uhkaavammaksi, koska linnut yhä rohkeammin lentävät venemiehiä vastaan ja sitä paitsi myöskin jättävät jälkeensä merkkejä, jotka eivät juuri kaunista kasvoja eikä vaatteita. Pesimäpaikan lähellä kiihtyy melu täydelliseksi pauhinaksi, lintujen huuto ja parkuna monituhat-kertaiseksi huumaavaksi melskeeksi. Jo ennen veneen saapumista rantaan ovat naarastensa luona käymässä olleet haahka-urokset astua huojukselleet alas rantaan ja uivat nyt varoittavaa "ahua, ahua" – huutoansa kaiutellen ulos merelle. Niitä seuraavat merimetsot ja koskelot, jota vastoin rantaharakat, kurmitsat, riskilät, haahkat, lokit ja tiirat, sekä siellä mahdollisesti olevat luotokirviset ja västäräkit pysyvät paikoillaan, rohkenematta lähteä saarelta. Mutta kahlaajalinnut juoksentelevat kuin pahan hengen ajamina lukemattomissa joukoissa edes takaisin rannalla; riskilät, jotka ovat meluten kiivenneet ylös jyrkkiä kallioita, painautuvat liitteiksi maata vasten ja makaavat, katsoa tuijotellen vieraita tunkeutujoina, ja haahkat varustautuvat tekeytymään sopivana silmänräpäyksenä näkymättömiksi omalla tavallaan.

Vene saapuu rantaan. Noustaan saarelle. Tuhannen tuhansia kimeitä huutoja kajahtaa yht'aikaa; lentävä lintupilvi tihenee ihan läpinäkymättömäksi; satoja tuhansia hautovia lokkeja nousee parkuen yhtymään lentävien joukkoon; rantaharakat yhtyvät konserttiin ja lentelevien, parkuvien, huutavien lintujen pauhina tulee niin huumaavaksi, että luulisi kerrassaan joutuneensa noitain tanssiaisiin:

Äänet läpi myrskyn pauhaa,
Yltä, läheltä ja kaukaa,
Pitkin vuoren rinnettä
Hyökyvi loitsujen melskettä.

Mefistoteleen sanat toteutuvat. Hälinä ja pauhina, eri lintumuotojen ja äänien sekasotku ihan rampaa kaikki aistimet; silmissä kimeltelee ja välkkyä, korvissa suhisee ja kohisee niin, että viimein ei voida käsittää mitään väriä eikä ääntä. Mihin hyvänsä kääntyy, kohtaa silmää kaikkialla, saaren joka puolella tuo äsken mainittu lintupilvi; mihin hyvänsä katsoo, ei näe edessään mitään muuta kuin lintuja; jos tuhansia laskeutuu alas, on toisia tuhansia jo lentänyt ylös; ja heidän huolensa ja levottomuutensa perillisten turvallisuudesta saattaa heidät unhottamaan oman voimattomuutensa sekä koettamaan tosin vaarattomalla, vaan kuitenkin hyvin kiusoittavalla tavalla estää tutkijan kulkua.

Ihan toisenlainen kuin jotenkin viaton ja huoleton elämä haahkasaarilla on valko-, haili- tai merilokkien asumain saarien elämä. Nekin kokoutuvat joukottain pesimään eräille eri saarille, niin että sellaisessa saareissa voi välistä olla neljä, jopa viisikin tuhatta paria. Itse saari on yhtä kaunis ja suurenmoinen näytelmä kuin haahkasaarikin. Suuret häikäsevän valkoiset ja vaalean- tai tummansiniseen vivahtavat linnut eroavat ihmeellisesti koko seudun luonteesta ja niiden liikkeissä on kaikkea sitä suloutta, joka yleensä on lokkilajien tuntomerkki. Mutta nämä vahvat, voimakkaat ja saaliinhimoiset linnut ovat tosin seuralintuja, vaan eivät suinkaan rauhallisia naapureja. Ei yksikään sellaisen parven jäsen usko toistansa. Joka eri pari elää itsekseen, ottaa määrätyn alan, kuinka pienen hyvänsä ihan itselleen eikä salli minkään muun parin tulla sille alueelle; eivät molemmat koskaan poistu yht'aikaa pesästä, ja jos joku yhteinen voimakas vihollinen ne karkoittaa, niin rientävät ne niin pian kuin mahdollista takaisin pesään suojelemaan sitä omilta sukulaisiltansa.

Vähemmin meluinen, mutta yhtä suurenmoinen on elämä varsinaisilla lintusaarilla, joissa ruokit, kiislat ja lunnilinnut pesivät ja joille myöskin joku lokki ja merimetso on asettunut. Riittänee kyllin, jos koetan kuvata yhtä näistä vuorista, jonka tähden palaan kertomukseeni.

Suurten Lofoten-ryhmään kuuluvain saarien pohjoispuolella on noin kolmen sadan metrin päässä rannasta kolme kellon muotoista saarta, Nykenit, jotka koleina ja jyrkkinä nousevat merestä noin sadan metrin korkeuteen ja joita ympäröi pienistä luodoista kudottu seppele. Yksi näistä kalliokieiloista on "lintuvuori", ja mitään tavallansa suurenmoisempaa tuskin voidaan ajatella.

Oli ihana kesäpäivä, kuin varustauduimme lähtemään sinne; meri oli siloinen ja tyyni, taivas kirkkaan sininen, ilma lämmin ja suloinen. Lukemattomain luotojen välitse sousivat pikku venettämme voimakkaat seudun miehet. Mihin hyvänsä katsoin, kaikkialla näin lintuja. Melkein joka kivi, kuin pisti ylös veden pinnasta, oli kuin elävä. Muutamat välkkyivät valkoisina merimetsojen jäljistä, jotka siellä säännöllisesti olivat levänneet muutaman tunnin joka päivä. Riveissä kuin sotamiehet istui niitä kymmenen, kaksikymmentä, jopa satakin kummallisimmissa asennoissa, kaulat ojennettuina ja siivet levitettyinä, että joka ruumiin osa saisi oikein kylliksi päivänpaistetta, viuhtoen siipiänsä ikään kuin löyhyyttääkseen viileyttä toinen toiselleen, ja tarkkaavasti tähystellen joka taholle. Kumeasti huutaen pulahtivat ne veneemme lähestyessä alas veteen sekä uiden ja sukeltaen tekivät tyhjäksi kaikki kokeemme päästä niitä lähemmäksi. Toiset luodot olivat ihan täpötäynnä lokkeja, satoja ja tuhansia ihan samaa lajia, sekä uroslintuja, jotka ehkä olivat saapuneet jostakin haahksaaresta seurustelemaan keskenänsä sill'aikaa, kuin naarakset olivat hautomispuuhiissaan. Toisten kalliosaarien ympäri oli häikäsevän valkoisia haahkoja, ehkä jo nypittyjä uroksia, kokoutunut suurin joukoin; paikoittain olivat ne kehyksenä, joka etäältä loisti kuin suuret valkoiset lummekukat meidän järvivesissämme. Matalammissa salmissa näkyi kalastelevia koskeloita ja kuikkia, joista joku silloin tällöin kaiutti pitkää huutoansa, niin pitkää ja niin monisäveliseltä heläjävää, että sitä olisi voitu sanoa oikeaksi lauluksi, ellei se olisi ollut niin hurjaa säveltä, kuin ainoastaan pohjoismeren lapsi voi laulaa, joka on kuunnellut talvimyrskyjen ulvontaa ja kohinaa ja aaltojen kumeaa pauhua. Ylpeänä kuin ruhtinas valtaistuimellaan istui siellä täällä merikotka, kaikkein meren siivekästen olentojen kauhu, ehkäpä koko joukkokin niitä kylläisiä ja turpeita ryövärejä; nopeasti kuin nuoli lenteli peninkulmia laajaa aluettansa tunturihaukka, joka oli rakentanut pesänsä jyrkälle kallionseinälle; purjehtelevia kalalokkeja ja kolmivarpaisia lokkeja sekä kalastelevia tiioja liiteli ylös alas; rantaharakat tervehtivät meitä lirytyshuudoillaan, ja ylt'ympäri kohoili veden pintaan ja jälleen sukelsi alas ruokkeja ja kiisloja.

Tämän kirjavan seuran seassa soutelimme edelleen. Soudettuamme noin kymmenen meripeninkulmaa saavuimme Nykenien alueelle. Mihin hyvänsä käänsimme silmämme, kaikkialla näimme muutamia vuoren siellä vierailevista asujamista kalastelemassa merellä, sukellemassa tai säikähtyneinä veneemme tulosta ylös lentämässä, jolloin ne liitelivät niin läheltä pitkin veden pintaa, että heidän tulipunaiset uimajalkansa sivelivät aaltojen harjoja. Me näimme viidenkymmenen, jopa sadankin suuruisia parvia, näimme niitä kaikkialta tulevan tulvaamalla vuorelta tai rientävän sinne takaisin emmekä voineet kauemmin olla epä tietoisina, että lähestyimme väkirikasta lintuvaltakuntaa. Mutta oli puhuttu miljooneista pesivistä linnuista, vaan sellaista paljoutta emme toki voineet missään huomata. Viimein, kuin olimme kiertäneet pitkän kallioniemen, oli Nyken edessämme. Ylt'ympäri meressä näkyi mustia ja vuoren juurella valkoisia pilkkuja. Ensimmäitit olivat ihan ilman järjestystä, viimeitit yleensä riveissä tai tarkkarajaisissa ryhmissä; ne olivat uivia ruokkeja, pää, kaula ja niska ylhäällä veden pinnasta, ja toisia vuorella istumassa, valkoinen rinta merelle päin. Varmaan niitä oli tuhansia, mutta ei suinkaan miljooneja.

Noustuamme maalle vastapäiselle saarelle ja levätyämme Nykenin omistajan luona sousimme salmen ylitse siihen saareen, hyppäsimme ylös kalliolle eräästä paikasta, jossa kuohu ei ollut liian kova, ja kiipesimme ripeästi ylös aina siihen turvekerrokseen asti, joka, ottamatta lukuun muutamia ylöspistäviä piikkejä ja okaita, peittää koko Nykenin. Siellä heti huomasimme, että koko se

turvekerros oli kaikkialla täpö täynnä käytäviä, saman kaltaisia, kuin kaniinit tekevät, niin että koko vuorella ei ollut edes tavallisen pöydän kokoistakaan alaa, johon ei olisi auennut sellaista käytävää.

Paremmiin kiiveten kuin käyden nousimme vuorta ylös. Jalkaimme alla vapisi onneksi kaiveltu turvekerros, ja kaikista koloista tirkisteli, ryömi, lipui ulos tai lensi päältä harmaita, rinnasta ja vatsasta häikäsevän valkoisia lintuja, suurempia kuin kyyhkyseläimet, joilla oli eriskummallinen nokka ja muoto, lyhyet, kapeat ja teräväpäiset siivet ja ikään kuin tyypistetty pursto. Kaikista koloista tulvi niitä esiin ja samoin kaikista kallion halkeamista ja raoista. Mihin hyvänsä katsoi, ei silmä nähnyt mitään muuta kuin lintuja eikä korva voinut käsittää mitään muuta kuin kumeasti kohisevaa ääntä, johon sekoittui paruntaua ja huutoa lukemattomista kurkuista. Joka uusi askel loitsi esiin uusia joukkoja vuoren sisällä. Vuorelta alas mereen alkoi lenteleminen; merestä ylös vuorelle liiteli jo lukemattomia parvia. Muutamista linnuista oli tullut satoja ja niistä satoja tuhansia ja yhä tulvi toisia satoja tuhansia esiin ruskeanvihreästä maasta. Pilvi, yhtä paksu kuin ennenkin saaren päällä, verhosi meidät, verhosi koko vuoren niin, että se näytti muuttuneen suunnattomaksi mehiläispesäksi, jonka ympärillä jättiläismehiläisiä suristen ja poristen lentää liiteli. Mitä etemmäksi edimme, sitä suuremmoisemmaksi muuttui näytelmä. Koko vuori tuli eläväksi. Sadat tuhannet silmät tirkistelivät meitä tulokkaita. Joka taholta ja suunnalta, kaikista sopukoista ja komeroista, kaikista raoista, koloista ja halkeamista, oikealla ja vasemmalla, ylhäällä ja alhaalla, ilmassa ja maassa vilisi lintuja. Vuoren seinistä, samoin kuin sen huipultaikin, syöksyi lakkaamatta tuhansia alas niin tiheissä joukoissa, että ne ikään kuin olivat yhtäläisenä katonna päämme päällä. Tuhansia tuli, tuhansia meni, tuhansia istui, tuhansia liiteli mitä huvittavimmalla tavalla siivillensä; satoja tuhansia lensi, satoja tuhansia uiskenteli ja sukelteli ja vielä satoja tuhansia odotteli meidän heitäkin liikkeelle säikäyttävää astuntaamme. Oli siinä vilinää, surinaa, tanssintaa, lentelemistä, ryömintää ja matamista ympärillämme, niin että olisi melkein saattanut menettää järkensä, että silmä ei lopulta tehnyt tehtävänsä ja että kokenutkin ja taitava pyssymies, joka koetti umpimähkään ampua jotakuta näistä tuhansista, jäi kaikkine taitoinensa häpeään. Huumauksissa, tuskin enää tajuten itseämme astuimme edelleen, kunnes viimein saavuimme ylös huipulle. Toivomme, että siellä ylhäällä viimeinkin saisimme taas lepoa ja rauhaa ja voisimme tehdä joitakin havaintoja, ei alussa toteutunut. Sielläkin vilisi ja surisi kuten alempana rinteellä, sielläkin ympäröi meitä lintupilvi niin tiheänä, että me näimme merta alhaalta edestämme ainoastaan epäselvästi ja epämääräisesti kuin jonkinlaisessa hämärässä. Vasta pari tunturihaukkaa, jotka olivat tehneet pesänsä läheiseen kallioseinään, muutti yht'äkkiä tämän merkillisen näytelmän. Meitä ruokit, kiislat ja lunnilinnut eivät olleet vähääkään peljänneet; mutta näiden tuttujen ja ainaisten vihollisten ilmestyessä syöksyi tiheä pilvi kuin loitsijan käskystä yht'äkkiä alas mereen, ja näköala jäi avoimeksi ja vapaaksi. Lukemattomat tummat pilkut, meressä uivien lintujen päät, näkyivät selvään aaltojen sinivihreyttä vasten. Niitä päitä oli niin paljon, että me sen toista sataa metriä korkean vuoren huipulta emme voineet erottaa, mihin lintuparvi päättyi, emmekä huomata, missä meri olisi ollut tyhjänä linnuista. Voidakseni likimainkaan lukea niiden paljoutta, tähyстин pientä nelikulmaista alaa ja aloin lukea päitä sen sisältä. Siinä oli niitä toista sataa. Minä ajatuksissani panin yhteen muutamia sellaisia nelikulmioita ja sain tuhansia. Vaan minä olisin voinut saada monta tuhatta sellaista nelikulmiota eikä sittekään vielä olisi kaikki se merenpinta ollut luettuna, jossa lintuja oli. Nyt minä näin miljooneja, joista oli puhuttu. Mutta vain hetkisen oli tämä taulu edes näennäisesti tyynenä. Kohta alkoivat linnut jälleen lentää ylös päin, ja kuten ennen nousi satoja tuhansia yht'aikaa merestä kiipeilemään vuorta ylös; kuten äsken syntyi pilvi ympärillemme; kuten äsken pimittyivät aistimemme. Kykenemättä katselemaan, huumauksissa ympärilläni vallitsevasta sanomattomasta hälinästä heittäydyin minä pitkäkseni maahan ja joka taholta ja suunnalta tulla tulvi lintuja. Koloista ryömi yhä uusia esiin ja niihin takaisin toisia, joita ennen olimme säikäyttäneet; ihan minun ympärilläni joka taholle laskeutuivat ne alas; huvittavan kummastuneesti katselivat ne vierasta olentoa, joka makasi heidän allansa; tanssien ja tallustellen tulivat ne niin lähelle minua, että minä koetin tavoitella niitä kiinni käsilläni. Jokaisessa näiden omituisten lintujen liikkeessä oli miellyttävintä kauneutta. Ihmeekseni huomasin nyt, miten jäykät ja kylmät paraimmatkin kuvat

ovat; sillä minä huomasin näissä merkillisissä olennoissa paljon suurempaa vilkkautta ja elävyyttä, kuin ennen olisin uskonutkaan. Eivät ne silmänräpäystäkkään istuneet hiljaa, vaan liikuttelivat ainakin päähänsä ja kaulaansa lakkaamatta, milloin minnekin päin, ja heidän piirteensä ja muotonsa tulivat tosi taiteellisiksi. Näytti siltä, kuin ihan huoleton jättäytymiseni heitä tarkastelemaan olisi saanut heiltä palkkioksi rajattomimman luottamuksen. Minä oleskelin näiden tuhansien kanssa, kuin olisivat ne olleet tavallisia kotieläimiä, ja viimein koko miljoonat eivät pitäneet minusta enempää lukua, kuin olisin minä ollut yksi heistä.

Kahdeksantoista tuntia olin minä tällä vuorella oppimassa tuntemaan ruokkien elintapaa. Kuin keskiyön aurinko suurena ja veripunaisena seiso i taivaalla ja levitti ruusuhohdettansa meidänkin vuoremme seinille, tuli äänetön hiljaisuus, jota keskiyö tavallisesti tuottaa ylhäällä Pohjolassakin. Meri oli vuoren ympäriltä jäänyt tyhjäksi; kaikki linnut, jotka siihen asti olivat siellä kalastelleet ja sukellelleet, olivat nyt lentäneet ylös vuorelle. Siellä ne nyt istuivat, mistä vain löysivät istuinpaikkaa, pitkissä riveissä, kymmenittäin, sadoittain, tuhansittain ja satatuhansittain, pitkinä, häikäsevän valkoisina viivoina, kun jok'ainoalla oli valkoinen rinta merelle päin. Vaiennut oli heidän "ar" – ja "er" – huutonsa, joka, vaikka kunkin yksityisen linnun ääni on verraten hyvin heikko, oli meitä perin huumannut; ainoastaan aaltojen kuohu alhaalla kalliota vasten pauhasi ja kohisi nyt kuten ennenkin. Vasta sitte, kuin aurinko, jälleen nousi ylemmäksi, alkoi entinen elämän vilinä uudestaan, ja kuin me viimein läksimme kotimatalle ja laskeuduimme alas samaa tietä, kuin olimme kiivenneet ylös, kietoutuimme taas samanlaiseen tiheään lintupilveen.

Ruokit eivät kuitenkaan vedä puoleensa huomiotamme ainoastaan suurella paljoudellaan; on heidän elämässäänkin ja tavoissaan monta miellyttävää puolta. Heidän seura-avunsa kehittyvät hautoma-aikana verrattoman korkealle. Täydellisinä merilintuina elävät kaikki ruokit pesimisajan alkuun asti yksinomaan aukealla merellä, pitämättä lukua ankarimmastakaan talvesta tai raivoisimmastakaan myrskystä. Eivät he, paitsi vain jotkut ani harvat yksityiset linnut, edes pitkänä talviyönäkään poistu pohjoisesta kodistaan; satojen ja tuhansien suuruisissa parvissa kuljeksivat he kalakarilta toiselle ja tietävät yhtä hyvin löytää kaikki aukot jäiden välistä kuin muutkin paikat aukealta mereltä, joista ravintoa on saatavana. Mutta kuin aurinko jälleen nousee ylemmäksi, liikkuu heissä vain yksi tunne, rakkaus, kukistumaton ikävä päästä niin pian kuin mahdollista taas sille vuorelle, jossa heidän oma kehtonsa oli. Silloin he kaikki noin pääsiäisen aikaan rientävät enemmän uiden kuin lentäen lintuvuorelle. Mutta ruokkien joukossa on enempi uroksia kuin naaraksia eikä siis jokainen uros ole niin onnellinen, että saa itsellensä puolison. Muiden lintujen elämässä sellainen epäkohta saa aikaan lakkaamattomia taisteluita, vaan ruokkilintujen kesken se ei häiritse rauhaa. Ne surkuteltavat olennot, joita me, puhuaksemme ihmisolojen mukaan, sanomme vanhoiksi pojiksi, rientävät yhtä hyvin kuin onnelliset, leikkivät ja toisiaan hyväilevät paritkin lintuvuorta kohti, lentävät yhdessä niiden kanssa ylös ja seuraavat niitä kalastusretkille läheiseen mereen. Heti, kuin ilma sallii, alkavat parit taas laittaa kuntoon vanhoja kolojansa, tyhjentää, syventää ja suurentaa niitä, taikka, jos tarvitsee, myöskin kaivaa itselleen uutta pesänpaikkaa. Heti, kuin ne työt on suoritettu, munii naaras käytävän perällä olevaan kammioon paljaalle maalle yhden hyvin suuren, hyrrän muotoisen, pilkullisen munansa ja alkaa vuorotellen uroksen kanssa hautoa. Vanhapoika-paroille alkaa nyt surun aika. Hekin tahtoisivat niin mielellään ottaa kannettavakseen isän huolia, mutta heillä ei ole ollut onnea, ja nyt on liian myöhä. Sen tähden päättävät he ainakin siten osoittaa hyvää tahtoansa, että ystävinä liittyvät onnelliseen pariin. Kuin yön hetkinä naaras makaa pesässä ja uros istuu käytävän suulla vartioimassa, menevät he hänen luoksensa, ja kuin uros vuorostaan hautoo sill'aikaa, kuin naaras meressä kalastelee, seisoo vanha poika vartiana, kuten oikea puoliso äsken teki. Ja jos molemmat puoliset lentävät yht'aikaa ulos merelle, rientää hän saamaan edes jotakin palkkiota uskollisuudestaan. Heti kiiruhtaa hän pesän perälle siksi aikaa lämmittämään paljaaksi jäänyttä munaa. Nämä aviottomuuteen tuomitut käyttävät hyväkseen tilaisuutta, saadakseen hautoa edes hetkisen. Tästä omaa voittoa pyytämättömästä rakkaudesta on yksi hyvä seuraus, josta me ihmiset saattaisimme kadehtia ruokkeja. Niillä vuorilla, joilla nämä linnut asuskelevat, ei ole yhtään orpolasta.

Jos jostakin parista uros joutuu kuoleman omaksi, saa leski heti toisen puolison, ja jos niin käy, joka sentään on harvinaista, että molemmat pesän asukkaat, molemmat yhden lapsen vanhemmat yht'aikaa joutuvat surman suuhun, ovat hyväntahtoiset vanhat pojat heti valmiit hautomaan munaa ja kasvattamaan poikasta. Poikanen on perin toisenlainen kuin sorsa- ja lokkilintujen poikaset. Tiheässä, harmahtavassa untuvapuvussa tulee se ulos kuorestaan, jossa ensin heräsi elämään, mutta sen täytyy pysyä vielä viikkokausia luolassaan ennen, kuin se kykenee uskaltamaan ensi lentoa merelle. Se lento on, kuten lukemattomat poikasten ruumiit kivillä vuoren juurella todistavat, aina vaarallinen ja uskalias yritys. Molempien vanhempain saattamana, pelkäävästi käyttäen vielä harjautumattomia jalkojaan ja yhtä levottomasti koetellen vasta kasvavia siipiään, seuraa poikanen kasvattajiaan, jotka vähitellen ohjaavat hänet alas vuorelta tai ainakin sellaiseen paikkaan, josta hyppäys mereen on vähimmin vaarallinen. Sellaisella kallion kielekkeellä viipyvät vanhemmat lapsensa kanssa usein pitkän ajan ennen, kuin saavat poikasensa ryhtymään tuohon ensimmäiseen ratkasevaan hyppäykseen. Isä ja äiti koettavat rohkaista häntä; poikanen, kuten muutkin linnunpojat, muuten hyvin tottelevainen lapsi, ei nyt pidä lukua heidän huudoistaan eikä kehoituksistaan. Isä silloin pelkääväisen poikasensa nähden heittäytyy mereen; kokematon poikanen istuu yhä kalliolla. Uusia näytteitä, uusia kehoituksia, kunnes poikanen viimein uskaltaa hypätä ja syöksyy kuin putoava kivi syvälle alas mereen, rehkii, tajuamatta seuraten luonnonviettiänsä, ylös veden pintaan, katselee ympärilleen, katsoo pitkän ääretöntä meren pintaa ja on siitä hyppäyksestä muuttunut merilinnuksi, joka siitä lähtien ei enää pelkää mitään vaaraa.

Ihan toisenlainen on elintapa niillä lintuvuorilla, joita kolmivarpaiset lokit valitsevat pesimäpaikoikseen. Sellainen vuori on Svärtholman niemi etäällä pohjoisessa, Laxen- ja Porsanger-vuonon välillä, lähellä Nordkapia.

Minä tiesin ennestään, miten nämä lokkilinnut eleskelevät pesimäpaikoillaan. Faber, etäisen Pohjolan lintujen etevä tuntija, on kuvannut sitä tapansa mukaan muutamilla sattuvilla sanoilla: "Ne lentäessään pimittävät auringon; ne istuessaan peittävät saaret ja luodot; niiden huuto kaikuu kovemmin kuin aaltojen pauhu; ne hautoessaan värjäävät kalliot valkoisiksi" Nähtyäni haahkasaaret ja ruokkivuoret uskoin minä kyllä Faberin sanat ja kuitenkin epäilin, kuten jokainen luonnontutkija aina tekee, ja olin sen tähden halukas käymään Svärtholmassa. Sen höyrylaivan kapteeni, jolla matkustin, rakastettava norjalainen, täytti, kuin lähemmin tutustuimme, mielellään pyyntöni, että hän laskisi aivan pesimäpaikan ohitse. Siten lähestyimme eräänä iltana myöhään nientä. Jo kuuden tai kahdeksankin meripeninkulman päässä tapasimme parin sadankin suuruisia lokkiparvia, jotka kaikki riensivät pesintäpaikalle. Mitä lähemmäksi saavuimme Svärtholmaa, sitä tiheämpään kulki näitä parvia ja sitä suurempia ne olivat. Viimein oli edessämme lintuvuori, mereen melkein pystysuoraan viettävä, noin kahdeksan sadan metrin, pituinen ja noin sadan viidenkymmenen tai kahden sadan metrin korkuinen kallioseinä, täpö täynnä kaikenlaisia koloja. Matkan päästä näytti se harmaalta ja kiikarilla saattoi siinä huomata lukemattoman joukon valkoisia pisteitä ja viivoja. Näytti ihan siltä, kuin suunnaton kivitaulu olisi ollut piirusteltuna täyteen kaikenlaisia kuvioita; oli ihan, kuin koko kallio olisi ollut verhottuna ihmeellisellä, vitjoista, renkaista ja tähdistä kudotulla verkolla. Mustista, suuremmista ja pienemmistä koloista välkkyi valkoista; pengermiä vasten näkyi se valkoinen vielä selvemmin ja kirkkaammin. Ne olivat hautovia tai pesissä istuvia lokkeja, niistä ne muodostuivat nuo kuviot, ja Faberin sanat: "ne istuessaan peittävät saaret ja luodot" näkyivät olevan totta ihan kirjaimen mukaan.

Laivamme, laskien ihan kallioseinän vieritse, säikytti liikkeelle jonkun osan lokeista, ja silloin kehittyi silmäini eteen saman kaltainen kuva, kuin ennen olin nähnyt monella haahkasaarella ja toisilla lokkisaarilla. Ystäväni laukasi kanuunan ja sen pamaus täräytti kallioseinää. Niin kuin lumiryöpyyn kulkiessa, kuin myrsky pudistelee lumisia pilviä, kunnes ne hiutuviksi pirstautuneina putoavat maahan, niin satoi nyt lintuja ylhäältä. Ei näkynyt vuorta eikä taivasta, vaan ainoastaan verraton vilinä. Paksu pilvi pimitti koko näköalan, ja Faberin sanat: "ne lentäessään pimittävät auringon" olivat myöskin toteutuneet. Ankarasti puhalteli pohjatuuli ja kiehuen pieksi Jäämeri

vuoren juurta; mutta vielä kovemmin kaikui lokkien raakunta, niin että siten toteutuivat nämäkin Faberin sanat: "niiden huuto kaikuu kovemmin kuin aaltojen pauhu." Viimein laskeutui pilvi alas mereen, sen peitossa olleet Svärtholman piirteet näkyivät jälleen ja silmä kiintyi uuteen näytelmään. Kallioseinillä näytti istuvan yhtä monta lokkia kuin ennenkin ja kuitenkin oli tuhansia lentelemässä. Ja kuin uusi laukaus säikytti liikkeelle toisia parvia, satoi uudestaan satamalla lintuja alas mereen; ja kuitenkin oli yhä vielä satoja tuhansia istumassa kallioseinällä. Mutta merellä niin etäälle, kuin silmä kantoi, kiikkui aalloilla lokkeja ikään kuin valkoisena vaahtona. Miten voisinkaan kuvata tätä näytelmää? Sanoisinko, että meri oli mustaan aaltopukuunsa kutonut miljoonittain valkoisia helmiä? Taikka vertaisinko lokkeja tähtiin ja merta taivaan kanteen? En tiedä, mutta sen tiedän, että en ole koskaan nähnyt merellä mitään kauniimpaa. Ja ikään kuin siinä ei olisi vielä ollut kylliksi, levitti pilvien peitossa ollut keskiyön aurinko yht'äkkiä hetkiseksi ruusuhohdettansa yli niemen, meren ja lintujen, valaisten kaikki aaltojen harjat, kuin olisi suurisilmäinen verkko ollut levitettyä meren pinnalle, ja samalla näkyivät häikäsevän valkoiset lokit sitä selvemmin tässä ruusuhohteessa. Me katselimme ääneti tätä näytelmää. Me, kaikki matkustavaiset, yksin laivamiehetkin, seisomme kauan liikahdamatta, kiintyneinä edessämme olevan ihmeellisen taulun katselemiseen, kunnes viimein äänettömyyttä keskeytti eräs meistä, joka, enemmän vain tointuakseen oman äänensä kaiusta kuin ilmaistakseen, mitä hän sisällänsä tunsi, päästi huuliltansa tulemaan runoilijan sanat:

Puol'yön aurinko punassaan
Lepäsi rannalla taivaan;
Yö ei ollut, ei päivä, vaan
Niiden välillä aivan.

Tundra ja sen eläinmaailma

Pohjoisnavan ylt'ympäri on leveä vyöhyke kolkkoa maata, erämaata, jota ei aurinko ole tehnyt siksi, kuin se on, vaan vesi. Ylhäällä navalle päin muuttuu tämä erämaa vähitellen avaroiksi jäätasangoiksi, etelään päin vaivaismetsiksi; itse tulee se lumi- ja jäälakeudeksi silloin, kuin pitkä talvi alkaa, jota vastoin pienikasvuisia puita ainoastaan syvimmissä laaksoissa, päiväpaisteisimmilla rinteillä siellä täällä taistelee olemassa olostaan. Tämä seutu on tundra.

Yksitoikkoista kuvaa minä koetan piirtää, kuin nyt ryhdyn kuvailemaan tundraa; siitä tulee harmaa taulu harmaalle pohjalle, mutta ei se kuitenkaan ole ihan ilman kaikkea kauneutta; erämaa se on, mutta sellainen, jossa kuitenkin elämä, joka monta pitkää kuukautta on nukuksissa ja ikään kuin kokonaan karkoitettuna, aika-ajoin liikkuu ihmeellisen rikkaana.

Meidän kielessämme ei ole mitään sanaa, joka täydellisesti merkitsisi tundraa. Tundra ei ole kangas eikä suo, ei hete eikä räme, vaikka se monin paikoin on milloin minkin niiden kaltainen. On koitettu sanoa sitä "suo-aroksi"; mutta se nimitys on oikea ainoastaan silloin, kuin aro käsitetään laajimmassa merkityksessään. Minun mielestäni on tundra enimmäkseen niiden soiden kaltainen, joita tavataan korkeain tunturien leveillä harjoilla; mutta monessa pääkohdassa on se perin toisenlainen kuin nekin suomaat, koska tundran luonne on ihan erikoinen. Jos tahdotaan, voidaan siinä erottaa alava ja ylävä tundra; vaan sataa metriä korkeamman tai matalamman maan erotus on kuitenkin tunduralla enemmän näennäinen kuin todellinen.

Matalain, ikään kuin likistyneiden aaltopiirteiden rajoittamana leviää *alava tundra* silmäin eteen; mataloiksi syvennyksiksi alenevat laaksot, mataloita kunnaita myöskin ovat etäältä katsoen vuorilta, jopa oikeilta vuorenseljänteiltäkin näyttävät korkeudet heti, kuin päästään niiden juurelle. Lakea, yksitoikkoinen, mitään ilmasematon on koko seutu, yleensä katsoen; eikä kuitenkaan käy sanoa, että sen eri osissa ei olisi mitään vaihetusta. Kuin monta päivää päästänsä vaellellaan tundraa pitkin, kohtaa silmää useinkin pienet, kauniit luonnonnäyttämöt; mutta ainoastaan poikkeuksen tavoin kiintyy sellainen kuva mieleen, koska tarkemmin katsellessa sen yksinäisen taulun kaikki pääkohdat, kehys, pääpiirteet ja värit ovat niin saman kaltaiset kuin ennen nähdyt, että muisti ei jaksa pitää niistä kiinni. Mutta kaikessa siinä yksitoikkoisuudessaan ei tundran luonne kuitenkaan ole kokonainen, vielä vähemmän mikään suurenmoinen, ja juuri sen tähden näiden seutujen näkö ei lämmitä, ne eivät vaikuta kuten muut maisemakuvat ylentävästi meidän mieleemme, eikä siis myöskään ehkä opita oikein arvostelemaan sitä tosi kauneutta, jota todella ei voida sanoa puuttuvan edes tästäkään erämaasta.

Suurimman kauneutensa saa tundra taivaasta, suurimman sulonsa vedestä. Ihan puhdas ja kirkas on taivas harvoin, vaikka täälläkin kuukausittain lakkaamatta paistava aurinko voi säteillä lämpimästi ja rasittavasti polttaa laakoja kunnaita ja mataloita laaksoja. Yleensä välkkyvä sininen taivaan kansi ainoastaan joistakuista yksityisistä paikoista, vaaleain, keveiden pilvien väliltä; mutta ne tihenevät usein paksuiksi pilviksi, joita vähitellen ilmestyy ylt'ympäri äärettömän näköalan joka taholle: ne lakkaamatta muuttuvat ja siirtyvät, vaihtelevat muotoa ja väriä, ilmestyvät ja katoavat, ja niiden vaihteleva valaistus silloin niin lumoa silmää, että melkein unhottuu niiden alla makaava lakea seutu. Jos lämpimäin päivien jälkeen ukkossade nousee uhkaamaan ja taivas sieltä täältä pimenee tummaksi siniharmaaksi, jos vetiset pilvet painuvat keveämpien alle ja aurinko kuitenkin välkkyvä vielä puhtaana ja loistavana niiden väliltä, silloin esiyytään autio seutu tosiaan lumoavassa kauneudessa. Sillä valo ja varjo maalaavat nyt laaksoja ja kunnaiden harjoja, ja niiden värien entinen väsyttävävyys ja yksitoikkoisuus muuttuvat nyt vaihteleviksi ja eläviksi. Ja kuin keskikesän aurinko seisoo suurena ja punaisena taivaalla, kuin kaikkein pilvien alalaidat ovat reunustetut purpuralla, kuin aurinkoa peittävät vuorten harjanteet kantavat kauas loistavaa, liekitsevää sädekruunua, kuin kevyt ruusuhohe leviää yli ruskeanvihreän seudun, kuin, lyhyesti sanoen, sielu on pohjoisen keskiyö-auringon sanomattoman

tenhovoiman vallassa, silloin muuttuu tämä erämaa ihmeellisen rikkaaksi ja ihanaksi seuduksi, ja syvällä sydämessä liikkuu pyhä, salaperäinen tunne.

Elämää ja vaihtelevaisuutta tuottavat seudulle myöskin tundran koristeet, lukemattomat järvet. Yksitellen tai ryhmissä, vierekkäin tai toinen toistaan ylempänä, leviten peninkulmia pitkiksi vesistöiksi ja supistuen pikku lammikoiksi, kaunistavat ne jokaista päälaaksoa, jopa melkein jokaista sivunotkelmaakin, välkkyvät kaikkea elvyttävässä auringonpaisteessa ja osoittavat, jos niitä joltakin kunnaalta katsellaan, useinkin syväin tunturijärvien kaunista siniväriä, vaikka muuten ovatkin harmaat ja värittömät. Kuin silloin aurinko loistaa ja välkkyy niiden aaltokuvastimissa tai kuin keskiyön aikaan nekin kylpevät ruusuhohteessa, paistavat ne kuin elävät valot niitä ympäröivästä hämärästä, niin että silmä mielellään saattaa viivähtää niitä katselemassa.

Paljon suurenmoisempia, vaikka kyllä yhä vielä kolkkoja ja yksitoikkoisia maisemakuvia avaa *ylävä tundra* vaeltajan silmäin eteen. Jokainen oikea vuori näyttää täällä kaikkia kauneuksia, jotka aina ovat melkoisen korkeiden vuorten tuntomerkkeinä. Tavallisesti nousevat ne ylös melkein pystysuoraan, ja niistä syntyvät harjanteet osoittavat voimakkaimpia piirteitä; lumikatto niiden harjoilla on kaikkialla, missä luonnonsuhteet sallivat, kylmettynyt jäätiköiksi. Oikeaa tundraa syntyy vain siellä, missä vesi ei pääse nopeasti pois juoksemaan; koko muu seutu näyttää niin perin toisenlaiselta kuin alavampi tundra, että ainoastaan molempien yleensä yhtäläinen kasvimaailma osoittaa vaeltavalle tutkijalle, että hän tosiaankin on tundralla. Alamaassa paksulla mädänneiden kasvein jäännöksiä kerroksella peitetty vyörykivi-pohja on täällä melkein kaikkialla näkyvissä; äärettömät kasat suunnattomia kallionlohkareita on rinteissä ja laaksot ovat niitä täynnänsä; vyörykivi on pohjana laajain, melkein ihan tasaisten pintain alla, joita pitkin vaeltaja siitäkkin syystä vitkastellen astuu, että myöskin syvemmälle katseleva tutkija huomaa tässä tapaavansa arvoituksia, mitä niihin voimiin koskee, jotka melkein erehtymättömän tasaisesti ovat levitelleet noita lohkareita niin laajoille aloille. Mutta niiden välitse tippuu ja tiukkuu, porisee ja solisee, virtaa ja kuohuu, kiehuu ja pauhaa vettä kaikkialta alas syvyyteen. Pitkin jyrkkäyksiä juoksee se pisaroina tipahdellen, vesisuoniksi kokoutuen, jopa porisevina purosinakin; ylhäisten jäätiköiden porteilta lähtee maitovalkoisia puroja; alas vesilammikoihin juoksee se sameina pikku jokina; järvistä se lähtee kristallikirkkaina jokina, ja härjänsilmissä kiehuu, kuohuu ja pauhata syöksyy se yhä alemmaksi putouksesta toiseen, kunnes saapuu alavalle tundralle, suurempaan jokeen tai mereen. Mutta aurinko, milloin se vain pilkistää pilvien raoista, maalaa tämänkin niin omituisen tunturimaailman ihmeellisillä väreillensä, erottaa vuoret ja laaksot, valasee jokaisen lumilakeuden, saattaa joka jäätikön, mutta samalla myöskin joka rotkon, joka vuorenhuipun, joka harjun, jokaisen vuorensenän selvästi näkyviin, joka järven säteilemään kuin kirkas tunturisilmä, levittää aamu- ja iltahetkinä taulun pohjaksi ikään kuin kevyen siniharson ja peittää puolenyön aikaan kaikki tyyni syvimmillä säteillensä, kunnes koko seutu ihan kylpee ruusuhohteessa. Varmaan ei itse tundraltakaan puutu kaikkea suloutta.

Muutamissa, vaikkapa vain ani harvoissakin paikoissa vaikuttaa kasvikuntakin eloa ja kauneutta. Männyt ja kuuset joko ovat pysähtyneet etemmäksi etelään taikka tavataan niitä täällä ainoastaan suojaisimmissa laaksoissa. Eivät edes hongatkaan, joita täällä vielä on siellä täällä ja jotka näyttävät juuri siltä, kuin jättiläiskäsi olisi niitä latvasta kouraissut ja vääntänyt kuin vitsaa, voi enää menestyä tundran ylemmissä seuduissa. Koivutkin, joita sentään kasvaa pohjoisempanakin, kutistuvat kasvultaan ja näyttävät pikkuisilta kääpiöiltä. Ainoastaan lehtikuusi pysyy paikoittain valtiaana ja kasvaa oikeiksi puiksi; mutta ei sitäkään voida katsoa tundran varsinaiseksi, tuntomerkinä huomattavaksi kasviksi. Siinä on vaivaiskoivu enemmän kuin mikään muu. Tämä kasvi, joka ainoastaan hyvin soveliaissa paikoissa kasvaa metrin korkuiseksi, on verraten suurimmassa tundran osassa niin vallalla, että muita pensaita ja pikku kasveja näyttää olevan vain niukasti ripoteltuina sen sekaan. Kaikkia paikkoja, mihin vain voi saada juurensa kiintymään, järvien ja jokien rannoista aina ylös vuorten huipuille saakka, verhoaa se ohuemmalla tai paksummalla kerroksella, niin tasaisella, että laajat alat näyttävät kuin viikatteella niitetyiltä; ainoastaan niissä paikoin sitä ei ole, joissa maa on niin vesinen, että se on muuttunut veteläksi suoksi; ainoastaan

siinä se kutistuu ja kuihtuu, jossa lihava, auringon paisteessa helposti kovettuva savi tai hedelmätön somero peittää kunnaita; mutta muuten se kilpailee vallasta vielä suosammalienkin kanssa, joita kasvaa kaikissa alemmissa seuduissa, sekä kaikkia kukkuloita peittävän peuranjäkälän kanssa. Monen neliökilometrin ala yhdessä jaksossa on vaivaiskoivuja niin tiheässä, että ainoastaan häviämätön suosammal vielä uskaltaa sen ohella vaatia osaansa maasta, jota vastoin muissa, vähemmin kosteissa paikoissa vaivaiskoivu, halava ja suokukka kasvavat sekaisin. Sitä paitsi näkyy sentään usein myöskin marjapensaita, varsinkin puolukoita, variksenmarjoja, karpaloita ja juolukoita.

Jos maa jossakin paikassa on alempana kuin sen ympäristö ja siis hyvin vesinen, pääsee valkosammal vähitellen voitolle, karkoittaa viimein vaivaiskoivun kokonaan pois ja hyötyy paksuiksi, hyllyviksi kerroksiksi, jotka kuihtuneiden juuriosain nopeasta turvettumisesta yhä sekä ylenevät että laajenevat, kunnes vesi viimein estää niitä edelleen leviämästä taikka supistelee pieniksi kunnassaariksi. Jos maan syvennys on vain vähäinen, syntyy siihen kokoutuvasta vedestä ainoastaan ani harvoin järvi tai lammikko; se päin vastoin tunkeutuu tietämättömän syvälle maahan ja siten syntyy suo, jonka ohut, tosin kyllä sitkeistä saran juurista kutoutunut pinta kannattaa vaaratta ainoastaan leveäsorkkaista peuraa, vaikka se kyllä hänenkin allansa hyllyy ja hetkuu ja syvälle vaipuu poronreen jalasten alla.

Jos maa alenee lyhyehköksi laaksoksi, josta vedellä ei ole vapaata pois pääsöä, ja jos siinä vesi juoksee, kuinka hitaasti hyvänsä, muuttuu sellainen suo aina vetiseksi ja alempana hetesuoksi. Siellä kasvaa runsaasti saraa, alempana villapajua, joka on toinen tundran tunnuskasvi. Se ainoastaan soveliaimmissa paikoissa kasvaa miehen korkuiseksi, mutta kaikkialla sentään niin tiheässä, että ne vesakot saattavat tosiaan olla ihan läpipääsemättömät sanan oikeassa merkityksessä. Vielä pahemmin kuin tunturien vaivaispetäjissä ovat villapajun oksat ja juuret kietoutuneet niin sekaisin, että ne pysäyttävät vahvimmankin käden ponnistukset, jos se koettaa taivuttaa niitä vähänkään syrjään, ja panee vaeltajan jaloille niin paljon vastuksia, että sitkeinkin ja lujatahtoisin mies tuota pikaa luopuu yrityksistään tunkeutumaan niiden lävitse, vaikkapa maa ei olisikaan, kuten tavallisesti on, suota, jossa tiheikön alla on väijyksissä melkein toinen toisensa vieressä mutarapakoita ja silmäkkeitä, joiden syvyyttä ei mieli tee koettamaan.

Jos matkustetaan yli tundran, huomataan, että koko sillä alalla on lakkaamatta vaihtelevina, vaan kuitenkin ainiaan saman muotoisina nämä nyt mainitut tuntomerkit. Ainoastaan siellä, jossa suuri, vesirikas joki juoksee alavaa tundraa pitkin, saattaa olla toisin. Sellainen joki kokoo välistä yksiiin paikkoihin ne hietajoukot, jotka se on huuhtonut mukaansa; melkein lakkaamaton ja tavallisesti kova tuuli pyörryttelee ne rannoille hietasärkiksi; ja siten on syntynyt maata, joka ei kuulu tundran luonteeseen. Näillä särkkäkunnailla kasvaa Siperiankin tundroilla lehtikuusi muhkeaksi puuksi; se ynnä monenlaiset pajut ja vaivaisleppävesakot saattavat silloin tehdä maiseman hyvin viehättäväksi. Saattavatpa lehtikuuset lähellä pikku järviä kasvaa ryhmittäinkin ja noiden vesakkojen kanssa yhdessä olla muodostuneina niin sieviksi puistoiksi, että ne eivät jäisi huomaamatta muissakaan rikkaammissa ja eloisemmissa seuduissa; täällä ne vaikuttavat niin valtaavasti, että niiden muisto kerrassaan jääkin pysyväiseksi.

Lehtikuusien suojassa kaikkialla, mihin niitä on hietasärkillä juurtunut, menestyy muitakin pitkärunkoisia kasveja, esim. suippolehtisiä pajuja, pihlajia, tuomia ja kuusamoita, ja hiedasta kasvaa monta kukkaa, joiden olisi luullut pysähtyneen kauas etelään. Täällä hämmästyttää etelämaalaista rantakukka punaisten kukkinsa komeudella; täällä kanervaruusu takertuu hennoilla oksillaan kiinni äidilliseen maahan, koristaen sitä sekä niillä että kukillaan; ystävällisenä kotiseudun muistuttimena viittailee täällä sininen lemmikki; täällä viihtyy erämaassa myöskin aivastusjuuri ja ruohosipuli, virmajuuri ja ajuruoho, neilikka ja kissankello, hiirenherne, leinikkö ja jäkkärä, luhtakaali, sinilatva, hanhenjalka ja monta muuta. Sellaisissa paikoissa on paljon useampia kasveja, kuin edeltä päin osattaisiin uskoakaan; mutta tosin tulevatkin vaatimukset vähäisiksi, kuin päivä- ja viikkokausia yhä huomataan samaa köyhyyttä ympärillään, yhä nähdään vain vaivaiskoivuja ja villapajuja, suokukkaa ja saraheinää, peuranjäkälää ja suosammalia, kuin ainoastaan on kutistuneita, sammalissa piileviä

tai pitkin maata matavia puolukoita ja variksenmarjoja virvokkeiksi ja kukkain sijasta ainoastaan suomuuramia koristamassa sammalikkoo ja kuin päivä toisensa perästä astuskellaan niiden päällitse, yhä toivoen vaihtelua ja aina pettymen toivossaan. Jokainen etelän kasvi johtaa mieleen onnellisemmat seudut; sitä tervehditään kuin rakasta ystävää, jonka arvoa on punnittu oikein vasta sitte, kuin ollaan peloissaan kadottavansa hänet kokonaan.

Näennäinen ihme, mitenkä kaikki luetellut ja muut mainitsematta jääneet kasvit kasvavat esiin yksinomaan särkkäin kuivasta hiekasta, selviää, jos otetaan huomioon, että ainoastaan särkiksi kokoutunutta hiekkaa voi taivaalta kuukausia yhtä mittaa säteilevä aurinko niin paljon lämmittää, että nämä kasvit voivat menestyä. Koko muulla tundralla se on mahdotonta. Suot, rämeet ja hetteet, jopa monta metriä syvät järvetkin ovat ainoastaan ohuena kesäpeitteenä sillä ikuisella talvella, joka tundralla näyttää kuolettavaa ja samalla säilyttävää voimaansa. Missä hyvänsä koetetaan kaivaa maata, kaikkialla on tavallisesti jo yhden metrin syvyydessä jätää tai ainakin routaista maata, ja noin sata metriä syvälle täytynee kaivaa ennen, kuin päästään maan jääkuoren läpi. Se se juuri estää ylhäisempiä kasveja täällä menestymästä ja sallii ainoastaan sellaisten elää, jotka tyytyvät kuivaan, kesällä vähän sulaneeseen maakerrokseen. Vasta kaivamalla huomataan tundra siksi, joka se oikeastaan on: äärettömäksi ja muuttumattomaksi jääkellariksi, joka on sellaisena ollut tuhansia vuosia ja yhtä kauan vielä sellaisena pysyy. Että se ainakin jo on ollut sellaisena arvaamattoman kauan, todistavat ne muinaiseläinten jäännökset, jotka ovat sinne hautautuneet ja siellä säilyneet meidän aikoihimme asti. Tundran jäästä kaivoi Adams vuonna 1807 esiin sen suuren mammut-eläimen, jonka lihalla jakutien koirat sammuttivat nälkäänsä, vaikka se oli elänyt monta vuosituhatta sitte ja jo arvaamattoman etäisessä muinaisuudessa sukupuuttoon hävinnyt. Tundran jäät olivat keskeensä haudanneet muinais-elefantin ruumiin ja semmoisenansa tuhansia vuosia säilyttäneet.

Monta samanlaista ja varmaan myöskin muita, nykyajankin, eläimiä on tundra haudannut jäihinsä. Vielä kauan mammut-eläimen häviämisen jälkeen asuskelivat bison-härkä ja myski-hirvi sen alueella, ja jättiläishirvi ja hirvi kuuluivat ennen muinoin sen eläinkuntaan. Mutta nykyään on sen eläinmaailma yhtä köyhä ja yhtä yksitoikkoinen kuin sen kasvikutakin, kuin se itse. Tämä on kuitenkin totta ainoastaan eläinlajeista, ei eläinten lukumäärästä. Sillä eleskeleepä myöskin tundralla, ainakin kesällä, paljo eläimiä.

Vasta myöhään keväällä saa tundra asujamensa. Niistä eläinlajeista, jotka eivät talveksikaan poistu tundralta, ei talvella näy monta. Merestä jokiin nousevat kalat kätkee jää, siellä talveikin viettävät nisäkkäät ja linnut kätkee lumi, jonka alla ne elävät tai jonka väriset ne ovat. Vasta sitte, kuin lumi alkaa sulaa etelärinteiltä, alkaa myöskin eläinkunta herätä. Hitaasti ja vitkastellen saapuvat kesävieraat. Peuraa seuraa susi, joista lähteviä jäälohkareita kesälintujen joukko. Muutamat niistä viiptyvät vielä epätietoisina eteläisemmissä seuduissa ja ovat melkein jo rupeamaisillaan pesimään, vaan katoavat yht'äkkiä pysäyspaikastansa, lentävät nopeasti edelleen tundralle, tekevät heti sinne saavuttuaan pesänsä, munivat ja hautovat ahkerasti, ikään kuin tahtoen voittaa takaisin sitä aikaa, kuin heidän eteläisemmissä maissa elävät ja pesivät sukulaisensa ovat päässeet heistä edelle. Muutamiksi viikoiksi supistuu heidän kesänsä. He saapuvat, uskollisesti yhtyneinä koko elinajaksi taikka ainakin koko kesäksi; sydän sykkii rakkaudesta, laulaen ja riemuiten ryhtyvät he pesän tekoon; lakkaamatta pitävät he vaaria vanhemman-velvollisuuksistansa, hautovat, kasvattavat ja opettavat poikasiaan, luovat sulkansa ja lähtevät taas ulos maailmaan.

Niitä eläinlajeja, joiden täytyy katsoa tundraa kodiksensa, on vähä, mutta paljon useampia on niitä, joita me saatamme katsoa tämän seudun varsinaisiksi eläimiksi. Sellainen on ensinnä naali. Hän on yleinen yli koko tundran; hänelle, ainakin etelämpänä, ynnä tavalliselle punaiselle ketulle ja muille saman suvun lajeille antaa tundra elatusta. Naalilla on myöskin tundran värit: kesällä kiviharmaa, talvella lumivalkoinen. Ihan muiden kettujen tavalla toimiskelee naalikin ja kuitenkin on koko hänen olemuksensa ja tapansa ihan toisenlaiset kuin ketun ja muiden sukulaistensa. Perin väärin tehdään hänelle, jos sanotaan häntä erittäin lahjakkaan, älykkään ja kekseliään heimon turmeltuneeksi, vähäjärkiseksi vesaksi. Sukunsa kekseliästä viisautta, tarkoin punnitsevaa

viikkautta ja ainiaan pystyssä pitävää mielenmalttia hän ei ole saanut paljoa osakseen. Uhkarohkea, tunkeileva ja typerä on hänen käytöksensä. Hän on hävytön kerjäläinen, julkea veijari, mutta ei suinkaan viekas, kaikkia asianhaaroja tarkkaan punnitseva ja kaikkia mahdollisia keinoja hyväksensä käyttävä rosvo tai ryöväri. Ihan levollisesti katselee hän metsästäjän pyssynpiippuun; ottamatta vaaria häntä tarkoittavasta, ihan päällitse suhisevasta luodista seuraa hän vaarallisinta vihollistaan; ihan arvelematta tunkeutuu hän kuljeksivan poronpaimenen tuohimajaan; huolettomasti lähestyy hän yöllä taivasalla makaavaa ihmistä varastamaan häneltä saalistansa tai ajattelemattomuudessaan tavoittamaan suuhunsa hänen ehkä paljasta kättään tai jalkaansa. Minulle itselleni sattui, että naali, jota hämärässä koetin monta kertaa ampua, osumatta kuitenkaan kohti, seurasi minua kuin koira; vanhalle metsästyskumppanilleni Erik Svensonille, Dovretunturilta, tapahtui sellainen onnettomuus, että naali yöllä söi kappaleen nahkavällystä, jolla hän makasi; ja vanha Steller kertoo monta muuta tämän eläimen tekoa, jollaisia jokainen pitäisi ihan mahdottomina, jos koko joukko yhtäpitäviä havaintoja ei vahvistaisi niiden totuutta. Tosin saattaa riittämätön tutustuminen tundralla hyvin harvoin liikkuvaan ihmiseen olla pääsyynä tämän ketun kummalliseen käytökseen, mutta ainoana syynä se ei ole. Sillä ei tavallinen kettu eikä mikään muukaan tundran nisäkäs käyttäydy niin typerästi kuin naali; ei edes tunturisopuliakaan voida tässä kohdassa verrata häneen.

Merkillinen ilmiö on tosin tämäkin tundran asukas, olkoonpa se mikä sukunsa laji hyvänsä. Häntä tai ainakin hänen jälkiänsä tavataan kaikkialla. Ristiin rastiin on varsinkin niissä paikoin, jotka ovat ihan vaivaiskoivun peitossa, kapeita, sammalikkoon tallattuja, sieviä polkuja, jotka usein ulottuvat monta sataa metriä jotenkin samaan suuntaan ja monesti poikkeavat oikealle tai vasemmalle ja vasta monen kierroksen jälkeen palaavat päätielle. Niillä poluilla näkyy tuon tuostakin pieni, hamsterin kaltainen, lyhyhäntäinen eläin, kuivina kesinä suurissa joukoinkin sukkelasti vilahtavan esiin ja äkisti katoavan. Se on sopuli, eräs myyrälaji, suurempi kuin päästäinen, mutta pienempi kuin iso rotta. Sen karva on säännöttömän kuvikas, tavallisesti ruskea, harmaa, keltainen ja musta. Jos sopuli paloitellaan, niin ihmeekseen huomataan, että siinä niin sanoaksemme on ainoastaan nahkaa ja sisuksia. Luut ja lihakset ovat hennot ja hienot, vaan sisälmykset, varsinkin ruuansulattimet ja siittimet erittäin kehittyneet. Siitäpä selviää eräs seikka, joka on kauan ollut arvoituksena: sopulien melkein yht'äkillinen ja ikään kuin rajaton lisääntyminen ja heidän merkilliset ja, kuten näyttää, säännölliset vaelluksensa. Tavallisissa oloissa elää sopuli hyvin levollisesti. Ei kesällä eikä talvella sillä ole mitään elatushuolia. Kaikenlaiset kasviaineet, talvella sammat, juuret, jäkälät ja kuoret kelpaavat sille ravinnoksi; asuntona on sillä kesällä mikä kolo hyvänsä, talvella lämmin, hyvästi sisustettu, paksuseinäinen pesä lumen sisässä. Tosin on vaaroja kaikkialla, sillä, paitsi karvaiset ja höyheniset ryövärit, yksin peuratkin surmaavat niitä sadoittain ja tuhansittain; mutta ne lisääntyvät kuitenkin lakkaamatta suurissa määrin, kunnes sattuu erityisiä tapauksia, jolloin muutamissa viikoissa syntyneet miljoonit häviävät parissa päivässä. Joku kevät tulee tavallista aikaisemmin ja kesä on tavattoman kuiva tundralla. Kaikki sopulinaarasten ensimmäiset pojat kasvavat hyvin pian ja jo enintään kuuden viikon kuluttua itse kartuttavat sukuansa. Vanhemmat ovat tällä välin saaneet toiset pojat ja nekin noudattavat toisten esimerkkiä. Kolmen kuukauden kuluttua kaikki kukkulat ja laaksot ovat täpö täynnään sopuleja. Mihin hyvänsä katsoo, näkyy noita vilkkaita eläimiä; yht'aikaa näkee niitä kymmenkunnan ja tunnin kuluessa tuhansittain. Joka tiellä ja polulla vilisee niitä; ahdingossaan kääntyvät ne muristen ja hammasta purren yksin ihmistäkin vastaan, ikään kuin niiden suunnaton paljous tekisi jokaisen yksityisenkin uhkamielisen rohkeaksi. Mutta tämä ääretön, yhä kasvava paljous tulee juuri heidän tuhoksensa. Tuota pikaa ei köyhällä tundralla enää ole mitään tarjottavaa niiden ahneille hampaille. Näljän hätä uhkaa, ehkäpä todella tuleekin. Silloin nämä pulaan joutuneet eläimet yhtyvät, alkavat vaelttaa sadoittain; ne sadat kasvavat tuhansiksi, joihin liittyy yhä toisia tuhansia, kunnes joukot paisuvat äärettömiksi. Suoraan suuntaan ne kulkevat, ensin arvattavasti vanhoja valmiita polkujansa, sitte raivaten uusia; niin pitkissä riveissä, ett'ei päitä näy, rientävät ne yhä edelleen ja yhä suoraan yli kallioiden ja vesien, jos niitä eteen sattuu. Tuhansia kuolee nälkään, vaan niiden ruumisten ylitse vaelttaa yhä toisia: satoja tuhansia hukkuu vesiin tai musertuu kallioilta

pudottautuessa, vaan toisia yhä tulvii niiden ylitse: ja vielä toisia satoja ja tuhansia joutuu takaa-ajavien naalien, kettujen, susien, ahmojen, haukkojen, korppien, pöllöjen ja räiskien vatsaan. Mihin ne vaeltavat ja miten kuolevat, ei kukaan tiedä, mutta se tiedetään, että tundra niiden takana on ihan niin paljaaksi syöty, että usein kuluu monta vuotta ennen, kuin ne harvat, jotka jäävät jäljelle ja pysyvät hengissä, ehtivät lisääntyä ja taas huomattavassa määrässä elvyttää kotiseutuansa.

Kolmas tundran varsinainen eläin on peura. Ken on nähnyt tätä jotenkin rumaa hirvilajia ainoastaan vangittuna eli kotieläimenä, hänellä totisesti ei ole aavistustakaan, millainen se on vapaudessaan. Täällä opitaan pitämään sitä oikeassa arvossaan, täällä, tundralla, tullaan huomaamaan, että se kyllä on tähän kauniiseen ja muhkeaan eläinheimoon hyvin soveltuva laji. Tundraa se rakastaa koko sydämmestään. Näkymättömän laajoja jäätuntureja, pohjattomien rahkasoiden hyllyvää pintaa, yli vyörykivien, yli tuuhealatvaisten vaivaiskoivujen ja kimmoisten sammalkenttäin, yli jokien ja järvien astuskelee hän leveäkavioisilla, lapion muotoisilla, tavattoman liikkuvaisilla ja joka askeleelta narisevilla jaloillaan; paksuimmankin lumen alta kaivaa se kavio hänelle esiin ravinnon. Pohjolan pitkän talviyön purevalta pakkaselta suojelee häntä tiheä, talven nuolia pelkäämätön turkkinsa, puutteelta ja näljältä se seikka, että hän ei pidä niin tarkkaa lukua ruuan laadusta; sudelta, joka lakkaamatta vaanii häntä ihan kintereillä, suojelevat häntä ainakin jonkin verran hänen tarkat aistimensa ja valppautensa, nopeutensa ja uupumattomuutensa. Kesät hän viettää ylävän tundran puhtailla kukkuloilla, joiden rinteillä, ihan jäätikköjen vierellä maasta, jota monin paikoin hyvinkin laajalti peuranjäkäle peittää, versoo myöskin mehukkaita, maukkaita alppikasveja; talveksi hän laskeutuu alavalle tundralle kunnasriviltä toiselle, etsien tuulen puhdistamia, vähälumisia paikkoja. Vähän ennen on se saanut haarukkaisen sarvikruununsa ja samalla vaurastunut täyteen voimaansa; silloin on sille myöskin alkanut kiima-aika ja se on tasaväkisten ja samanmielisten kilpakosijain kanssa taistellut hengen edestä, taistellut niin, että hiljainen tundra on kajahtellut voimakkaista sarvien yhteen törmäyksistä. Nyt hän, kyllästyneenä taisteluihin ja meteliin, vaeltelee yhdessä muiden kumppanien kanssa suurissa joukoissa rauhallisesti aluettansa ja varustautuu taisteluun talvea vastaan. Tosin peura ei kauneudelta eikä ylevältä ryhdiltä ole hirven vertainen, mutta ken näkee hänen kotimaassaan vapaana orjuuden kahleista kuljeksivan vahvoissa joukoissa lumituntureilla kuin kuvatauluina, joiden pohjana on joko sinitaivas tai valkoinen lumi, hän mielellään tunnustaa tämänkin olevan sitä samaa muhkeata metsän riistaa ja tämänkin saavan oikean metsämies-sydämmen sykkimään nopeammin, kuin hän olisi koskaan voinut edeltä päin uskoakaan.

On lintujenkin luokassa tundran varsinaisia asukkaita. Tässä Pohjolan erämaassa vaeltelija tapaa niistä ainakin yhden: kesällä kirjavan, talvella lumivalkoisen metsäkanan. Minä en nyt tarkoita kiirunaa, joka asuskelee vain ikuisen lumen rajoilla, vaan sen sukulaista, laaksoissa ja tunturien alarinteillä oleksivaa tavallista metsäkanaa. Kaikkiällä, missä vaivaiskoivu menestyy, tavataan häntä aina; varsinkin kuin yön hiljaisuus vallitsee tundralla, tulee hän näkyviin, vaikkapa aurinko vielä paistakoonkin taivaalta. Se ei koskaan jätä kokonaan kotiseutuansa; enintään saattaa talvi karkoittaa sen ylävältä tundralta alavalle. Vilkas ja vikkela, rohkea ja urhea, luulevainen ja taistelunkiihkoinen kilpakumppaneja kohtaan, hellä ja rakas puolisollessa ja pojillensa on tämä lintu. Sen elintapa on saman laatuinen kuin turkinpyyn, vaan koko sen olemus ja kaikki liikkeet ovat kuitenkin verrattoman paljon sulavammat. Siinä on erämaan koko elämä koottuna linnun muotoon. Hänen uhoitteleva äänensä kajahtelee hiljaisina kesäöinä, nämä lintuparvet elvyttävät melkein kaikkein muiden lintujen hyljeksimää talvista tundraa, hänen näkönsä ilahuttaa tutkijaa kuten metsästäjääkin.

Kesällä yhtyy yleensä hänen seuraansa tunturikurmitsa. Tätäkin voidaan sanoa tundran uskolliseksi lapseksi. Kuten strutsit ovat aavikoiden, leivoset viljavainioiden varsinaisia asukkaita, on tämä tundran omia eläimiä. Hänen puvussaankin, vaikka se kyllä näyttää hyvin kirjavalta, on tundran värit; hänen surumielinen ja valittava äänensä soveltuu varsin hyvin tälle yksitoikkoiselle, ikävälle erämaalle. Vaikka häntä mielellään kohdataan omassa kotiseudussa, niin ikävä häntä on tavata tundralla. Hänen surumielinen huutelunsa, joka kaikuu yöt päivät, tekee, kuten tundra itsekin, kuulijan mielen alakuloiseksi.

Paljon mieluisemmin kuunnellaan toisen näiden seutujen kesävieraan ääntä. Minä en nyt tarkoita sinirinta-satakielisen suloisia säveliä, jota lintua täällä katsotaan mitä tavallisimmaksi pesimälinnuksi ja syystä kyllä sanotaan "satakieleksi", en aina tundralle saakka tunkeutuvan räkättirastaan kaikuvaa laulua, en lapinsirkun enkä pulmuseen yksinkertaista viserrystä, en muuttohaukan enkä piekanahaukan kimeätä kirkunaa, en merikotkan riemuitsevaa huutoa enkä tunturipöllön yhtäläistä ääntä, en ison joutsenen tärisevää torvisoittoa enkä sorsan valittavaa laulua; vaan minä tarkoitan joidenkuiden kuikkien houkuttelu- ja rakkaushuutoa: hurjaa, säännötöntä ja ikään kuin hillitöntä, vaan kaiukasta ja moniäänistä, kauas kuuluvaa Pohjolan säveltä, joka on kuin meren aaltojen hyrsky, syvälle putoavain koskivesien jymisevä pauhu. Missä hyvänsä on kalainen järvi ja saraheinikossa turvallisen tiheä piilopaikka, tavataan näitä tundran ja meren lapsia, näitä Pohjolan hiljaisten järvien rauhallisia kalastajia ja meren uskaliaita, pelottomia sukeltajia. Mereltä ne tulevat tundralle pesimään ja merelle vievät ne poikasensa heti, kuin ne kykenevät hoitamaan itseänsä kuten ne itsekin. Niin pitkälle, kuin tundra ulottuu, kulkevat ne sen vesiä pitkin; mutta vielä rakkaammat kuin suuret järvet ovat niille pikku lammikot tundran rannikovuorilla, joilta he joka päivä saattavat hurjan riemuista lauluansa kaiutellen syöksyä lainehtivaan, heille aarteitansa tarjoavaan kotimereen. Mereltä tulee myöskin kaksi muuta tundran varsinaista lintua. Ihastuksella seuraa silmä tunturiräiskän kaikkia liikkeitä ja vielä suuremmalla ihastuksella vesipääskysen. Molemmat nämä myöskin pesivät tundralla: toinen aukeilla sammalosoilla, toinen lammikkojen ja rapakkojen äyräillä, jotka ovat enimmäen piilossa tiheään villapajujen alla. Jos muita lokkeja sanotaan "meren korpeiksi", voidaan räiskii sanoa "meren haukoiksi". Syystä kyllä nimitellään niitä "rosvo" – ja "kärkkylokeiksi"; sillä oikeiksi ryöväreiksi rupeavat ne, milloin eivät voi kärkkyä, ja kärkkyvieraita ne ovat, milloin eivät itse saa pyydettyksi mitään saalista. Haukkojen tavalla lentelevät ne kesällä tundraa, talvella pohjoisen meren rannikkoja ristiin rastiin; ne liitelevät sekä veden että maan päällä, etsien saalista, sukkelasti ja taitavasti syöksyvät ne alas päin ja iskevät ripeästi ja varmasti uhriinsa; mutta nämä niin taitavat ryövärit eivät ollenkaan häpeä hävytöntä kerjäämistä, milloin se paremmin soveltuu. Onneton se lokki tai muu vesilintu, joka on saanut jotakin niin, että tunturiräiskä sen huomaa. Nopeasti kuin nuoli ajaa räiskä onnellista saaliin hankkijaa takaa, huutelee ja ikään kuin leikillä liitelee hänen ympärillensä, kavalasti estää häntä pakoon pääsemästä, rohkeasti torjuu kaiken vastarinnan ja väsymättä, hellittämättä kiusaa häntä, kunnes ahdistettu heittää hänelle saaliinsa, vaikkapa jo olisi puoleksi niellytkin sen. Hänen käytöksensä, sukkeluutensa ja notkeutensa, uskaliaisuutensa ja rohkeutensa, väsymätön valppautensa ja erittäin tunkeileva kärkkymisensä ovat tosiaan lumoavat katsella; yksin hänen kerjäilemisensäkin unhottuu hänen sulavia liikkeitänsä tarkastellessa. Ja kuitenkin ovat vesipääskysen liikkeet vielä viehättävämmät. Hän on kahlaaja, jolla on sekä oman lahkonsa että vesilintujen lahkoon ominaisuudet; hän elää milloin maalla, milloin vedessä, jopa meressäkin. Sievä ja suloinen, viehättävämpänä liikkeitään kuin mikään muu vesilintu uiپی hän aalloilla; reippaasti ja notkeasti juoksee hän pitkin rantaa; taivaanvuohen nopeudella lentelee hän ristiin rastiin ilmassa. Ollen luottavainen ja sopuisa päästää hän ihmisen hyvinkin lähelle katselemaan; ollen tuskaisen arka perillisistään hän tavallisesti itse ilmasee neljä päärynän muotoista munaa sisältävän pesänsä, vaikka muuten kyllä huolellisesti onkin valinnut, hyvän kätköpaikan rantaruohokosta. Ehkäpä häntä voidaan katsoa viehättävimmäksi ilmiöksi kaikkein tundran lintujen seassa.

Tundraa kuvaavat ovat myöskin petolinnut, ainakin heidän elintapansa täällä. Sillä ainoastaan etelälaidalla eli ylävällä tundralla on puita tai kallioita, joihin he mieluisimmin rakentavat pesänsä, ja sen tähden täytyy heidän myötä tai vastoin tahtoaan tehdä muualla pesänsä maahan. Vaivaiskoivun toisiinsa kietoutuneiden oksain välillä riippuu suopöllön pesä, ylempänä latvoissa on piekanahaukan; paljaalla maalla tunturipöllön samoin kuin muuttohaukankin, vaikka tämä viimeksi mainittu valitsee, mikäli mahdollista, ainakin rotkon äyrään pesäpaikakseen, ikään kuin siten petellen itseään, että muka siinä on kylliksi korvausta kukkuloista, joita täällä ei ole. Että hän kuten kaikki muutkin hänen kaltaisensa varsin hyvin käsittää pesän sopimattoman paikan, osoittavat he käytöksellään, kuin

näkevät ihmisen lähestyvän. Jo pitkän matkan päästä katsellaan vaeltajaa epäluulolla ja tervehditään kovilla huudoilla; mitä lähemmäksi hän tulee, sitä suuremmaksi kasvaa huolestuneiden vanhempien tuska. Ensin ne liitelivät ylempänä pyssyn kantamaa tämän niin harvoin näkyvän, vaarallisen vihollisen päällä; mutta nyt ne rohkeasti syöksyvät alas, lentävät niin läheltä pään päällitse, että selvään kuuluu heidän vahvain siipiensä suhina ja välistä täytyy peljätä niiden tosiaan iskevän kiinni kyntensäkin. Ja poikaset, jotka matkan päästä näyttävät pieniltä, valkoisilta palloilta, kyykistyvät tuskaisesti odottamaan ainakin aavistettua, ell'ei vielä tunnettua vihollista ja pysyvät siinä, ehkäpä kaatuma-asennossa niin liikkumattomina, että voidaan rauhassa piirustaa ne, pelkäämättä niiden pienimmälläkään liikkeellä häiritsevän.

Monta muuta eläintä voisın luetella, jos se minusta näyttäisi tarpeelliselta tundran kuvaamiseksi. Yhtä ei kuitenkaan sovi jättää unhotuksiin: sääskeä. Ken arvelee tätä huomattavimmaksi kaikista tundran elävistä olennoista, häntä ei toden totta voida syyttää erehdyksestä. Monelle ylhäisemmälle eläimelle, varsinkin linnuille ja kaloille, tekee se mahdolliseksi elää täällä; toisia, esim. ihmisen, pakottaa se aika-ajoin siirtymään pois; se on yksinomaan syynä, että tundra kesällä ei sovellu sivistyneiden ihmisten asuinpaikaksi. Sen esiytymistä ei osaa edeltä päin aavistaakaan; sen voima voittaa ihmiset ja eläimet; sen tuottamia tuskia ei millään sanoilla voida kuvata.

Tietty on, että kaikki pistosääsket munivat veteen ja että munista joidenkuiden päivien kuluttua syntyvät toukat elävät aina muutokseensa asti vedessä. Siitäpä selviää, että tundra enemmän kuin mikään muu seutu edistää niiden kehittymistä ja lisääntymistä äärettömiin asti. Heti, kuin jälleen nouseva aurinko sulattaa lumen ja jään sekä ylimmän maanpinnan, alkaa talvella tosin kahlehdittuna, mutta ei kuolleena ollut sääskielämä liikkuu. Munista, jotka ovat häviämättä olleet kätettyinä jäätyneessä mudassa, mataa esiin toukkia, ne muuttuvat joidenkuiden päivien kuluttua koteloiksi ja kotelot siivekkäiksi hyönteisiksi, ja sitte hyvin lyhyiden väliaikain kuluessa kasvaa uusi polvi toisensa perästä. Jo ennen kesä-päivänseisausta alkaa näiden hirvittäväin eläinten leikkiaika ja sitä kestää aina elokuun keskipalkoille asti.

Koko tämän ajan on niitä kaikkialla, ylämaassa ja alamaassa, vuorilla tai kunnailta ja laaksoissa, vaivaiskoivu- tai villapaju-tiheiköissä ja jokien ja järvien rannoilla. Joka ruohon korsi, joka sammalmätäs, jokainen pieninkin oksa, joka lehti lähettää niitä jokaisena päivän hetkenä maailmaan satoja ja tuhansia. Päiväntasaajan seuduissa, Etelä-Amerikan, Keski-Afrikan, Indian, Sunda-saarien ikimetsissä ja soilla kaikkia matkustavaisia hirveästi ahdistavat sääsket eli moskitos eivät ole pahemmat näitä sääskiä; ne kuitenkin lentelevät ainoastaan yöllä, vaan tundran sääsket lentelevät koko kymmenen viikkoa, ja kuusi viikkoa melkein ihan herkeämättä. Nämä sääskiparvet ovat kuin sakea, musta savu, niitä on ilma niin täynnä, että tuskin uskaltaa hengittää, niitä on ihan mahdoton saada mitenkään karkoitetuksi, ne tekevät uskaliaimmankin ja kykenevimmän miehen tahdottomaksi raukaksi, hänen vihansa peloksi, niitä tarkoittavan kirouksen voihkavaksi valitukseksi. Heti, kuin saavutaan tundralle, kaikuu vastaan niiden surina, joka on milloin kiehuvan teekeittiön porinan, milloin tärisävän metallikangen helinän kaltainen, ja muutamassa silmänräpäyksessä on niitä ympärillä tuhansia. Niistä syntyy sädeseppele pään ja hartioiden, ruumiin ja raajojen ympärille, se kulkee mukana, liikuttakoon kuinka nopeasti hyvänsä, eikä sitä voida mitenkään eksyttää. Jos vaeltaja pysähtyy, tihenee se, jos hän astuu edelleen, venyy se pitemmäksi, ja jos hän juoksee, minkä jaksaa, muodostuu se jäljelle pitkäksi laahukseksi, vaan ei kuitenkaan jää pois. Jos on vieno vastatuuli, lentää sääskiparvi sitä nopeammin; jos tuuli kiihtyy, niin jok'ainoa sääski ponnistaa kaikki voimansa, että veriuhuri ei mitenkään pääsisi pakoon, ja silloin ne istahtavat, mihin vain pääsevät. Ennen kuin aavistetaan, ollaan kiireestä kantapäähän täynnä sääskiä. Tiheissä joukoissa, värjäten harmaat vaatteet mustiksi ja mustat omituisen pilkullisiksi, istuvat ne siinä ja kuljeksivat hitaasti edes takaisin, etsien paljasta paikkaa, imeäkseen verta. Kasvoihin, kaulaan ja niskaan, paljaihın käsiin ja jalkoihin, jos niiden verhona on vain sukat, kokoutuvat ne äänettömästi, ihan huomaamatta, ja heti ne hitaasti painavat pistimensä ihoon ja laskevat polttavan myrkkypisaran haavaan. Kiukkuisesti saattaa

ahdistettu musertaa verenimijän, mutta sillä aikaa, kuin rankaseva käsi sitä tekee, istahtaa jo kolme, neljä, kymmenen muuta sääskeä samalle kädelle, kasvoihin, niskaan, jalkoihin tekemään samalla tavalla kuin nuo muserretut. Sillä, kuin verta kerran on vuotanut, kuin samassa paikassa jo monta sääskeä on saanut surmansa, kokoutuvat kaikki muut mieluisimmin juuri siihen paikkaan, vaikka siihen vähitellen tulisi tuhansiakin ruumiita. Erittäin suosittuja imupaikkoja ovat ohaukset, otsa juuri hatun laidan alla, niska ja käsiranteet eli yleensä sellaiset paikat, joissa ne voivat luulla saavansa olla niin rauhassa kuin mahdollista.

Jos on niin paljon mielenmalttia, että saatetaan tarkastella niitä verityössänsä eli siis ei karkoiteta eikä häiritä niitä, niin huomataan, että ei voida tuntea, milloin ne iholle istahtavat, eikä, milloin ne liikkuvat. Heti päästyään iholle alkavat ne työnsä. Hyvin rauhallisesti astuskelevat ne ja huolellisesti tarkastelevat ihoa kärsällensä; yht'äkkiä ne pysähtyvät ja ihmetyttävän helposti lävistävät ihon. Imiessään ne hyvillensä nostavat milloin toista, milloin toista takajalkaansa ja liikuttelevat sitä edes takaisin sitä voimakkaammin, mikäli heidän läpinäkyvät ruumiinsa täyttyvät verellä. Saatuaan kerran maistaa verta eivät ne huoli mistään, eivätpä näytä edes tuntevan sitäkään, jos niitä häiritään tai vaivataan. Jos pienillä pihdeillä vedetään kärsä pois haavasta, seisovat ne hetkisen hämillään haparoiden, mutta pistävät sen sitte jälleen entiseen tai uuteen paikkaan; jos sukkelasti leikataan terävillä saksilla kärsä poikki, istuvat ne aina silloinkin paikoillaan ikään kuin mietiskellen, koettelevat sitte etujaloillaan kärsän tynkää ja tarvitsevat melkoisen ajan päästäkseen selville, että kärsä tosiaankin on poissa; jos äkisti leikataan takajalka, niin imevät ne yhä edelleen, kuin ei olisi mitään tapahtunut, vieläpä heiluttelevatkin jalan tynkää; jos leikataan verta täyteen imetystä takaosasta pois puoli, niin tekevät ne kuten Münchhausenin hepo kaivolla, vaan viimein sentään vetävät kärsänsä ylös haavasta, lentävät epävakaisesti pois ja kuolevat muutaman minuutin kuluessa.

Huolellinen tarkastaminen sääskien toimitapaa saattaa selville, että heitä uhria etsiessään vähemmin ohjaa näköaistin kuin haju tai ehkä erityinen aistin, jossa on sekä haju että tunto. Selvään voidaan huomata, että he ihmisen lähestyessä jo viiden metrinkin päässä lähtevät lepopaikastaan ja ihan harhailematta lentävät suoraa päätä uhrinsa kimppuun. Jos astutaan paljasta hietasärkkää, jossa niitä tavallisesti ei ole, niin nähdään, miten ne kokoutuvat uhrinsa ympärille. Niitä lentelee puoleksi tuulen kantamina, puoleksi omilla voimillaan sinne tänne ilman mitään tarkoitusta aina sentään joitakuuta semmoisessakin muuten sääskistä vapaassa paikassa, ja joku niistä joutuu lähelle katselijaa. Silloin heti lakkaa niiden näennäinen toimetttömyys. Heti ne muuttavat lentonsa suunnan ja surisevat ihan kohti onnellisesti löydettyä uhria. Toinen seuraa toista ja ennen viiden minuutin loppua on taas sääskikehys marttiiran ympärillä. Vaikeampi on niiden löytää tietä eri ilmakerroksissa. Kuin minua tutkimuksia tehdessäni korkeanlaisella kunnaalla pitkän aikaa tuhannet sääsket ahdistivat ja kiduttivat, houkuttelin minä koko parven vähitellen kunnaan jyrkälle äyräälle, annoin sen siellä tihetä pikku pilveksi ja juoksin äkisti alas. Suureksi mielihyväksi näin enimmänsä osan kiusaajistani hävinneen. Mutta ylhäällä mäen partaalla lentelivät ne ikään kuin hämillänsä sen paikan kohdalla, josta olin juossut alas, ja pitkän aikaa olivat ne siinä sakeana pilvenä. Muutamia satoja oli kuitenkin seurannut minua alaskin.

Vaikka luonnontutkija tietääkin, että ainoastaan naarakset imevät verta, että se heidän toimensa epäilemättä on jollakin tavalla sikiämiseen kuuluva ja luultavasti vaikuttaa hedelmöitettyjen munien kypsymisen, niin noiden kiusanhenkien tuottama tuska voittaa sentään viimein hänetkin, vaikkapa hän olisi aristelemattomin viisas auringon alla. Ei se ole kipu, jota pistot tuottavat ja vielä enemmän niistä syntyvät, paisumat, vaan ainainen kiusa ja lakkaamaton vastus, joka on pahin. Ehkäpä valittamatta voidaan kärsiä tuota pistojen kipua ja vielä helpommin ajan pitkään, kuin iho vähitellen tulee jonkin verran tunnottomaksi lakkaamattomasta myrkyn vuodattamisesta; sen tähden saatetaankin jokin aika olla välinpitämätön noista hirviöistä; mutta viimein täytyy kuitenkin tunnustaa olevansa voitettu, perin voitettu taistelussa tätä tundran vitsausta vastaan. Sen lukemattomat, joka hetki valmiit sotajoukot saavat vähitellen kaiken vastarinnan raukenemaan. Ne lakkaamatta kiusaavat, häiritsevät jokaista tekoa ja joka nautintoa, jopa ajattelemistakin niin, että viimein väsyttään sekä

ruumiillisesti että myöskin henkisesti. Jalka lyhyen matkan astuttuaan ei tahdo enää totella, sielu ei enää ottaa vastaan havaintoja; tundra tulee helvetiksi ja sen tuskat sanomattomaksi vaivaksi. Ei talvi myrskyineen, ei jää eikä pakkanen, ei köyhyys, ei autius, vaan sääski on tundran kirous.

Leikkiaikanaan lentävät sääsket melkein lakkaamatta, auringon paisteessa ja tyynellä ilmalla hyvin iloissaan, vienossa tuulessa vielä jotenkin tyytyväisinä, vähäisessä lämmössä vielä jotenkin vilkkaasti, sateen edellä kaikkein vilkkaimmasti, viileällä ilmalla ainoastaan vähän ja kylmällä ilmalla ei ollenkaan. Kova tuuli ajaa ne myöskin takaisin tiheikköjen ja sammalien suojaan; mutta heti, kuin jälleen tyyntyy, ovat ne taas vilkkaimmassa toimessa, ja tuulellakin, jopa raivoavan myrskynkin aikana, kaikissa siimespaikoissa aina valmiit ryntäämään kimppuun. Hallayö tosin saa aikaan huomattavan pysäyksen, mutta ei kuitenkaan niitä kokonaan karkoita; kylmät ja kosteat päivät vähentelevät niiden joukkoja, mutta lämpöisinä päivinä tulee koteloista uusia sijaan. Vasta syyssumut saattavat ne levolle siksi vuodeksi.

Niin hitaasti, kuin kevät tulee tundralle, niin nopeasti tulee syksy. Yksi ainoa kylmä yö lopettaa tavallisesti jo elokuussa, viimeistään syyskuussa sen kesäelämän. Marjat, jotka vielä keskellä elokuuta ovat niin raakoja, että tuskin voi toivoa niiden ehtivänkään kypsyä, ovat kuukauden lopussa niin mehukkaat ja makeat kuin mahdollista; muutamat kolakat ja kosteat yöt, jotka jo verhoavat vuoria keveällä lumivaipalla, kypsyttävät niitä enemmän kuin aurinko, joka nyt piilee päivän toisensa perästä pilvissä. Vaivaiskoivujen lehdet kalpenevat ja muuttuvat päältä päin loistavan punaisiksi, alta keltaisiksi; kaikissa muissa pensaissa ja pikku kasveissa tapahtuu sama muutos, ja tundran synkkä tummanruskean-vihreä väri muuttuu niin kirkkaaksi punaisenruskeaksi, että ei edes keltaisenvihreä peuranjäkäläkään enää herätä siinä erityistä huomiota. Etelää kohti tai pois merelle lentävät tundran siivekkäät kesävieraat, myötävirtaan uivat pois sen kalat. Vuorilta tulee peura vähitellen alemmaksi, jäljissä susi; ylös vuorille lentää nyt tuhansien suuruisiin parviin kokoutunut metsäkana oleskelemaan siellä, kunnes talvi taas ajaa hänet alas alavalle tundralle.

Vielä muutamia päiviä, niin talvi, pelottava meille kuten tundran muuttolinnuillekin, mutta toivottu sen ihmisasujamille, saapuu tähän kolkkoon maahan vallitsemaan kauan, paljon kauemmin kuin kevät, kesä ja syksy yhteensä. Päivä- ja viikkokausia yhtä mittaa sataa lunta milloin hiljakseen teräväkulmaisina kiteinä, milloin myrskyn piestessä suurina höytyvinä. Vuoret ja laaksot, joet ja järvet verhoutuvat vähitellen tähän kaikki peittävään talvipukuun. Vielä välkkyä silloin tällöin puolenpäivän aikaan lyhykäinen auringonsäde lumipinnalla; mutta kohtapa kirkkaallakin ilmalla ainoastaan kalpea kajastus etelässä ilmoittaa päivän olevan jo puolessa. Pitkä talviyö on alkanut. Kuukauden toisensa perästä kimmeltelee ainoastaan tähtien heikko kajastus lumivaipalla, ja ainoastaan kuu heijastusvalollaan ilmoittaa, että maapallomme elvyttävä valon ja lämmönlähde on sentään vielä olemassa. Mutta kuin aurinko on kokonaan poistunut tundralta, nousee sille toinen loistava ja säteilevä valo: ylhäällä pohjoisessa liekitsee ja palaa "soweidud", jumalaistuli, revontulet.

Aasian aro ja sen eläimet

Tosin yksitoikkoinen, vaan erittäin omituinen on se ääretön ala, joka leviää yli koko Keski-Aasian ja jatkuu Europaan: aro. Pintapuolisesta katselijasta saattaa näyttää helpolta kuvaella sitä, mutta vaikeaksi punnitsee sen tehtävän jokainen, ken on tottunut katsomaan vähän syvemmälle. Sillä niin perin yksitoikkoinen, niin ihan ilman vaihtelua ei aro kuitenkaan ole. Erilainen on se kukoistuksensa ja lakastuksensa aikoina, erilainen kesällä ja talvella; varsin erilainen on se samanakin vuodenaikana ylängöillä ja alangoilla, niissä paikoin, joissa vuoria kohoaa siitä, ja niissä, joissa purot, järvet, joet ja lammikot kuvastavat laaksomaisemia. Yksitoikkoisesti vaikuttaa aro ainoastaan sen tähden, että sama kuva näkyy kyllä tuhannestikin, että se, joka, ainoastaan kerran nähtynä, viehättäisi ja tyydyttäisi silmää, täällä on ihan joka päivä ja joka hetki nähtävänä.

Venäläinen ymmärtää "aro" – sanalla kaikkia keskimmäisten leveysasteiden välisiä, metsättömiä, vaan kuitenkin jonkun verran kasvullisia seutuja, sekä ihan sileitä tai aaltomaisia tasankoja että kunnahista tai vuorista aluetta, joko siinä sitte on hedelmällistä, mustaa ruokamultaa, niin että maanviljelys siellä täällä kannattaa, taikka maa on niin laihaa, että ainoastaan kuljeksivat paimenet voivat käyttää hyväkseen siellä ilman ihmisen työtä kasvavaa ruohoa. Tämä käsitys saattaa ollakin oikea, sillä molemman laatusissa paikoissa on samoja kasveja, molemmissa elää samat eläimet, ja vuodenaikojen vaihtelu tapahtuu molemmissa melkein samalla tavalla.

Metsättömäksi maaksi täytyy aroa sanoa, mutta ihan ilman puita se ei kuitenkaan ole. Sillä leveän- ja syvänlaisissa jokien laaksoissa kasvaa sekä korkeita pensaita että puita. Erittäin suotuisissa oloissa kasvavat muutamat pajulajit sekä valko- ja hopeahaapa korkeiksi puiksi, jotka tiheinä lehtikujina reunustavat jokien rantoja, taikka menestyy koivukin ja kasvaa ryhmiksi ja metsiköiksi, taikka juurtuvat myöskin kuuset ja männyt hietasärkille metsiköiksi, joita tosin ei käy verrata varsinaisiin metsiin, vaan joissa kuitenkin on puita yhtä tiheässä kuin vesien rannoillakin. Sellaiset paikat ovat kuitenkin poikkeuksina, ne ovat tavallansa vierasta maailmaa arolla; niitä voitaisiin verrata aavikkojen kosteikkoihin.

Toisin paikoin on aro ylinäkymättömän avara, ainoastaan sieltä täältä vähän aaltomainen tasanko, toisin paikoin moninaisesti vaihteleva maisema ja vielä toisissa paikoissa on korkeita vuoria. Yleensä rajoittavat hyvin erikorkuiset kunnasseljanteet näköalaa joka taholta ja tavallisesti kunnaat myöskin ympäröivät jokaista laaksoa, niin että vesi niissä näyttää olevan pulassa löytäessään tietä pois, jos se sitä ollenkaan löytääkään. Monesti hyvinkin monihaaraisten kunnasseljanteiden pisimmistä poikkilaaksoista juoksee pieni puro suuren umpilaakson syvintä paikkaa kohti ja päättyy järveen, jonka suolainen rantaääräs silloin pitkän matkan päästä kimmeltelee ja välkkyyy, kuin olisi talvilumi siellä yhä paikoillaan. Matkan päästä näyttävät kunnaat korkeilta vuorilta; sillä näillä suunnattomilla aloilla kadottaa silmä oikean mittansa, joka olisi välttämätön oikein arvaamiseen, ja tottunuttakin silmää nämä kunnaat pettävät, kuin kallio niiden sisältä tulee ylhäällä näkyviin kaikenmoisia huippuina ja keiloina, harjoina ja kärkinä niiden seljällä. On sentään, puhumattakaan Kiinan rajan läheisistä korkeista tuntureista, jo kirgiisein arollakin oikeita vuoria, jotka eivät lähelläkään vähennä suurenmoista vaikutusta, jota niiden terävät ja säännöttömät huiput ja rinteet ovat matkan päästä tehneet. Mitä korkeammat ja monihaaraistemmat vuoret ovat, sitä runsaampia vesisuonia lähettävät ne alas laaksoihin ja sitä suuremmat ovat siis myöskin järvet syvimmissä laaksoissa, joihin joki ulottuu, kykenemättä sentään niitä täyttämään ja raivaamaan edelleen tietä piirittävien mäkien läpi, sitä avarammat suola-arot ainiaan suolaisten järvien ympärillä, joista ei ole mitään veden poispäästöä. Tästä huolimatta on aron yleinen luonne aina saman kaltainen, vaihdelkootpa yksityiset maisemakuvat kuinka moninaisesti hyvänsä.

Ei puhuttaisi totta, jos sanottaisiin, että arolla ei ole mitään viehättäviä eikä suurenmoisia seutuja. Pohjois-Saksan nummet ovat ikävämät ja yksitoikkoisemmat kuin aro. Jo vähän aaltomaisella tasangollakin kiintyy silmä mielellään järviin, joita on kaikissa syvimmissä paikoissa;

kunnahisessa maisemassa tai korkeampain vuorten seuduilla ovat vesistöt aina maiseman suurena kaunistuksena. Jospa ei aina, niin tavallisimmasti kumminkin järvien ympärillä ei ole puita eikä edes pensaitakaan levittämässä viehättävää vihreyttä; usein ovat järvet ihan paljainakin ja alastomina silmäin edessä; vaan kaunistavat ne sentään silloinkin aroa. Sillä taivaan kuvastumisesta siniseltä välkkyvä vedenpinta tervehtii niin ystävällisesti ja veden elvyttävä voima tulee ilmi täälläkin. Ja kuin järven toista rantaa kokonaan rajoittaa vuoristo, kuin ehkä, kuten Alakulin tykönä, korkeat vuoret ovat maisemakuvan kehyksenä ja ympäröivä aro on niin jyrkkänä ja ihantavana vastakohtana kimmeltelevälle vedenpinnalle, tummille vuorenrinteille ja lumipukuisille vuorten huipulle, kuin sinertävä, ikään kuin harsoinen etäisyyden väritys leviää yli tasankojen ja vuorien ja ilmoittaa kauneutta olevan sielläkin, jossa sitä ei luulisi olevan, silloin tunnustetaan ilolla ja mielellään, että arollakin on tavallansa viehättäviä maisemakuvia.

Mutta jos vaelletaan pitkin peninkulmain pituisia laaksoja taikka tasankoja, niin sileitä, että vasta etäällä näköpiirin rajalla näkyy vähäisiä aaltoviivoja; jos on alinomaa edessä sama, vähääkään muuttumaton taulu, sama näköala pohjoista ja etelää, länttä ja itää kohti; jos keskellä tuota äärettömältä tuntuva lakeutta yksinäisyyden ja kaihon tunne rupee vaivaamaan; niin ei maisema ole silloinkaan ihan ilman kaikkea suloutta, koska kasvimaailma on verraten rikas, kirjava ja vaihtelevainen. Ainoastaan niissä paikoissa, joissa järven ympäriltä leviää suola-aro, näyttää maisema lohduttoman köyhältä ja autiolta. Siinä ei ole juuri mitään aron kasveja, ainoastaan pienikasvuinen, näivettynyt suolayrtti, jotenkin saman kaltainen kuin pieneksi jäänyt kanerva, kasvaa siellä täällä pienissä mätäissä. Niiden välillä on paksumpi tai ohuempi suolakerros, ja kuopat, jotka kerran ovat täytyneet, näyttävät jäätyneiltä vesilätäköiltä. Suola verhoaa koko maata ja pitää allansa olevaa mutaa aina kosteana ja on niin lujasti kiinni maassa, että se ainoastaan vaivalla saadaan siitä eroamaan. Sen tähden tarttuu astujan samoin kuin hevosenkin jalkaan joka askeleella suuret möhkäleet suolaa ja mutaa, vaunut uppoavat syvälle tuohon sitkeään seokseen, ja pyörät narisevat välistä suolassa niin kuin kovalla pakkasella lumessa. Sellaiset paikat tosin tuntuvat sanomattoman tyhjiltä ja surettavilta, mutta kaikki muut eivät suinkaan ole sellaiset.

Kasvikunta arolla on paljon rikkaampi lajeista, kuin tavallisesti oletetaan, paljon rikkaampi, kuin minä voin sanoakaan, koska en ole asiantuntija. Ruokamullan seuduissa tshi- ja thyrso-ruoho yhdessä angervopensaakaan kanssa karkoittavat paikka paikoin melkein kaikki muut kasvit; mutta niiden välistä ja samoin laihasta maasta kasvaa kaikenlaisia kukkia. Kaikkialla, missä maa alenee laaksoksi, muuttuu kasvisto vähitellen suoseudun omaiseksi, ja sara ja ruoko, jotka täällä pääsevät valtaan, jättävät täällä, kuten mainitut ruohot äskeisissä paikoissa, vielä kylliksi tilaa monen moisille kukille kehittyäkseen. Mutta kukoistusaika on lyhyt arolla, lakastuksen ja kuoleman aika pitkä.

Ehkä ei ole liikaa sanoa, että neljän vuodenajan erotus ei voi tulla missään jyrkemmin näkyviin kuin arolla, jossa kukkain kirjava komeus ja aavikon kaltainen tyhjiys, syksyn sulous ja talven autius vaihtelevat, jossa hävitysvoima esiytyy yhtä mahtavana kuin kasvatusvoimakin, auringon hehku vaikuttaa yhtä tuhoavasti kuin pakkanen jossa kuumuuden tappama ja rajumyrskyjen pois lakasema elämä kuitenkin herää jälleen, ikään kuin riemuiten herää kevätauringon ensi säteiden välähtäessä, jossa ei edes kuluttava tulikaan voi kokonaan hävittää, mitä auringon hehkulta ja myrskyiltä on jäänyt jäljelle. Voimakkaampi saattaa kevät olla päiväntasaajan seuduissa, vaan ei missään ihanampi kuin arolla, jossa kevät yksinään jaksaa kestää kesän, syksyn ja talven hävitykset.

Vielä on aro vihreä, kuin kesä tulee sinne; mutta sen täysi komeus on jo kadonnut. Jotkut kasvit vain pääsevät nyt vasta täysin kehittyneiksi; nekin lakastuvat ensimmäisinä hehkuvan kuumina päivinä ja kirjava kevätpuku muuttuu harmaaksi ja keltaiseksi. Vielä kestää mehukas, vihreä thyrso-ruoho kuivuutta; mutta sen pitkät, tiheäkarvaiset akanat ovat jo täyskasvuiset, heiluvat heikoimmistakin tuulen henkäyksistä ja verhoavat ikään kuin hopeaharsolla allansa olevaa vihreyttä. Muutamien päivien perästä ovat ruoho ja röyhyt yhtä kuivat kuin jo ennen kellastunut tshi-ruoho, joka keväällä näyttää maasta, nousevalta, mutta nyt viikatetta odottavalta viljalta. Raparperin leveät lehdet makaavat rypistyneinä maassa; angervo on jo lakastunut, hernelpensas lehdetön; kuusama ja vaivaismanteli

seisovat ihan kuivaneina; ohdakkeet ovat siemenpuvussa; ainoastaan marunalajit eivät vielä, ole muuttaneet harmaanvihreitä lehtiänsä. Puhtaana ja loistavana paahtaa aurinko janoavaa maata; sillä ainoastaan harvoin tihenevät ja sakenevat taivaan kantta ihanasti koristavat pilvenhattarat, ja vaikkapa ne joskus satavatkin, riittää se sade tuskin estämään tomua pölyämästä pienimmästäkin tuulen puhalluksesta. Eläimet ovat vielä kesäpaikoillaan; mutta lintujen laulu on jo vaiennut. Ainoastaan matelevaiset, lukemattomat liskot ja käärmeet, varsinkin kyykäärmeet riemuitsevat hyvinvoinnista, ja heinäsiirkat parveilevat suunnattomissa joukoissa, pitkin aroa, ylös lentäessään oikeina pilvinä pimittäen ilmaa.

Jo ennen kesän loppua pukeutuu aro syyspukuunsa, jossa on, monta keltaisenharmaan vivahdusta, vaan joka sittekin on yksitoikkoinen ja suloton. Kaikki hauraanlaiset kasvit makaavat ensi myrskyn katkomina maassa ja toinen myrskyn puhallus kuljettaa niitä hurjassa tanssissa pitkin aroa. Ne oksistaan kietoutuvat ja vanuvat suuriksi keriksi, jotka vierivät ja hyppivät myrskytuulella kuin kummitukset pitkin maata ryöppyävissä tomupilvissä. Mutta ylhäällä, ylemmissä ilmakerroksissa lentävät mustat vesi- tai lumipilvet kilpaa niiden kanssa. Maalla elävät muuttolinnut ovat jo ammoin paenneet eteläisempiin seutuihin, vesilinnut keräytyneinä suuriksi joukoiksi joka järvelle varustautuvat lähtemään; ne nisäkkäät, jotka vaihtavat olinpaikkaa, kuljeksivat suuremmissa tai pienemmissä joukoissa paikasta toiseen, jossa luulevat olevan ruokaa; ne, jotka makaavat talvisaikoina, sulkevat luoliensa suut; matelevaiset ja hyönteiset vetäytyvät piiloihinsa.

Yksi ainoa hallayö verhoaa kaikki vedet ohuella jääpeitteellä; muutamit kylmät päivät panevat talven kahleihin kaikki järvet ja lammikot; ainoastaan joet ja purot, jotka kauemmin jaksavat vastustaa pakkasta, ovat seuraavina päivinä niukkana turvana niillä muuttolinnuilla, jotka eivät vielä ole lähteneet matkalle. Vientot luodetuulet ajavat mustia pilviä yli maan ja hiljaa putoilee lunta keveinä höytyvinä. Vuoret ovat jo ennen vetäneet päälleen lumipeitteensä, nyt pukeutuu alavampikin aro talvipukuunsa. Myrskyä aavistaen lähtee susi pois ruo'okoista ja angervotiheiköistä, jotka tähän asti ovat hänellä olleet turvallisina piilopaikkoina, ja kuljeksii nälkäisenä ja ahneena lähellä kyllä ja paimentolaisen talvileiriä, joka nyt etsii siimeksisimpiä, tähän asti syöttämättömiä paikkoja alavalta arolta, turvataksaan, mikäli suinkin mahdollista, laumojansa talven puutteelta, hädältä ja kurjuudelta. Saaliinhimoiselta sudelta koettaa hän suojella itseään samalla tavalla kuin paikoillaan asuva kasakki tai talonpoika: ratsastaa ulos arolle sekä ryövärin kavaltavia jälkiä myöten hänen olinpaikkaansa asti, säilyttää hänet ylös ja sitte, kiihottaen ja rohkaisten ratsuansa ja pelottaen petoa, heiluttaen oikeassa kädessään raskasta juurikasnuijaa, ajaa takaa laumojensa pelkuria, julmaa vihollista. Lumi ryöppyää suden, hevonen ja ratsastajan ympärillä, pakkaneen pureksii miehen kasvoja, hänen sitä huomaamattansa. Tunnin tai korkeintaan kahden kuluttua, joll'aikaa susi on juossut kaksi- tai kolmekymmentä kilometriä, se ei enää jaksa juosta etemmäksi, se kääntyy ja ryhtyy taisteluun ahdistajaansa vastaan. Kieli riippuu pitkällä ulkona suusta, jäiset karvainnenät hänen höyryävässä turkissaan ovat pystyssä kuin harjakset, epävakaisessa katseessa näkyy kuoleman tuskaa. Silmänräpäyksen ajan vain vitkastelee muhkea ratsu ja sitte ratsastajan huudon ja solmuruoskan pakotuksesta syöksähtää viimeisen kerran tuota vihattua vihollista vastaan. Korkealle heilauttaa metsästäjä surmaavaisen nuijansa, se putoaa suhahtaen; värähdellen ja koristen makaa surmattu susi maassa. Näljän pakosta kuten hänkin siirtyvät samaan aikaan villihevoset ja anttiloopit toisiin paikkoihin, pelastuakseen kuolemasta; enimmäkseen vuorilla oleksivat villilampaatkin siirtelehtävät nyt vuoren rinteeltä toiselle; ainoastaan jänikset ja lentokanat pysyvät paikoillaan, ensimainitut töin tuskin tullen toimeen ruohonkorsilla ja puunkuorilla, viimemainitut siemenillä ja nupuilla. Monta päivää päästänsä kestää lumisadetta; viimein tyntyy tuuli, joka on pilviä tuonut, mutta mustana pysyy taivas kuten ennenkin. Tuuli kääntyy ja puhaltelee kylmemmin ja yhä kovemmin idästä, kaakosta, etelästä tai lounaasta. Pitkin valkoista lumivaippaa kulkee vaalea pilvi tuiskuavaa lunta; tuuli kiihtyy myrskyksi, pilvi nousee ylös taivaalle ja arolla alkaa raivota buran eli lumimyrsky, peljätty kuin taifun tai myrkyllinen samum, myrsky, joka tekee karaistuneimmankin neuvottomaksi ja joka pahoin uhkaa jokaista elävää olentoa arolla.

Pari kolme päivää hellittämättä raivoaa sellainen myrsky aina yhtä kiivaasti, pakottaen ihmiset ja eläimet pysymään niissä paikoissa, joissa kukin on sen alkaessa. Ihminen, jonka se yllättää ulkona arolla, on hukassa, jos hän ei pelastu jonkun erityisen sattuman kautta; ken sen raivotessa uskaltaa lähteä ulos, saattaa joutua kuoleman omaksi kylän sisällä, jopa itse kaupungissakin, kuten todella usein on tapahtunut. Vasta helmikuun kuluttua ovat ihmiset ja eläimet jotenkin turvassa siltä ja saattavat taas hengittää helpommin, vaikka aro vielä onkin täyden talven vallassa.

Aurinko nousee ylemmäksi, sen säteet sattuvat lämpöisemmin vuorten ja kunnasten etelärinteihin ja mustia päiviä, päivä päivältä yhä suurenevia, vaikkapa niitä alussa silloin tällöin peittääkin uusi lumisade, ilmestyy kaikkialle, sillä nyt alkavat kevään ensi henkäykset liikkua maassa. Mutta hidaspaa sen tulo on talven kahleissa vielä huokailevalle arolla. Vasta sitte, kuin lauhkeat etelätuulet yhtyvät vaikuttamaan yhdessä elvyttävän auringon kanssa, aikaisintaan huhtikuun alussa, tavallisesti vasta sen lopulla, katoaa lumi nopeasti vuorten alemmilta rinteiltä ja mataloista, ruokamultaisista laaksolta, vaan rotkoissa ja jyrkkäin seinäin sisäisissä laaksoissa, jyrkkärinteisten kunnasten takana ja tiheimmissä vesakoissa voidaan vielä melkein koko kuukaudenkin kuluttua tavata lumikinoksia. Kaikissa muissa paikoissa liikkuu äsken herännyt elämä voimakkaasti. Halukkaasti imee maa kosteutta, jota sulava lumi antaa sille, ja aurinko ja vesi, nämä tenhottimet yhdessä käyttävät vastustamatonta voimaansa. Jo ennen, kuin nuo lumikinokset, ennen, kuin nopeasti harsistuva jääkuori järveltä ehtii sulaa, ojentelevat kaikki laukkakasvit ja yleensä kaikki kasvit, jotka ovat kestäneet pakkasta yli talven, lehtiä ja kukanvarsia aurinkoa kohti. Kellastuneiden ruohonkorsien ja kaikkein syysmyrskyissä katkeamatta jääneiden yrttien kuivain ja harmaiden korsien väliltä välkkyvät ensimmäinen vihreys. Silloin uutisasukas ja paimentolainen panevat palamaan tiheimmät vesakot ja mättäiköt, ja ahmiva tuli koettaa tuhota, mitä syysmyrsky on säästänyt. Heti, kuin se on ainakin osaksi puhdistanut maan, alkaa kasvielämä sitä voimakkaammin liikkua. Tästä maasta, josta näyttää olevan juuritettu pois kaikki kasvit kokonaan, nousee lehti- ja laukkakasveja, nuput ja kukat kehittyvät, ja sanomattoman ihanaksi ja komeaksi pukeutuu aro. Äärettömän laajalti näkee silmä keltaisia, tummanpunaisia, valkoisia, punaisen- ja valkoisen-juovikkaita tulpaaneja. Tosin ne kasvavat maasta vain yksitellen, parittain tai enintään kolme ryhmässään, mutta niitä on yli koko aron, ja niin suuri joukko niitä kukkii yht'aikaa, että niitä aina näkyy, katsottakoon mihin päin hyvänsä. Heti niiden jälkeen kehittyvät myöskin liljat, ja uusia, vielä lumoavampia värejä näkyy kaikkialla, missä näillä aron suloisilla lapsilla on edistymisekseen soveliasta paikkaa: rinteillä tai syvissä laaksoissa, kaikkein jokien ja purojen varsilla tai soilla. Koska ne ovat paremmin koossa ja useampilajisina kuin tulpaanit, vaikuttavat ne suuremmalla paljoudellaan myöskin mahtavammin, sillä ne vallitsevat kokonaan avaroita aloja ja voivat välistä näyttää yhtä hyvin kaunokkeja kasvavalta ruispellolta kuin täydessä kukoistuksessaan olevalta rapsivainioltakin. Yleensä kasvaa kukin laji tai toisinto yhdessä ryhmässä, vaan siellä täällä kasvaa sentään myöskin sinisiä ja keltaisia liljoja kirjavanaan sekaisin, ja ne molemmat täytevärit vaikuttavat silloin sängen lumoavasti.

Niin kuin heti talven poistuttua nämä kevään ensimmäiset lapset kiiruhtavat kirjavuudellaan pukemaan aroa, niin koristautuu taivaskin. Ihan pilvetön se tuskin koskaan lienee keväällä, päin vastoin on se aina kaikenlaisten pilvien peitossa, yksin kauneimmallakin säällä on siellä keveitä pilvenhattaroita, jotka tiheimmissä tai harvemmissä ryhmissä leviävät yli koko taivaan kannen, ja loitoimpana näköalan rajalla näyttävät ylt'ympäri makaavan maassa. Mutta jos ne pilvet sakenevat, jos taivas pimenee ja aurinko vain sieltä täältä lähettää vähäisenkään valosäteiden ensimmäisten kevätuulien lämmittämälle arolla, niin siinä välkkyvät värejä, joita ei koskaan olisi luultu mahdollisiksikaan.

Joka päivä liittyy uusia värien vivahduksia entisiin. Yhä enemmän häviää kellertävyys, jota menneenvuotinen kulo keväälläkin levittää arolla, yhä elävämmältä ja raittiimmalta alkaa näyttää jo nytkin niin runsaasti koristuneen maiseman kevätpuku. Jo muutaman viikon kuluttua on koko aro kuin kirjava lattiamatto, jossa on kaikkia mahdollisia värien vivahduksia, tummanvihreästä heleään keltaisenvihreään saakka; sillä marunakasvien vallitseva harmaanvihreä väri muuttuu nyt erittäin

esiytyvien ruohojen ja vaivaispensasten kautta tummemmaksi ja kirkkaammaksi. Vaivaismanteli, joka joko yksinään tai yhdessä hernepensaan ja kuusamoiden kanssa verhoaa laajoja aloja alavammissa aroseuduissa, on nyt kuten molemmat viimemainitutkin täydessä puvussaan, ja sen persikanpunaisilta välkkyvät, kukkia täpötäydet oksat näkyvät selvästi sekä ruohon vihreyden että hernepensaan kukkien, jopa kuusamoidenkin vaalean- tai ruusunpunaisten kukkien rinnalla, vaikka kuusamat sopivissa paikoissa kasvavatkin oikeiksi tiheiköiksi ja täydessä kukoistuksessaan tekevät kaikki muut kasvit ja värit ympärillensä yhteiseksi pohjaksi, jota vasten niiden lehdet sitä selvemmin näkyvät. On sitte vielä paljo minulle, niitä tuntemattomalle, nimettömiä ruohoja ja kasveja, jotka saavat aikaan tummempia ja vaaleampia varjostuksia, ja toisten kasvien yhtä nopeasti lakastuvaiset kuin kasvavatkin lehdet kutoutuvat mattoon keltaisenvihreiksi eli kullankeltaisiksi pilkuiksi. Matkan päästä katsellessa tosin kaikki värit sulavat yhdeksi, melkein tasaiseksi, harmahtavaksi vihreudeksi; mutta lähellä vaikuttaa kukin erikseen, jopa lukemattomat kukatkin kukin erikseen, jotka nyt samoin ovat puhjenneet ja kaikkialla seisovat yksitellen tai, erittäin suotuisissa paikoissa, ryhmittäin ja pensaskasvien varjossa levittelevät koko komeuttansa. Äärettömän monimuotoisten laukkakasvien sivulla näkyy varsinkin muhkeita vinalajeja, ja sellaisen ohella, jotka meistä näyttävät ihan vierailta, myöskin puutarhojemme rakkaita tuttuja. Yhä enemmän kiinnytään tähän lumoavaan tauluun, niin että viimein tuntuu siltä, kuin oltaisiin kävelemässä äärettömän suuressa kukkatarhassa, jota ei ihmiskäsi ole kylvellyt.

Samalla, kuin kasvikunnan, herättää kevät myöskin eläinkunnan arolla eloon. Jo ennen, kuin talven viimeiset jäljet ovat kokonaan haihtuneet, palaavat syksyllä poistuneet muuttolinnut taas arolle, ja kuin kevät on päässyt valtaan, avaavat myöskin talvitainnokkat maanalaiset kammionsa, joissa he ovat tajuttomina maanneet yli ankarimman vuodenajan, ja yhtyvät, kuten muuttolinnut pysyväisiin lintuihin, niiden nisäkäisten seuraan, jotka eivät ole peljänneet edes selloistakaan talvea taikka ainakin ovat osanneet hereilläkin tulla toimeen sen ajan. Yht'aikaa niiden kanssa viettävät hyönteiset ylösnousemis-juhlaansa, kiiruhtaen esiin jostakin turvallisesta piilosta taikkapa nyt purkautuen koteloista, joihin toukka oli syksyllä kätkeytynyt. Samoin ryömivät nyt matelevaiset, konnat ja sammakot, liskot ja käärmeet talvimajoistansa nauttimaan jo ensimmäisistä auringon säteistä heille välttämätöntä, heitä toimeliaisuuteen ja täyteen eloon herättävää lämpöä ja uneksimaan kesää, joka tekee ainoastaan heidät täydellisen onnellisiksi.

Nyt on elämää ja liikettä arolla. Tosin eläimiä, jotka kuuluvat arolle, ei ole monta lajia, mutta luvulta niitä on paljo ja yli koko aron. Suurissa joukoissa kuten anttilooppi-laumat Sisä-Afrikan aroilla, sebra- ja kvagga-parvet Etelä-Afrikan Karu-maassa ja silmäkantamattoman laajat puhvelilaumat Pohjois-Amerikan ruohokoilla, eivät nämä nisäkkäät liiku, eivätkä myöskään aron linnut niin suurissa joukoissa kuin meren rannalla, muutamissa saarissa, Afrikan aroilla tai kuumen vyöhykkeen ikimetsissä. Mutta moneen maisemakuvaan vaikuttavat nämäkin, sekä nisäkkäät että linnut, hyvin suuresti, ja maan omituista luonnetta nekin osaltansa tekevät ja täydentävät, sillä maata ja oloja kuvaavia eläinlajeja on arollakin.

Eläinten kokouspaikkoina ovat varsinkin vedet: sekä suuret että pienet järvet ja lammit, sekä joet että purot. Jo kauan ennen, kuin rantaa verhoavista, aika-ajoin vedenpeittoisista tai myöskin ainiaan matalavetisistä kaislikoista huomataan, että järvi on edessä, näkee tottunut silmä sadoista ja tuhansista kahlaajista ja vesilinnuista, missä päin aukea vesi on, vaikka sitä ei vielä näy. Alinomaa suuntaa käännessä liitelevät lokkilinnut sen kohdalla; ripeämmin ja säännöttömämmin lentäen metsästelevät tiirat ruohokkojen ja niiden välisten avosilmäkkeiden yllä; korkealla ilmassa kiertelevät kiljukotkat; sorsat, hanhet ja joutsenet lentelevät järven päästä toiseen; ruokohaukat kiikkuvat ruo'oissa; tavataanpa täällä joskus merikotkiakin ja pelekaaneja. Mutta sellaisiin järviin kokontuneista linnuista sekä lajien ja yksityisten lintujen luvusta saadaan vasta sitte selkoa, kuin päästään avoveden reunaan eli on tunkeuduttu niiden ruoko- ja kaislatiheikköjen lävitse, jotka järviä ympäröivät. Suola-arolta, kuten on helppo tajuta, täytyy eläintenkin paeta. Kiiremmitten lentävät vesilinnut pois kolkolta, suolapeitteiseltä rannalta, hätimmiten vain tarkastaen vesilätäkköä

toisensa perästä; ainoastaan nauru- ja kalalokkien nähdään joskus laskeutuvan mataloihin suolavesilammikoihin, jotka eivät vielä ole ihan kuiviksi haihtuneet; ainoastaan ristisorsa kalastelee niistä ja silloin usein suloisten avosettien seurassa, jotka erittäin mielellään haeskelevat juuri sellaisia paikkoja ja siellä partitain tai parvissa etsiskelevät ahkerasti saalista, lakkaamatta nyykytellen ja heilutellen kaunista päätänsä ja hienoa, ylös päin kaarevaa, sapelin muotoista nokkaansa. Muita lintuja olen minä täällä nähnyt aina vain ani harvoja: jonkun västäräkin, jonkun töyhtöhyypän ja jonkun kurmitsan; kaikki muut karttavat kolkkoa, autiota seutua, sitäkin mieluisemmin, kuin ihan sen lähellä on paljon parempia ja piilokkaampia soita ja vesiä. Ihan itse järven laiteille asti on tarjona runsasta ravintoa kaikille, joita se houkuttelee luoksensa. Sen tähden nähdäänkin tänne, jopa sen pinnallekin kokoutuvan tuhansittain kahlaajia ja vesilintuja sekä myöskin laululintusia, peipposia ja tiaisia, joille kuivalla arolla ei ole tarpeellista elatusta, ja sen tähden täältä saavatkin sekä kalansyöjät että kaikki muut petolinnut jokapäiväisen leipänsä. Pohjois-Afrikan matalarantaisiin järviin, joihin talvella kolmen maanosan siivekkäät asujamet tulvivat suurenmoisiin kokouksiin, kuumen vyöhykkeen isoihin vesiin, joiden rannoilla joka vuodenaikaan on satoja tuhansia lintuja, Tonavan alangon suoseutuihin, joihin joka kesä saapuu äärettömät joukot ilman lapsia, ei näitä arojärviä voida verrata; laajuuteen katsoen on niiden siivekkäitä asujamia luvultaan liian vähäkin, vaan melkoinen se lintujen luku sentään on, ja omituisuutensa nämä arojärvet säilyttävät myöskin lintujen valitsemiin asuinpaikkoihin katsoen.

Täällä elävät kaikki eläimet ruohokossa: susi ja metsäkarju, kotka ja harmaa hanhi, haukka ja joutsen, korppi, sinisorsa ja löppösorsa, rastas ja kerttu, tiainen ja varpunen, paju- ja metsäsirkku, kultarinta ja sinirinta-satakielinen, tornihaukka ja punajalkahaukka, kurki ja töyhtöhyypä, lepinkäinen ja taivaanvuohi, kottarainen, valko- ja keltävästäräkki, viiriäinen ja jäälintu, hopea- ja kapustahaikara, merimetso ja pelekaani. Ruohokot ovat täällä eläinten varsinaisina olo- ja piilopaikkoina; ne ovat kätkevän ja turvaavan metsän sijassa; niissä menestyy rakkaus ja perheonni, niissä nautitaan suurimmat riemut ja kärsitään hellimmät huolet, niissä poikaset syntyvät ja kasvavat.

Näissä ruohokoissa oleskelevista nisäkkäistä huomataan tavallisesti ainoastaan jäljet, jos ei ryhdytä erittäin tehokkaihin keinoihin ja koirilla etsitetä niitä tiheiköistä; mutta liikkuvaisesta lintumaailmasta voi tutkijan tottunut silmä nähdä milloin hyvänsä kuvan ainakin pääpiirteissään.

Kuin kuivalta arolta lähestytään jotakin järveä, häviävät viimein näkyvistä kaikkialle levinneet leivoset, ja siellä täällä jo kuuluu kurmitsan ääni taikka näkyy se itsekin sukunsa omituisella kiihkolla kiiruhtavan pitkin maata vähän matkaa kerrassaan, pysähtyen sinne tänne sieppaamaan suuhunsa joitakuuta silmiin sattuvia matoja ja sitte yhtä kiireesti rientävän edelleen. Jo ennen, kuin tullaan ruohokkoon, nähdään naurulokki ja ehkä kalalokkikin, joista ensimmäintu lentää kauas arollekin karjalaumojen luo, joita ne sitte seuraavat joko tiheissä joukoissa liidellen niiden ympärillä pyytelemässä lennosta elukkain liikkeelle ajamia hyönteisiä taikka astuskellen karjan jäljestä kuin valkokyyhkysket, jotka etsiskelevät ruokaansa maasta. Silloin ehkä myöskin nähdään jo joku harmaa hanhi, joka on hetki sitte lähtenyt hautovan puolisonsa luota kaislikkojen läheisille ruhomaille syömään niin kauan, kuin hellät vanhemman-huolet, joista kaikki hanhiurokset ottavat runsaan osansa, eivät kahlehti häntä piiloisimmille, järven viereisille laiturille, joilla varovaiset vanhemmat ensin opettelevat harmaankeltaisia poikiansa kätöksessä vihollisilta. Kaikissa vedon alaisissa mataloissa rantapaikoissa on vilkkaampi elämä. Niissä ja rapakoissa ryntäävät toisiaan vastaan hyvin valituissa taistelupaikoissa pienet kahlaajat, suokulaiset, nyt komeilevina täydessä ritaripuvussa, painavat päätänsä ja tähtäävät nokkansa kuin hyvin ojennetun keihään ainiaan peräytymättömän vastustajan leveää, kilveksi kelpavaa höyhenkaulusta kohti, katsahtavat vielä kerran toinen toistaan terävästi silmiin ja syöksyvät vastakkain, yht'aikaa iskien itse ja ottaen höyhenkilvellään vastaan toisen iskun. Ei kumpikaan näistä jaloista taistelijoista sentään vahingoittunut, ei kumpaistakaan sellainen taistelu vähimmälläkään tavalla pidättänyt toisista paljon tavallisemmista toimista; sillä toiselta ei rynnätessäkään jäänyt huomaamatta kärpänen, joka juuri silloin istahti läheiselle korrelle, toiselta

ei uiva kuoriainen, joka tanssi pikku lätäkön pinnalla, ja sukkelasti rientää toinen sinne, toinen tänne sieppaamaan huomattua saalista ja siitä vahvistumaan uusiin taisteluihin. Mutta sillä aikaa seisoo toisia jo aikaa sitte valmiina taisteluun, joka ei näytä koskaan loppuvan. Silloin tulee ruokohaukka purjehtien ja kiireimmiten poistuvat sankarit taistelupaikalta, nousevat ylös tiheissä joukoissa, lentävät toisen veden luo ja alkavat siellä vanhan leikin uudestaan. Peljätty haukka karkoittaa myöskin pois kaikki muut linnut. Pauhuisesti nousevat heikommat sorsat, ja paljon enemmän säikähtäen heidän lentoansa – kuin petolintua nousevat seuraavana silmänräpäyksenä myöskin heidän voimakkaammat sukulaisena; ne lentää suhistavat muutamaan kertaan ympäri järven ja sitte taas parvittain laskeutuvat alas; punasääri-rantavikla nousee ilmaan huutaa liritellen, ja kaiuttomasti, vaan kauas kuuluvasti huutaen nousee taivaanvuohi, jonka päällitse petolintu liian läheltä livahti; mutta molemmat unhottavat uhkaavan vaaran heti, kuin ovat päässeet ylös turvalliseen korkeuteen, ja näyttävät ajattelevan ainoastaan ihanaa kevättä ja kaikkialla vallitsevaa lemмен riemua. Sillä punasääri laskeutuu taas äkisti alas veden kalvoa kohti, räpyttelee ja liitelee riippuvin siivin eteen ja alas päin, kohoo lakkaamatta huudellen uudestaan ja laskeutuu taas, kunnes jo hautomaan ehtineen puolison kutsuntahuuto kehoittaa häntä jättämään nuo hänelle aiotut hyvittelyt ja rientämään yksinkertaiselle pesälle. Taivaanvuohi tekee melkein samalla tavalla; lennetyään ristiin rastiin ja noustuaan melkoisen korkealle, pudottautuu hän yht'äkkiä alas, pursto levällään, ja silloin purston notkeat, kapeat ja teräväpäiset höyhenet saavat pidättävän ilman vaikutuksesta syntyvällä vapisemisellaan aikaan sen tutun, surinan ja määkinän kaltaisen äänen, josta tämä lintu on saanut sattuvan nimensä. Ainoastaan pari tavattoman pitkäjalkaista, ikään kuin puujaloilla astuskelevaa lintua (flamingoa), jotka, vihaisesti erillään pysyen muusta rantavilinästä, eleskelivät omissa toimissaan, eivät pitäneet lukua haukasta, ehkäpä siitä syystä, että näkivät rohkein naurulokkien kiireesti lentää löyhyttelevän karkoittamaan rauhan häiritsijää, jopa vaalean ja pienemmän suohaukankin yhdessä varustautuvan sotimaan tuota likeistä ja kuitenkin niin vihattua sukulaistansa ja rosvoveljeänsä vastaan. Heti se poistuu seutuville, ja minuutin kuluttua on kaikenlaista viserrystä, naurua ja kuherrusta kaikkialla; sillä vanhojen asukasten lisäksi on tullut uusia, joita sinne on houkutellettu sekä kaikilla seuralinnuilla yleinen uteliaisuus että sellaisissa vesissä runsasvarainen ravinto.

Kuin viimein päästään ruohokon rajaan, saadaan näkyviin pienemmät linnut ja tavallisesti aina ennemmin kuin suuret, jotka ovat ruohokon kätöksissä. Kurki, jonka pesäpaikkoihin on kaikkein pahin päästä, hopeahaikara, joka kaislasärkän sisälaidalla pyytelee kaloja, kapustahaikara, joka etsii ravintoansa kaislatiheikön sisäisistä, matalimmista paikoista, kaikki nämä pysyvät niin piilossa kuin mahdollista, ja kaulushaikara, joka oleskelee kaikkein tiheimmissä paikoissa, ilmasee läsnäolonsa kumealla myrinällä. Sitä vastoin kaikki äsken mainitut pikku linnut ihan huolettomasti lentelevät katselijan edessä ja riemuiten laulavat kauneimpia säveliään. Tuttavasti sipsuttelevat keltävästäräkit nurmikoilla, joita kaislikon ulkopuolella on ihan sen rajaan asti, tynesti ja pelottomasti kiikuskelee sievä partatiainen kaisloissa, joiden latvoja koristaa milloin punarinta-satakielinen, milloin lepinkäinen; kovasti kaikuvat joka taholta ruokokerttujen iloiset, vaikka ei juuri soinnukkaat sävelet, ja mielellään kuunnellaan rastaan raksutusta, sinirinta-satakielen, uunilinnun ja kultarinnan suloisia lauluja sekä käen kukkumista. Aukealla vedellä kaislikkojen välissä ui ihan varmaan pari nokikanaa poikasinensa ja, jos vesi on vähänkään syvempi, ehkä silkkikuikkakin monien sorsien joukossa. Ja illan tullessa saapuvat myöskin tornihaukka ja punajalkahaukka, musta- ja punakottarainen kaislikkoon yöksi, eikä silloin laverruksilla ole määrääkään. Onpa täällä yövieraina vielä kiljukotka, korppi ja varis, ja karimetso ja pelekaani levähtävät päivän kalastusvaivoista ainakin kaislikkojen sisälaidoissa.

Avoveden kohdalla lentää liitelevät lokit, tiirat räpyttelevät, merikotkat ja kalasääsket tähystelevät ja, missä syvyys ei ole varsin suuri, kalastelevat pelekaanit ja joutsenet kilpaa ahnasten merimetsojen ja uikkujen kanssa.

Melkein yhtä rikkaat kuin järvet ovat myöskin metsäiset ja pensahiset jokilaaksot. Puissa ovat suurempien ja pienempien petolintujen pesät, jota paitsi ne ovat hyvinä lepopaikkoina; niiden latvoista kaikuu kukankeittäjän helisevä huuto, rastaan raksutus, tikan heleä nauru, sepel- ja metsäkyyhkysen kuherrus, mutta alta tiheiköistä satakielen ihana laulu niin puhtaana ja täyteläisenä, että paraintakin kuulemaan tottunut korva ihastellen kuuntelee niitä harvinaisia säveliä. Mutta joen pinnalla kiikuskelee hyvin monenlaisia vesilintuja kuten järvelläkin, ja kaislikossa sekä rannan pensaissa eleksii yhtä kirjava seura kuin järven ruohokoissakin; hernekerttu, kirjarintakerttu ja harmaa kerttu kaiuttavat tuttuja laulujansa.

Jos vaelletaan aron vedettämiä seutuja, on siellä ihan toinen eläinmaailma. Sielläkin ensinnä huomataan linnut. Ainakin kuusi ehkä kahdeksankin leivolajia asuu arolla, elähyttäen sen autioimpiakin paikkoja. Lakkaamatta helkkyy täällä laulu; maasta ja mataloista pensaista kaikuu sitä, korkealta ilmasta virtaelee aamuin ja illoin runsaasti alas raikkaita säveliä. Tuntuu siltä, kuin kuuluisi vain yksi laulu; sillä monisävelinen kalendarleivo omistaa sekä meidän tavallisen kiurumme että Siperian leivosen sävelet ja sulattaa ne omiinsa, ei halveksi edes tatarileivon eikä lyhytvarpaisen leivon lyheitä säveliäkään, vaan yhdistää kaikkein arolla elävien leivolajien laulun omaansa, hämmentämättä sentään heidänkään lauluansa, vaikka hän kyllä voimakkaasti viserteleekin sekä omia että lainattuja sävelmiänsä. Kuin jonakin kevätpäivänä kotipellon pientarilla ihastellen kuuntelemme kiurujamme, kuin näemme, miten laulaja toisensa perästä lakkaamatta vuorotellen nousee kohti taivasta riemulaulullaan kuuluttamaan kevään tuloa, me silloin tuskin voimme aavistaa, että aro tarjoaa sata kertaa enemmän, kuin me kotivainioillamme saamme kuulla, ja niin kuitenkin on. Sillä aro on leivojen oikea koti; pari samaa lajia asuu ihan toisen vieressä, toinen laji taas toisen seassa, ja avaralla arolla tuskin näyttää olevan tilaa kaikille. Mutta leivot eivät suinkaan ole sellaisten paikkojen ainoat asujamet. Melkein yhtä monilukuiset ovat myöskin niiden pahimmat viholliset, nuo heidän rakkahimpiansa, heidän pikku poikasiansa ainiaan uhkaavat haukat, jotka ovat aron varsinaisia lintuja. Mihin aron osaan hyvänsä saavutaan, jonkun näistä petolinnuista, pohjoisarolla pienemmän, etelämpänä vaalean suohaukan, saadaan ihan varmaan aina nähdä liikuskellen, tavallisesti ihan läheltä maata liidellen lentelevän aluettansa ristiin rastiin; useinpa nähdään neljä, kuusi, kahdeksan ja vielä useampiakin yht'aikaa pyydystelevän pitkänlaisessa laaksossa. Vielä monilukuisemmin kuin nämä, vaikka ei ihan yhtä laajalti, esiytyy kaksi muuta olemukseltaan ja luonteeltaan melkein ihan toistensa kaltaista, kauneudelta ja liikkeiden sulavuudelta toinen toisensa kanssa kilpailevaa aron lasta: tornihaukka ja punajalka-haukka. Missä hyvänsä on lepopaikkaa näille notkeille ja soreille linnuille, missä sähkölanka on vedetty poikki aron, kallio tai kirgiisin hautakumpu kohoaa tasangosta, siellä jotenkin varmaan tavataan niitä. Ollen hyväluontoiset ja seuraa rakastavaiset sekä kadehtimattomat toinen toisensa onnea, vaikka haluavatkin samaa saalista, ajaskelevat ne ahkerasti kaikenlaisia hyönteisiä, ahnaasta heinäsiirkasta aina pienimpään elävään asti, istuvat sitte leväten ja ruokaa sulattaen, vaan samalla huolellisesti joka taholle tähystellen paikoillaan, nousevat uuden saaliin nähtyään nopeasti heti ilmaan, liitelevät hetkisen keveästi ja sulavasti ja pysähtyvät sitte melkein liikkumattomiksi ylhäältä tarkasti tähtäämään saaliisen. Sitte ne syöksyvät kuin putoava kivi suoraan maata kohti, sieppaavat, jos onnistuu, hyönteisen, musertavat ja syövät sen lennossa ja kiiruhtavat jälleen ylös uudistamaan samaa temppua. Usein nähdään heitä kymmenkunta molempia lajeja sekaisin pyydystämässä samassa paikassa, ja niiden lakkaamatta vaihtelevat liikkeet eivät voi koskaan olla puoleensa vetämättä ja kiinnittämättä vaeltajan huomiota. Joka päivä saatetaan niitä tavata, tuntikausia katsella niitä ja aina kuitenkin huomataan uutta suloa niiden leikitsevässä käytöksessä; ne kuuluvat aron maisemakuvaan yhtä hyvin kuin suolajärvi, kuin tulpaani tai lilja, kuin vaivaiskoivu-tiheikkö tai tshi-ruoho, kuin valkoiset pilven hattarat taivaan kupukannella. Mutta aroa kuvaava on myöskin punakottarainen, melkein yhtä viehättävä ilmiö, rakkaan, koti- ja puutarhaystävämme sijainen, ahnasten heinäsiirkain innokas ja hyvällä menestyksellä toimiva hävittäjä, laitumella käyskentelevien karjalaumojen uskollisin ystävä, ihmisen suosittu auttaja, koska hän väsymättä suojelee maan hedelmiä, aron asujanten silmissä ihan pyhä lintu; kuvaava myöskin

lentokana, joka kanan ja kyyhkysen välinen laji on hyvin levinnyt arolle, iso trappi ja hänen suloiset sukulaisensa kaulus- ja pikku trappi, viime mainittu ansaitseva siitäkin syystä meidän huomiotamme, että se muutamia vuosia sitte siirtyi Eurooppaan ja täällä on nykyään yhtä hyvin kuin arollakin maiseman kaunistuksena, kuin hän lentää suhistaessaan näyttää koko kauneutensa. Ja muitakin kaunisvärisiä, jopa oikein komeitakin lintuja voidaan ilmoittaa olevan aron vakinaisina asujamina: suloinen mehiläissyöjä ja sininärhi, jotka yhdessä haukkojen ja kyyhkysten kanssa asuvat jyrkissä rantatörmissä, kutojasirkku ja punavarpuunen, jotka oleskelevat tshi-ruohokossa ja tiheiköissä, ja monta muuta. Eikä edes pääskysiäkään puutu näistä seuduista, joissa ihmisasunnot ovat niin harvinaiset. Että törmäpääskynen kaivaa pesänsä jyrkkiin järvenrantoihin, ei kuulune kummalliselta; mutta tottapa ansainnee mainita, että räystäspääskynen vielä tänäkin päivänä täällä muuttuu vapaana elävästä puolikesyksi linnuksi, että se vielä tänäkin päivänä muuraa pesänsä kallioon ja lähtee siitä, kuin hautakumpua jollekin kirgiisille luodaan, sekä asettuu sitte asumaan sen päälle, että hän etsii vierasvaraisuutta yksin jurtastakin ja saakin sitä, jos kirgiisi toivoo voivansa viipyä niin kauan yhdessä paikassa, että munat ehtivät tulla haudotuiksi jurtan kupukattoon kiinni muuratussa pesässä ja pojat vaurastua lentoon kykeneviksi.

Niihin paikkoihin, joiden lintumaailman nyt olen luetellut, on asettunut myöskin muita eläimiä. Paitsi vaivalloisia sääskiä, kärpäsiä, paarmoja ja ampiaisia, tavataan yleensä vain joitakuita hyönteislajeja, mutta ne ovat hyvin lukuisat ja kaikkiin sellaisten seutujen osiin levinneet. Samaa on sanottava matelijoista, joita me näkemissämme aron osissa tapasimme ainoastaan muutamia liskoja ja monta käärmelajia, varsinkin kaksi myrkyllistä käärmettä, tavallisen kyykäärmeen ja halyskäärmeen. Kumpiakaan näitä tosin ei ole niin runsaasti kuin liskoja, mutta sentään tavattoman paljo. Ratsastaessamme arolla tapahtui monta kertaa päivässä, että joku meitä seuraavista kirgiiseistä kumartui, puukko kädessä, alas hevosen seljältä terävällä iskulla leikkaamaan päätä joltakin myrkkykäärmeeltä, ja kuin me pienessä vuorikaupungissa Schlangenbergin (Käärmevuorella), Altain pohjoisosassa, tahdoimme ottaa selkoa, oliko se syystä saanut nimensä, toivat lähettimme parin tunnin kuluttua niin runsaan käärmesaaliin, että siten saatu vastaus meitä hyvin hämmästytti ja että me emme enää voineet epäillä nimen synnyn historiaa, joka kertoo, että ennen kaupungin perustamista koottiin ja poltettiin tuhansittain myrkkykäärmeitä. Konnat, sammakot ja pikku nisäkkäät ovat paljon harvinaisemmat kuin matelevaiset; me näimme ainoastaan yhden tulikonna-lajin sekä muutamia hiiriä, yhden siiselin, kaksi maakontion kaltaista, sokeaa hiirilajia ja sievän hyppyrotan, jota myöskin sanotaan hevos-hyppyrotaksi ja alakdaganiksi.

Siiseli ja hyppyrotta ovat mitä sievimät eläimet.. Varsinkin siiseli tuottaa elävyyttä ja jonkinmoista suloutta arolle, se kun erittäin soveltuvissa paikoissa mielellään elää joukoissa ja silloin, kuten sen sukulainen aromurmekin, rakentelee oikeita kyläkuntia. Siellä nähdään varsinkin iltasella sen pikku eläimen istuvan kolonsa suulla taikka vaunujen tai ratsastajajoukon lähestyessä kiireesti rientävän piiloonsa, äkisti vielä kerran nousevan uteliaasti katsahtamaan ja hyvissä ajoin kadota livahtavan turvallisen kolonsa syvyyteen, mutta muutaman silmänräpäyksen päästä taas tulevan näkyviin, arvattavasti ottamaan selkoa, eikö uhkaava vaara ehkä ole jo ohitse. Hänen käytöksensä näkyy alituista horjumista uteliaisuuden ja pelon välillä. Pelkoon hänellä kyllä on hyvät syynsäkin; sillä vaikkapa ihminen ei hätyytäkään häntä, niin ovat kuitenkin susi ja kettu, keisari- ja kiljukotka lakkaamatta hänen kinterillensä, ja voidaan olla jotenkin varma, että hän oleskelee lukuisasti varsinkin sellaisissa paikoissa, joissa keisarikotkan nähdään istuvan patsasten päässä tien varrella tai puissa kylissä. Paljon harvemmin nähdään hevos-hyppyrottaa, eittämättä aron sievintä nisäkästä, ei sen tähden, että se olisi luvultaan vähempi, vaan koska se on yöeläin ja sen tähden näyttäytyy vasta auringon laskun jälkeen. Siihen aikaan ja, jos on kuutamo, myöhemminkin voidaan huomata, miten se suloinen olento varovasti nousee kolostansa, oikoo jäseniään ja sitte, pienet etujalat rintaa vasten painettuina, kuin puujaloilla hypiskelee pitkällä, kengurua muistuttavilla takajaloillaan, tukien hoikkaa, ihan pystyasentoista ruumistansa pitkällä, karvaisella hännällään. Sinne tänne juoksee hyppyrotta pitkin maata, ei erittäin nopeasti, ja pysähtyy aina vähän päästä hetkiseksi, koska hänen

täytyy tuon tuostakin haistella tai pitkällä viiksikarvoillaan tunnustella, mistä löytyisi jotain kelvollista ruokaa. Tästä noukkii hän siemeniä, tuosta kaivaa laukan; mutta sanotaanpa, että se ei hyljeksi raatojakaan, että se ryöstelee linnun pesistä munia ja poikasia, jopa pyytelee pienempiä jyrsojotakin, enkä minä uskalla ruveta puhdistamaan häntä näistä syytöksistä. Vaikea onkin muuten tutkia häntä perin pohjin, sillä hänen aistimensa ovat hyvin tarkat, hänen henkiset lahjansa jotenkin vähäiset, ja pelko ja arkuus sen tähden hänen näkyvimmit ominaisuutensa. Heti, kuin ihminen tulee hänen mielestään arveluttavan lähelle, lähtee hän pakoon, ja turha vaiva olisi ajaa häntä takaa; tuskin ratsumieskään saa häntä kiinni. Pitkillä hypyillä, voimakkaasti ponnistaen vahvoja takajalkojansa ja käyttäen pitkää, ihan suoraksi ojennettua häntää peräsimenä rientää hän pois; hypy hypyn perästä melkein ilman vähintäkään väliaikaa, ja ennen, kuin oikein saadaan selvillekään, minne päin hän läksi, katoaa hän yön pimeyteen.

Toisia eläinlajeja kuin alavalla arolla on aron vuoriseuduissa, jos siellä loivien rinteiden sijasta tai niiden ohella on jyrkkiä kallioseinämiä, louhikkojyrkkäyksiä, syviä, synkkiä rotkoja ja ihan kasvittomia, teräviä huippuja. Kapeissa, vihreissä laaksoissa, joita pitkin juoksee puronen, elää ja viihtyy kirjohanhi, tavattoman korea, kaunis ja vilkas lintu, tuskin sorsaa suurempi, Keski-Aasian tunturien hanhilaji; kallion koloissa kuhertelee eräs meidän kesyn kyyhkysemme kantavanhempain ja kalliokyyhkyn sukulinainen; kalliolohkareilta, joilla kivitaskut, kalliovarpuset ja talvihemposet juoksentelevat, kaikuu kivirastaan soinnukas laulu; korkeampain huippujen ympärillä liitelevät vilkkaat alppinaakat ja heitä ylempänä kiertelee päivällä vuorikotka ja yöllä äänettömästi liitelee iso huuhkaja, molemmat tähystellen saaliikseen jotakuta erittäin lukuisista vuorikanoista tai ehkä jotakuta varomatonta murmelieläintä. Tarkemmin kuin mikään näistä ansaitsee kuitenkin kirgiisein arkaari tutkia, yksi niistä villeistä jättiläislampaista, joita Keski-Aasiassa on ja jollaisen eläimen minä sain ammutuksi Arkat-vuorilla.

Mikäli kirgiisit kertoivat, joita minä tarkimmasti kyselin, elää tämä muhkea eläin paitsi täällä myöskin muissa tavallisen korkeissa vuoristoissa Länsi-Siperian aroilla. Ne oleksivat viisi, jopa viisitoistakin joukossaan, oinaat ja emät erikseen aina kiima-aikaan asti. Jokainen katras pysyy samoilla paikoilla niin kauan, kuin sitä ei häiritä eikä hätyytetä; mutta jos niin tapahtuu, siirtyy se toiselle vuorenseljälle, ei kuitenkaan koskaan erittäin kauas. Illan suussa vaeltaa katras, johtaja etupäässä, ylös korkeimmille vuoren huipuille levolle sellaisiin paikkoihin, joihin muiden eläinten on vaikea tai ihan mahdoton päästä; auringon noustua laskeutuvat vanhat ja nuoret alas laaksoihin syömään ja juomaan erityisistä, valituista lähteistä; puolenpäivän aikaan asettuvat he lepäämään ja märehtimään sellaisten kallioseinäin siimekseen, jotka eivät heiltä sulje näköalaa; iltapäivällä kävelevät he toisen kerran syömässä. Kesät talvet kuluu heidän elämänsä samalla tavalla. He syövät kaikkia sellaisia kasveja, joita kesy lammas suosii, ovat hätätilassa yhtä vähään tyytyväiset kuin sekin eivätkä siis talvellakaan juuri joudu hätään eikä puutteen, vaan keväällä tuota pikaa niin mieltäytyvät herkuttelemiseen, että niille sitte syksyyn asti kelpaa ainoastaan paraat ja maukkaimmat kasvit. Tavallisesti juoksevat ne ripeää, tavattoman joutuisaa hölkkäjuoksua ja peljästytyäänkin ne ainoastaan silloin, kuin ratsumies ajaa niitä takaa, juoksevat pitkäaskelista ravia, joka sitä varmemmin pelastaa heidät vainoojalta, kuin he paetessaan aina pyrkivät kallioille. Sellaisessa paossa ne niin tasangoilla kuin vuorillakin pysyvät melkein aina rivissä, niin että toinen juoksee ihan toisensa takana, ja asettuvat niin pian kuin mahdollista jälleen samaan järjestykseen, jos niitä yht'äkkiä säilytetään hajalleen. Kivikoissa ja louhikoissa liikkuvat ne kummastuttavan keveästi, notkeasti ja varmasti sekä noustessaan että laskeutuessaan. Ilman vähintäkään ponnistusta ja kiirehtimättä edes millään tavalla liikkeitänsä kiipeivät ne ylös alas melkein pystysuorista jyrkänteistä, hyppäävät leveäin rakojen yli, rientävät ylhäältä alas syvyyteen, kuin olisivat lintuja ja osaisivat lentää. Jos ne huomaavat, että heitä ajetaan takaa, pysähtyvät ne tuon tuostakin, kiipevät jollekin korkeammalle kallionhuipulle, nähdäkseen paremmin joka taholle, ja jatkavat sitte matkaansa niin levollisesti, kuin pilkkaisivat vainoojiansa. Voiman ja kiipeämistaidon tieto tuottaa niille tosiaan ylpeän ja ylevän ryhdin. He eivät

hätäile koskaan, mutta joutuvatkin ainoastaan silloin, kuin metsästäjä asettuu väijyksiin tai hiljaa hiipii heidän lähellensä, sellaiseen tilaan, että heidän tarvitsee sitä katua.

Emät elävät aina, oinaat kiima-aikaan saakka rauhassa ja ystävyudessa keskenään. Se aika alkaa lokakuun loppupuolelta ja kestää melkein koko kuukauden. Sen ajan lähestyessä herää rohkeissa oinaissa hurjin taistelun kiihko. Vanhimmat oinaat valitsevat kukin määrätyn paikkansa ja karkoittavat niistä kaikki heikommat. Tasavoimaiset taistelevat hengen edestä. Uhkaavasti astuvat he vastakkain, nousevat takajaloilleen, syöksyvät yhteen ja paukuttelevat isoja sarviaan niin, että vuoret kajahtelevat. Välistä sattuvat heidän sarvensa tarttumaan niin toisiinsa, että eivät pääsekään irti, ja silloin he surkeasti kuolevat; taikka toinen syöksee vastustajansa alas syvyyteen ja pudonnut silloin musertuu kuoliaaksi.

Huhtikuun viimeisinä tai toukokuun ensimmäisinä päivinä synnyttää emä yhden tai kaksi vuonaa. Nämä karitsat, kuten kiinni pyytämistämme arkaareista voimme huomata, juoksentelevat jo muutaman tunnin vanhoina emänsä kanssa ja seuraavat muutamain päivien päästä häntä kaikkialle, mitä teitä hyvänsä emä kulkee, ja osoittavat synnynnäistä notkeutta ja varmuutta kaikissa liikkeissään. Jos jokin suurenlainen vaara on tulossa, kätkee emä heidät kivien väliin, kääntääkseen vihollisen huomiota pois niistä, ja palaa takaisin niiden luo heti, kuin on onnellisesti päässyt vaarasta. Maahan laskeutunut karitsa pysyy ihan liikahtamatta, kuin olisi itsekin vain kivi kivien joukossa, ja siten usein säilyy vihollisiltansa, vaikka ei suinkaan aina, harvimmin vuorikotkalta, joka ilman mitään iskee ja tappaa karitsan, jota ei emä ole suojelemassa. Niin tapahtui Arkat-vuorilla meidän metsästellessämme. Kiinni otetut arkaari-karitsat, joita saimme kirgiiseiltä, olivat mitä suloisimmat olennot, ja koska ne ihan vitkastelematta imivät vieraita emiä, näkyy siitä, että niitä pitäisi helposti voida kesyttää. Jos näitä muhkeita eläimiä saataisiin kesytetyksi, tulisi siitä erittäin arvokas lisä nykyisille kotieläimillemme. Mutta sitä ei ajattele kirgiisi, hän vain mietiskelee, miten saisi silloin tällöin tapetuksi jonkun villilampaan. Eipä sentään hankään ole mikään innokas arkaarin pyytäjä; sen tähden susi yhä pysyykin hänen vaarallisimpana vihollisenaan, vaikka sekin ainoastaan talvella syvässä lumessa saa jonkun lampaan tapetuksi.

Kuten vuoristoissa on myöskin aron kuivimmissa ja autioimmissa seuduissa, jotka yksin keväälläkin näyttävät Afrikan aavikoilta tai aavikkoaroilta, erityiset, ainoastaan siellä asuvaiset eläimensä. Paitsi matalaista nippuruohoa ja täällä ihan pienoiseksi taimeksi surkastunutta marunaa, puuttuu sellaisista seuduista melkein kaikki muut kasvit, joita muuten on sekä ylävällä että alavalla arolla; sitä vastoin on täällä yleisenä erityinen pensas, jota ei ole muualla: kovasta ja hauraasta, kirveen pystymättömästä puustaan nimensä saanut "jääräpensas". Se juurtuu niihin harvoihin erämaan paikkoihin, joihin rankkasateet ovat koonneet laihan punasaven; niissä se kasvaa välistä oikein laajoiksikin tiheiköiksi ja suojelee ja varjostaa muitakin kasveja, niin että sellaiset paikat ovat melkein kuin pikku kosteikot aavikoilla. Elävämpiä kuin autio aro ympärillä eivät nämä kosteikot kuitenkaan ole, sillä paitsi erästä lepinkäistä, kerttua ja uunilintua ei siellä näy mitään muita lintuja, vielä vähemmän mitään nisäkästä. Sitä vastoin asuu juuri sellaisissa autioissa seuduissa monta huomattavinta aroeläintä niiden ohella, joita tavataan kaikkialla yli koko aron: lyhytvarpaisen ja kalander-leivon ohella sysimusta tatarileivonen, vaikka se näyttäneekin merkilliseltä jokaisesta, ken tietää, että kaikkein maassa pesiväin lintujen höyhenpuku on tavallisesti maan näköinen, ja sen tähden saatettaisiin luulla tämän leivon meluisemmin asuskelevan mustan ruokamullan seuduilla; pikku kurmitsan ohella tavataan arohyppä, ison trapin ohella hoikka kaulustrappi, jota kirgiisit sanovat passinkantaja-trapiksi; arokanan ohella hietakana, sama lintu, joka tuonoin siirtyi suurissa joukoissa Eurooppaan; erittäin lukuisasti esiytyvän siiselin ohella aro-anttilooppi ja kulaani, aron arka villihevonen. Minä, välttääkseni liikaa laajuutta, koetan ihan lyhyesti kuvaella viimemainittua.

Jos Darwinin päätelmät olisivat oikeat, saatamme ehkä kulaania katsoa meidän pitkällisellä jalostuttamisella nykyiseen muotoonsa saamamme hevosen kantaisäksi. Tämä oletus on ainakin paljon tyydyttävämpi kuin epävarma ja ihan tukematon väite, että jaloimman kotieläimemme kantaisä muka on sukupuuttoon kuollut. Ja se näyttää minusta uskottavammaltakin kuin se ajatus, että

vielä tänäkin päivänä Dnieperin aroilla kuljeksiva tarpaani muka on alkuperäinen villihevonon eikä kesystä villistynyt. Mitä varmemmin ja eittämättömämmin nykyaikaiset tutkimukset selittävät meidän koiraamme, jonka eri rotuja ei edes likimainkaan voida luetella, jonkun vielä elävän susi- ja shakaali-lajin perilliseksi, sitä varmemmaksi tulee myöskin tämä minun oletukseni. Onhan viimeinkin löydetty meidän kotikissammekin kantaäiti, joka elää vielä tänäkin päivänä Afrikassa; vuoemme kantaäiti elää Vähässä-Aasiassa ja Kretassa; ja vaikka tähän asti emme olekaan voineet mitään varmaa lausua lammastemme emmekä sarvikarjamme esivanhemmista, niin minä toiselta puolen olen kolmelta eri taholta, eräältä kirgiisiltäkin, joka vakuuttaa itse ajaneensa takaa erästä eläintä, saanut tietoja, että Mongolian sisäaroilla vielä tänäkin päivänä elää villitilassa eläin, jolla on kaikki kamelin ominaisuudet, ja ne tiedot ovat niin yhtäläiset, että minä en saata epäillä niiden totuutta, vaan enintään, kuten tarpaani-väittelyssä, esittää kysymyksen, onko tämä kameli kirgiisein kotieläimen vielä vapaana elävä esi-isä vaiko vain kesystä kamelistä vapaaksi muuttunut ja villistynyt. Jos nyt yhä enemmän nostetaan verhoa, joka kätki ja vielä kätkee totuuden meidän silmiltämme, jos kotieläintemme esivanhempia toiset toistensa perästä löydetään ja tavataan vielä elävien eläinten joukosta, miksi sitte hevosen esivanhemmat, joiden elinehdot avara, ääretön aro kaikin puolin täyttää, olisivat kuolleet niin kokonaan, että heistä ei olisi vähintäkään merkkiä jäljellä? Vielä tänäkin päivänä vanhassa maailmassa elävien villihevosten joukosta tulee meidän etsiä kesyn hevosemme kantaisää, ja siinä joukossa millään ei ole suurempaa oikeutta päästä siihen kunniaan kuin kulaanilla. Tosin tarpaani on lähempänä meidän hevostamme kuin kulaani; mutta jos tosiaankin hyksot veivät hevosen vanhoille egyptiläisille, joiden kivikirjoitelmissa tätä kotieläintä ensinnä mainitaan, taikka jos egyptiläiset itse jo ennen hyksojen aikaa eli siis ainakin puolikolmatta tuhatta vuotta ennen meidän ajanlukumme alkua kesyttivät ja muuttivat sen kotieläimeksi, niin onhan jotenkin varma, että he eivät lähteneet etsimään Dnieperin ja Donin aroilta kantaeläimiä; sillä lähempänäkin, Vähän-Aasian, Palestiinan ja Persian aavikoilla ja aroilla sekä monin paikoin Arabian ja Indian alavissa seuduissa, oli heillä vielä nykyään elävä, hyvän näköinen villihepo, kulaani. Tosin on kulaani monin puolin toisenlainen kuin meidän hevosemme, mutta ei eroa siitä enempää kuin susikoira, villakoira, New-Foundlannin koira sudesta tai mistä hyvänsä jonkin maan alkukoirasta, ei enempää kuin mäyräkoira, rottakoira, silkkikoira shakaalista, ei enempää kuin pony Arabian hevosesta, kuin ranskalais-belgialainen percheron-hevonen englantilaisesta kilpahevosesta. Meistä näyttävät kesyn hevosen ja minun sen luultavimmaksi kantaisäksi olettamani villihevosen erotukset hyvinkin tärkeiltä; mutta toiselta puolen hevonen ja kulaani näyttävät katsovan toisiansa samasta verestä syntyneiksi lapsiksi, sillä he etsivät mielellään toistensa seuraa.

Kuin me 3 päivänä kesäkuuta 1876 ratsastimme Saisan-järven ja Altain välistä autiota, aavikon kaltaista aroa, jonka mukaan edellä oleva lyhyt kuvaus on tehty, tapasimme yhtenä aamupäivänä koko viisitoista kulaania, muun muassa kerran ainoastaan kaksi yhdessä, jotka söivät kunnaan leveällä harjalla, ei varsin etäällä. Selvään näkyivät molemmat sinitaivasta vasten ja mahtavana heräsi pyynti-into sekä meissä että meitä seuraavissa kirgiiseissä. Toinen kulaani, huomattuaan meidät, juoksi pois vuorille päin; toinen seiso, näytti joutuneen riitaan oman itsensä kanssa, nosti moneen kertaan päätänsä ja tuli viimein juosten meille vastaan. Kaikki pyssyt laitettiin kuntoon, kirgiisit ratsastivat hitaasti ja varovasti avaraan puoliympyrään, aikoen oikeana hetkenä ajaa meihin päin tuota nähtävästi typerää ja käsittämättömän huoletonta saalista. Yhä enemmän, tosin väliin pysähdellen, mutta peräytymättä vähääkään, lähestyi villihepo, ja me katsoimme sitä jo varmaksi saaliiksemme. Silloin levisi hymy lähinnä minua ratsastavan kirgiisin kasvoille, hän oli käsittänyt eläimen meille niin oudon käytöksen syyn, jopa tuntenut itse eläimenkin. Kirgiisihevonen se oli, joka juoksi meille vastaan, karvaltaan kulaaniin vivahtava papurikko, joka oli karannut isäntänsä laumasta, ehkäpä eksynyt, tavannut villihevosia ja paremman seuran puutteessa pysynyt niiden luona, mutta nyt tuntenut lähestyvät hevoset vertaisiksensa ja sen tähden jättänyt väliaikaiset ystävänsä oman onnensa nojaan. Päästyään ihan lähelle kirgiisejämme pysähtyi hän vielä kerran ikään kuin uudestaan punnitsemaan, ruvetako taas taivuttamaan äsken oiennutta selkäänsä raskaan satulan alle,

mutta kuin ensi askel oli astuttu velvollisuuksiin palaamisen tiellä, tapahtui muu kaikki itsestään; ajattelemtakaan enää pakoa antoi hän panna päätset päähänsä ja juoksi parin minuutin kuluttua yhtä tyynesti kirgiisiläisen ratsumiehen sivulla, kuin ei olisikaan koskaan oppinut tuntemaan esi-isänsä vapaata elämää. Siten saimme omasta kokemuksesta vahvistuksen sille jo ennenkin huomatuille tosi asialle, että hevonen ja kulaani välistä etsivät toistensa seuraa.

Kulaani on tosiaan muhkea, kaikin puolin viehättävä olento, täynnä voimaa, itsetuntoa ja kopeutta. Uteliaasti katselee hän lähestyvää ratsumiestä, ravaa sitte tyynesti ja hitaasti pois, ikään kuin pilkaten takaa-ajajaa, ja leikitellen piiskaa hännällään kylkiänsä. Jos ratsastaja kiihottaa ratsunsa täyteen juoksuun, alkaa kulaani keveästi ja luistavasti nelistää, ja silloin se tuulen nopeudella lipuu pitkin aroa ja kohta katoaa näkyvistä. Mutta kiireimmässäkään juoksussaan pysäyttää hän välistä askeleensa, seisautuu hetkiseksi, kääntyy ahdistajaan päin, sitte jälleen pois, potkasee vallattomasti molemmilla takajaloillaan ilmaa ja laukkaa edelleen yhtä keveästi kuin ennenkin. Pakeneva kulaanilauma asettuu aina riviin, ja näyttääpä varsin muhkealta, kuin se, ikään kuin johtajan käskystä, äkisti pysähtyy, kääntyy ja taas rientää pois.

Kuten kaikissa hevoslaumoissa on jokaisessa kulaanijoukossa ori johtajana ja samalla itsevaltiana herrana. Hän johtaa joukkoa laitumella kuten paossakin, puolustaa sitä rohkeasti vihollisia vastaan, jotka eivät ole häntä väkevämmät, eikä kärsi alammaistensa kesken mitään riitaa, siispä ei myöskään siedä laumassa ketään kilpaveljeä eikä yleensä ketään toista täysikäistä oritta. Tästä syystä nähdäänkin kaikissa kulaanien asuinseuduissa erakkoja, jotka eivät ole päässeet mihinkään laumaan; ne ovat ankaroissa ja pitkäikäisissä taisteluissa voitettuja oreita, joiden täytyy yksikseen kuljeskella tulevaan kiima-aikaan asti. Syyskuussa ne taas lähestyvät laumoja, joista vanha ori karkoittaa nuoret, nyt täysikäisiksi tulevat oriit, ja raivoisa taistelu alkaa heti, kuin ne näkevät jonkun vastustajan. Tuntikausia voidaan siihen aikaan nähdä vanhain oritten seisovan jyrkkäin vuorten seljällä, sieramet leveinä tuulta kohti ja silmät täyhystelevinä alas laaksoon. Kuin erakko näkee toisen oriin, juoksee hän täyttä laukkaa sitä vastaan ja taistelee hampailla ja kavioilla, kunnes molemmat ovat ihan uuvuksissa. Jos hän voittaa lauman johtajan, pääsee hän hänen sijaansa ja tammot seuraavat häntä kuin ennen sitä, jonka nyt täytyy voitettuna väistyä pois. Taistelujen jälkeen alkaa vaellusten aika; sillä ankara vuodenaika karkoittaa tämänkin lauman paikasta toiseen, ja vasta sitte, kuin kevät on täyttä totta tullut, palaa kukin lauma takaisin entisille olinpaikoilleen. Siellä synnyttää tamma toukokuun lopussa tai kesäkuun alussa varsan, joka on kaikin puolin hevosen varsan näköinen, pikku eläin, tosin vähän karkeatekoinen, mutta sukkela ja vilkas. Meillä oli erityinen onni tutustua siihenkin.

Kuin matkustimme vastamaahan pitkäköö kunnasta edellä mainitulla aavikon kaltaisella arolla, näimme yht'äkkiä vähän matkan päässä edessämme kolme vanhaa kulaania ja varsan, joka nähtävästi oli syntynyt vasta muutamia päiviä sitte. Meidän venäläinen saattajamme ampui niitä kohti, ja kuin myrskytuuli syöksyivät villihevot pois, tuskin koskien maahan kavioillaan ja osoittaen erinomaisinta notkeutta ja suloutta liikkeissään; pois syöksyivät samassa myöskin kaikki kasakit ja kirgiisit, pois katosivat yleisen pyynti-innon hurmaamina myöskin palvelijamme, pois ratsastaa lennätimme me itekin. Olipa se ajoa! Yhä ikään kuin leikitellen riensivät villihevoset pois etäisiä vuoria kohti ja kaikki ratsastajat pakottivat ratsunsa ponnistamaan kaikki voimansa, niin että hevosten vatsat melkein viilsivät maata. Kirgiisein kovat riemuhoodot, heidän hurjimpaa vauhtia eteen päin syöksyvien hevostensa töminä, meidän hitaampien ratsujemme hirnuminen, nuttujen ja viittain liehuminen, suuret tomupilvet, kaikki se oli tavattoman vilkas tapaus muuten niin hiljaisella ja yksitoikkisella arolla. Yhä eteni hurja ajo. Viimein erosi varsa vanhemmista kumppaneistaan ja jäi vähän jäljelle; emä tuon tuostakin katsahti huolissaan jälkeensä, mutta hänen ja varsan väli yhä eneni, jota vastoin se jäi yhä lähemmäksi ratsumiehiä; muutamien minuuttien kuluttua oli se meidän vankinamme. Ilman vastarintaa antautui se vainoojilleen; villiä, kukistumatonta itsepäisyyttä, oikullisuutta ja salakavaluutta, jotka ovat hänen lajistensa vanhempien eläinten tuntomerkit, ei hänessä näkynyt vielä nimeksikään. Ihan viattomasti ja avonaisesti katseli hän meitä suurilla, vilkkailla silmillään; mielellään, kuten näytti, antoi hän meidän silitellä pehmoista turkkiansa ja

vastustamatta otti päätset päähänsä; huolettomasti laskeutui se meidän viereemme levähtämään hurjan ajon jälkeen, joka oli tarkoittanut juuri häntä. Se oli erittäin miellyttävä olento, ja minä olisin tahtonut, että olisin heti voinut hankkia sille imettäjän sekä tarpeellista lepoa ja hoitoa. Niistä ei kumpikaan ollut siellä arolla mahdollista; sen tähden pikku varsa oli jo seuraavana päivänä kuollut. Täys'kasvuisen villihevoson olisin minä aristelematta surmannut, mutta sen nuoren varsan kuolema tuntui meistä todella pahalta.

Turhaan koetimme saada ammutuksi jotakuta vanhempaa villihepoa, turhaan käytimme kaikkea mahdollista viekkautta, muun muassa väijymistä sidotun varsan vieressä, ei kukaan meistä saanut ampua kertaakaan. Metsästäjänä olisin mielelläni viipynyt kauemminkin tässä köyhässä erämaassa, luonnontutkijana olin erittäin tyytyväinen jo lähtemäänkin, sillä olinhan siellä saanut tutustua aron jaloimpaan nisäkkääseen.

Siperian metsät ja metsänriista sekä metsästys siellä

Siperian maisemain yksitoikkoisuus ja ikävyys, jota ne katsojaan vaikuttavat, riippuu siitä, että kolme keskenään erilaista, itsessään enemmän tai vähemmän yhdenlaista vyöhykettä melkein kaikkialla on nähtävänä. Kukin näistä vyöhykkeistä säilyttää läpeensä omituisen luonteensa ja näyttää kyllä satakin kertaa ihan samoja kuvia sekä siten vaikuttaa jonkinlaista kyllästystä ja vähentää havaintokykyä niin suuresti, että tullaan melkein kykenemättömiksi näkemään ja käsittämään kauneuksia, joita muutamissa maisemissa tosiaan on. Sen tähden harvoin puhutaan kiitellen, vielä vähemmin innokkaasti tämän avaran alueen maisemista, vaikka ne kyllä ansaitsevat kumpaakin; sen tähden on vähitellen meihin juurtunut käsitys, joka totisesti on yhtä väärä, kuin se myöskin sitkeästi vastustaa kaikkia tosiolojen valaistusyrityksiä. Siperiaa katsotaan kammottavaksi jääaavikoksi sekä taivaan tai ainakin onnettomain, sinne siirrettyjen pahantekijäin kirouksen alaiseksi maaksi. Silloin ei ollenkaan muisteta, että on puhe Aasian runsaasta kolmanneksesta, maasta, joka on lähes kaksi kertaa niin suuri kuin Europpa ja ulottuu Uraalista Tyyneen mereen ja Jäämerestä Palermon tasalle eikä siis mitenkään voi niin laajalti olla ihan yhtäläinen, joka paikassa ihan samanlainen. Tavallisesti ajatellaan vain yhtä Siperian aluetta ja nähdään sekin väärässä valossa.

Todella on Siperia vaihtelevampi, kuin kukaan on tähän asti kuvannut. Sielläkin keskeyttävät tai rajoittavat vuoristot tasankoja, seisovat ja juoksevat vedet elähyttävät molempia, aurinko valaa vuorille ja laaksoille välkkyvää valoansa ja monin tavoin vivahtelevia värejänsä, pitkät puut, komeat ja suloiset kukat koristavat kaikkia seutuja ja siellä elää onnellisia, kodeistaan iloitsevia ihmisiä.

On sentään vielä tänäkin päivänä erämaita Siperiassa, jotka, esim. sikäläinen jäälakeus, tundra, antavat jonkin verran tukea tuolle yleiselle käsitykselle. Sellaisia erämaita ovat myöskin tundran ja aron väliset metsät, jotka ovat kolmantena vyöhykkeenä. Niihin ei ihminen ole vielä uskaltanut asettua; niiden ohitse on viereisten uutisasukasten toiminta käynyt, jättämättä tuskin mitään merkkejä niihin. Korkeammat voimat vallitsevat ja vaikuttavat vielä täydellisesti niissä sekä tuhoten että elämää herättäen. Suuria puun paljouksia panee taivaalta lennähtävä leimaus tuleen ja pauhaava talvimyrsky kaataa maahan; metsät kasvavat ja kuolevat ilman ihmistoimien vaikutusta, ja sen tähden voidaan niitä sanoa ikimetsiksi sanan oikeassa merkityksessä. Salaperäisesti ne houkuttelevat puoleensa ja tylysti työntävät pois; ne houkuttelevasti kutsuvat metsästäjää ja itsepäisesti pidättävät hänen askeliansa; ne lupaavat halukkaalle kauppiaille runsasta voittoa ja lykkäävät hänen toivettensa toteutumisen määrättömään tulevaisuuteen.

Aron ja tundran välillä on Siperian metsäseutu. Siellä täällä ulottuu siitä niemeke toiseen tai toiseen, siellä täällä pistäytyy aro tai tundra lahdekkeeksi sen sisään. Muutamissa paikoissa molempain noiden metsättömäin vyöhykkeiden alalla saattaa kyllä tiheäkin metsä kilpailla aron ja tundran ominaisten kasvilajien kanssa maan omistusoikeudesta, mutta sellaisia yksinäisiä metsiä voidaan melkein aina verrata meren saariin, joilla niin sanoaksemme ei ole olemassa olon oikeutta. Arolla on niitä ainoastaan pohjan puolilla vuorten rinteillä ja jokien laaksoissa, tundralla syvimmissä notkoissa, ja molemmissa paikoissa ne ovat ihan mitättömät metsävyöhykkeen suunnattomain metsien rinnalla, joissa ainoastaan joku joki, järvi tai suo keskeyttää muuten joka taholle leviävää saloa, joihin ainoastaan metsänpalo tekee aukkoja tai ihminen, tosin ainoastaan äärimmäiseen ulkolaitaan, raivaa pieniä viljelysmaita. Maita, kuten me niitä käsitämme, saattaisi varsin hyvin mahtua yhden ainoan sellaisen metsän sisään; moni kuningaskunta on alaltaan pienempi kuin yksi sellainen metsä. Minkä näköiset ne metsät ovat sisältä, ei kukaan voi sanoa, koska ei edes niitä jokiakaan myöten, jotka sellaiselta salolta tulevat pääjokiin, päästä sinne tunkeutumaan eivätkä edes rohkeimmatkaan soopelin pyytäjät liene kuljeksineet näitä metsiä laajemmalti kuin enintään sadan kilometrin leveydeltä laidasta lukien.

Siperian metsät eivät eurooppalaiseen matkustajaan yleensä vaikuta miellyttävästi. Nähdessään noita äärettömiä aloja, jotka kasvavat metsää, tosin hämmästyttään, mutta mieltymystä ja innostusta

herää ainoastaan ani harvoin. Luova, kasvattava ja korvaava voima ei näytä pohjoisissa seuduissa riittävän pitämään tasapainoa hävittävää voimaa vastaan. Harmaa vanhuus esiyyt yhdessä vihreän nuoruuden kanssa, vaan se yhteys ei millään tavalla virkistä; suunnattomia rikkauksia esiyyt kerjäläispuvussa; kuoleva elämä ilman mitään voimakkaan uudestaan kasvamisen merkkejä karkoittaa kaikki iloiset tunteet. Kaikkiolla ollaan näkevinään hyvin ankaraa taistelua olemassa olost, mutta ei missään herää todellista kiintymystä, ei missään tällä metsällä ole mitään vetovoimaa; ei missään ole sisämetsä niiden toiveiden mukainen, kuin ulkopuoli on herättänyt. Eteläisempien ikimetsäin suurenmoisuus puuttuu kokonaan näiltä omiin valtoihinsa jätetyiltä, hoitamattomilta metsiltä, ja elämä, joka niissä liikkuu, näyttää jo olevan tuomittuna kuolemaan.

Oikein kaunista, elinvoimaista, pitkärunkoista ja säännöllisesti uudistuvaa metsää näkyy harvoin, paljon useammin tulen tuhoamaa. Ennemmin tai myöhemmin panee ukonnuoli tai asujanten perin huoleton kevytmielisyys metsän tuleen. Jos vuodenaika tai tuuli on tulelle sovelias, raivoaa metsänpalo uskomattomasti. Ei tunti- eikä päiväkausia, vaan kokonaisia viikkoja kestää hävitystä. Pitkin sammalista maata hiivii ja liekehtii tuli edelleen; joukottain maassa makaavat ja lahoneet, kaatuneet puut levittävät ja elättävät tulta; kuivat, maahan asti riippuvat oksat tai vielä pystyssä seisovat kuivalatvaiset puut johtavat sen ylös toisten vielä elävien puiden latvoihin. Räiskyen ja suhisten syöpi tuli pihkaiset havut ja iso kipunasuihku nousee kohti korkeutta. Muutamassa minuutissa kuolee muhkea puu ja jää häviön omaksi; mutta siitä leimuava tulipatsas putoilee alas tuhansina kipunoina, ja joka taholla kasvaa hehkukylvöstä uusia liekkejä. Siten joka minuutti voittaen alaa, leviten joka taholle edistyy tuho vastustamattomasti yhä edelleen ja muutaman tunnin kuluttua on neliöpeninkulmain alat metsää tulella. Sakeat savupilvet pimittävät aurinkoa satojen neliövirstain alalla; hitaasti, mutta tiheään ja yhä tiheämmin satava tuhka ilmoittaa päivällä, kuten tulen kajastus yöllä, kaukanakin asuvaisille sellaisen palon, ja pelkäävän näköiset eläimet levittävät onnettomuuden sanomaa kauas asuttuihin maihin. Karhuja tavataan suurten metsänpalojen jälkeen seuduissa, joissa niitä sitä ennen ei ole nähty moneen vuoteen; susia kuljeksii suurissa joukoin uhkaavina kuten talvena; hirvet, metsävuohet, peurat etsivät etäisistä metsistä uusia olinpaikkoja; oravia juoksentelee välistä suunnattomin joukoin metsissä ja aukeilla, niityillä ja vainioilla, kylissä ja kaupungeissa. Kuinka monta näistä eläimistä joutuu tulen uhriksi, ei tiedetä, mutta se kyllä tiedetään, että tulen hävittämät metsät ovat monta vuotta hävityksen jälkeen ihan kuin kuolleet ja että hyvin arvokkaat pyyntieläimet ovat perin hävinneet sellaisista seuduista. Ja totisesti ulottuvat metsänpalojen hävitykset paljon laajemmalle, kuin me osaamme olettaakaan. Vuonna 1870 hävitti neljätoista päivää raivoava palo puoli miljoonaa hehtarin-alaa muhkeata metsää Tobolskin kuvernementissä, levittäen savupilviä ja tuhkasadetta kuudentoista sadan virstan päähän palopaikasta.

Vielä monta vuotta palon jälkeen on hävitetty metsäseutu kuin ääretön risukasa, ja vielä yhden tai kahden miespolvenkin ajan näkyy siellä selviä hävityksen merkkejä. Liekit tosin kuolettivat puiden elämän, mutta kuluttivat kokonaan ainoastaan ne, jotka palon aikana jo olivat kuivat; muut enemmän vain kärventyneet kuin hiiltyneet rungot jäivät pystyn ja ainoastaan niiden latvapuoli menetti havunsa ja kuivat oksansa. Mutta puiden kuolemisen alkua niiden häviäminen. Ennemmin tai myöhemmin kaatuvat ne myrskyssä. Toinen toisensa perästä kaatuu, pudottaa oksansa tai latvansa taikka murtuu latvapuolelta poikki. Ristiin rastiin, joka taholla, päällekkäin eri korkealla makaa vielä pitkän ajan päästä paksumpana tai ohuempana kerroksena tuhansittain puiden jäännöksiä maassa, jossa jo ennestäänkin oli niitä lukemattomia. Toiset ovat nojallaan pitkään juuriensa tai latvaoksiensa kannattamina taikka vielä pystyssä seisovia runkoja vasten, toiset ovat jo kappaleina kaatuneiden puiden oksain välillä, latvat usein kaukana rungosta, oksat hujan hajan joka taholla. Ne, jotka vielä kestävät myrskyn puuskia, ovat ehkä vielä surettavamman näköiset kuin ne, jotka se jo on kaatanut maahan. Paljasten, alastomien mastojen kaltaisina seisoa törröttävät ne kohti korkeutta. Ainoastaan joissakuissa säilyy monta vuotta palon jälkeen latva tai osia siitä; latvojen oksattomat tai kuivaneet haarat pikemmin enentävät kuin heikontavat suruista tunnetta. Vähitellen putoilevat kaikki latvat maahan ja yhä enemmän mätänevät vielä pystyssä pysyvät rungot. Niitä nakuttelevat joka taholta

tikat, kaivellen niihin pesän sijaa, metrin pituisia, sydämmeen asti ulottuvia koloja, joista kosteus helposti pääsee tunkeutumaan puuhun ja jouduttamaan mätänemistä. Vuosien kuluessa mätäneen kaikkein suurinkin jättiläisrunko niin täydellisesti, että siinä ei enää ole mitään vastustusvoimaa, vaan heikoinkin ihmiskäden pudistus riittää kaatamaan sen maahan. Viimein tasoittuu puusta tullut multakerroskin ja silmäin edessä on jälleen avara tasapinta, jossa ainoastaan siellä täällä näkyy puiden jäännöksiä.

Onpa sentään täälläkin uutta elämää kohonnut raunioista. Jo muutaman vuoden kuluttua palon jälkeen alkaa uusi kasvullisuus verhota hiiltynyttä, tuhkan ja mullan höystämää maata. Jäkälät ja sammalet, sanajalat ja kanervat ja varsinkin marjapensaat peittävät maan ja puiden jäännökset, menestyvät rehevämmin kuin muualla ja houkuttelevat pian taas niille seuduin monta eläintä, jotka palo ajoi pois. Tuulen kantamat koivun siemenet itävät ja nousevat taimelle ja vähitellen kasvaa, aluksi yksinomaan niistä siemenistä, koivikko niin tiheä, kuin olisi se ihmiskäsin kylvetty. Muutamien vuosien päästä kätkee tämä nuori koivumetsä maan ja puiden jäännökset, ja jonkun ajan vielä kuluttua tulee muitakin puita esi-isänsä sijaan. Jokainen metsänpalo säästää joitakuuta osia siitä, jopa muutamia keskellä palopaikkaakin kasvavia puita ja siten on mahdollinen uusien puiden kasvaminen hävitetyille aloille. Sekä suuret vedet että leveät rotkot pysäyttävät palon; tapahtuupa niinkin, että liekit hyppäävät rotkojen yli jatkamaan toisella puolen hävitystyötänsä, vaan jättävät syvällä kasvavat puut ihan vahingoittamatta. Yksityiset lehtikuuset, joihin tuli on tarttunut jäävät myöskin palon jälkeen eloon. Rungot kyllä saattavat mustua juuripuolelta ja liekit kuluttaa kaikki niiden havut, mutta latva usein kasvaa uudestaan ja puu saattaa elää kauankin, vaikka sen elämä onkin vain kitumista.

Tulen hävitysten rinnalla näyttävät ihmisten tekemät metsän haaskaukset vähäpätöisiltä, vaikka itsessään ovatkin suuret. Järjellisestä metsän hoidosta nykyajan siperialaisella ei ole aavistustakaan Hän katsoo metsää "hyvän Jumalan" omaisuudeksi, ja mitä Jumalalla on se on talonpojankin omaa; kun on vielä äärettömät rikkaudet silmäin edessä, hänelle ei suinkaan johdu mieleenkään mikään säästäminen, hän päinvastoin tekee ihan mielensä mukaan, mitä hän milloinkin luulee tarvitsevansa. Jokainen siperialainen hakkaa ja raivaa, missä hyvänsä ja miten paljon hyvänsä tahtoo, ja kukin haaskaa äärettömän paljon enemmän, kuin hän todella tarvitsee. Muutamien puikkojen tähden kaadetaan suuria puita, vaikka ovatkin paraassa kasvussaan; rakennushirsiksi hakataan kolme, neljä kertaa niin paljon, kuin tarvitaan ja jätetään, mitä ei tarvita, metsään, käyttämättä sitä edes polttopuuskiaan Jo nytkin saattaa nähdä sellaisen ajattelemattomuuden seurauksia. Kaikki metsät kaupunkien ja kyläin läheltä ja paikoittain teiden varsiltakin ovat hävitetyt eivätkä yleensä näytä paljon paremmilta tulen hävittämiä aloja, ja kuitenkin hävitystä yhä vain jatketaan. Vasta vuodesta 1870 asti on metsän hoitajia Länsi-Siperiassa, mutta hekin katsovat tehtäväkseen enemmän metsäin hakkuuttamista kuin huolen pitämistä niiden jälleen kasvamisesta ja hoidosta.

Näillä metsillä on muuten täydellisimmän ja alkuperäisimmän villiyyden luonne sielläkin, jossa ei ihminen eikä tuli ole niitä hävittänyt Ja ainoastaan poikkeuksen tavoin vaikuttaa se villiys edes vähänkään viehättävästi. Tosin saattaa ensinnä miellyttää, että yhdellä silmäyksellä voidaan nähdä siellä kaikki elämän eri asteet syntymästä häviöön asti; mutta kohta esiytyy hävitys selvemmin kuin uudistus, ja se vaikuttaa masentavasti eikä suinkaan ylentävästi. Sellaisissa villoissa ikimetsissä on tiheitä metsikköjä ja paljaita aukkoja, muhkeaa, pitkärunkoista metsää ja paksua vesakkoa vuorotellen, vanhoja siemenpuita voimakkaan, nuoren metsän seassa. Sielläkin on seisovia ja nojaavia riippuvia ja makaavia mätäneviä puita kaikkialla. Kaatuneiden runkojen jäännöksistä nousee nuoria vesoja; suuren suuret puunrungot sulkevat tiheiköissä teitä ja polkuja. Pajut ja haavat, jotka ynnä koivu ovat tavallisimmat lehtipuut kaikissa Länsi-Siperian metsissä, kasvavat ja menestyvät muiden seassa, vaan monesti näyttävät siltä, kuin naapurinsa estäisivät niitä pääsemästä täyteen kehitykseensä. Miehen paksuisissa rungoissa on pienet latvat ja mitä vanukkeisin haarasto, josta vuosi vuodelta uusia oksia pujottautuu ulos, vahvenematta oikeiksi haaroiksi; toiset näköjensä ikivanhat puut ovat vain pensaina, toiset ovat puolikorkeudesta murtuneet, halenneet ja hankautuneet ja ylempää kiertyneet,

ja alaosaa yhdistää yläosaan melkein vain ulkokuori. Harvoin on nähtävänä eheätä kuvaa; melkein kaikki on nurinpuolista ja ikään kuin häviöön tuomittua.

Tämä kuvaus ei sentään sovellu kaikkiin tämän laajaan alueen metsiin; päin vastoin on, varsinkin eteläpuolella, sellaisiakin, joita silmä mielellään katselee. Asema, maan laatu ja muut asianhaarat täällä välistä yhdessä vaikuttavat hyvällä menestyksellä. Yksityiset puut ovat kasvultaan rehevämmät ja metsä on muutenkin toisen luontoinen; melkein kaikkialla rehevä kasvullisuus lehtikattojen alla maan pinnalla on aavistamattoman moninainen. Tosin tervehditään ilolla jokaista uutta puu- tai kasvilajia, joka vähentää näiden metsäin lajiköyhyyttä; vaan rikkaimmistakin paikoista puuttuu sentään aina puita, joita Europassa harvoin puuttuu saman leveysasteen seuduilta. Yksitoikkoiset ja ikävät, kuten aro, kuten tundra, ovat myöskin metsät tässä maassa.

Metsävyöhykkeen jokilaaksoissa on metsien yksitoikkoisuus lajeihin katsoen ehkä enimmänsä silmiin pistävä. Siellä paju, joka niin hyvin rannoilla kuin saarissakin usein kasvaa laajoina metsinä, vallitsee niin yksinomaan, että muut puut tuskin pääsevät mihinkään huomattavaan vauhtiin. Suurilla aloilla on paju sellaisessa laaksossa ainoana puuna metsissä ja kasvaa monin paikoin melkoisen korkeaksi, mutta ei siinä silloinkaan ole viehätystä muuten kuin poikkeustapauksissa. Sillä yksinäinen puu ei ole enempää, vaan pikemmin vähemmän kuvaaja kuin pensasmainen pajuryhmä; sen latva on aina ohut ja säännötön, ei näytä koskaan tiheältä eikä kokonaiselta, vaan on päin vastoin läpinäkyvä ja hajallinen, joten se ikävystyttää, kun sitä on lakkaamatta nähtävänä. Jos puut kasvavat tiheässä, kuten siellä on tavallista, ja siis ovat metsikkönä, niin menettävät ne vielä enemmän kuin yksinäisinä omituisuuttansa, koska silloin kaikki rungot seisovat kuin seipäät rinnakkain ja kaikki latvat sotkeutuvat yhdeksi umpinaiseksi, päältä tasaiseksi ja suoraksi, leikatun pensasaidan kaltaiseksi lehdistöksi, josta yksityisiä puita ei voida huomata ollenkaan. Miellyttävänä, ystävällisinä silmän viihdykkeinä on sellaisissa metsissä siellä täällä muutamia haapoja, etelässä hopeahaapa, pohjoisessa tavallinen haapa, jotka molemmat pajumetsiä elähyttävät ja tekevät vaihtelevammiksi.

Itse joen laaksossa, kuitenkin ainoastaan sellaisissa paikoissa, joissa ei ole säännöllisiä tulvia, kasvaa, paitsi mainittuja lehtipuita, myöskin koivu, joka jotenkin säännöllisesti on lehti- ja havupuiden välittäjänä. Mutta ainoastaan etelässä kasvaa se täyteen suuruuteensa ja rehevyyteensä, jota paitsi se yhtä hyvin kuin pihkaisin havupuukin joutuu metsänpalojen uhriksi eikä siis sovellu vaikuttamaan lehtimetsäin luonteeseen eikä sitä muuttamaan. Oikeat, enemmän tai vähemmän pelkät koivumetsät rajoittavat metsävyöhykettä etelässä ja ulottuvat välistä kauas aroille, mutta nekin ovat ainoastaan poikkeuksen tavoin tiheitä, umpinaisia, vanhoja metsiä, niin että tunnetaan melkoisesti pettyneensä, kuin niihin astutaan.

Vasta havumetsät, joita kasvaa kaikissa jokien välipaikoissa, ovat todella sellaiset, että voivat tyydyttää silmää. Niissä ovat, ell'ei maa jo ole tundran kaltaista, kuuset ja männyt, Siperian kuusi ja vaivaissedri, harvemmin lehtikuusi pääosina sekä haapoja ja pajuja, siellä täällä ehkä myöskin pihlajia ja tuomia seassa, ja koivuja usein yhtä paljo kuin varsinaisessa koivumetsässä. Siperian kuusi ja vaivaissedri ovat kaikkein Länsi-Siperian havumetsäin varsinaisina puina, molemmat tavallisesti myöskin yhtä kauniit ja yhtä rehevät. Varsinkin on Siperian kuusi muhkea puu. Tämä hopeakuusen likeinen sukulainen sekä kaikissa Itä-Venäjän ja Länsi-Siperian metsissä sen sijainen vetää jo hyvinkin etäältä puoleensa huomiota, koska se merkillisesti esiyy kaikkein muiden havupuiden joukosta. Hopeakuusesta ja tavallisesta kuusesta sen erottaa muhkea, hoikanlainen, keilan muotoinen oksastonsa sekä oksiansa runsas, pehmoinen, vaaleanvihreä havupuku. Melkein aina ulottuu Siperian kuusi paljon ylemmäksi metsän kaikkia muita puita, onpa se tavallisesti koko kolmanneksenkin oksastonsa pituutta niiden latvoja ylempänä, tekee siten hyvin tehokkaasti metsän latvapiirteet mutkikkaammiksi ja yksityisissä paikoissa ihan omituisen luontoisiksi. Vaivaissedri, joka menestyy etenkin metsävyöhykkeen eteläosassa, vaikka sitä välistä – tavataan hyvin etäälläkin pohjoisessa, eroaa myöskin pyöreän, pehmoisen, tavallisesti tiheän oksastonsa tähden hyvin edullisesti kuusista ja männyistä ja etäältä katsoen tekee metsän paljon kauniimmaksi sekä viehättävämmäksi, kuin se todella onkaan. Kuusi ja mänty kasvavat metsävyöhykkeen kaikissa osissa, mutta eivät suinkaan

viihdy kaikkialla yhtä hyvin eivätkä pääse yhtä reheviksi kuin Keski-Europassa; pohjoispuolella muuttuvat ne äkisti vanhoiksi vaivaisiksi. Lehtikuusikin, jonka oikeaksi kodiksi Siperiaa saattaa katsoa, kasvaa ainoastaan metsävyöhykkeen eteläosassa, varsinkin vuoristoissa yhtä huomattavan suureksi kuin Europassa.

Nämä nyt luetellut lajit ne ovatkin yleiset puut Länsi-Siperian metsissä. Tammea ja pyökkiä, jalavaa ja saarnia, lehmusta ja vaahteraa, hopea- ja marjakuusta, valkopyökkiä ja mustaa haapaa näyttää kokonaan puuttuvan. Sitä vastoin on runsaasti pensaita ja pikku metsää. Yksin pohjoisessakin on kasvikunta maan pinnalla metsissä ihmetyttävän rikas ja rehevä. Viinimarjat ja vatukka menestyvät vielä kahdeksannenkuudetta, eräs kuusamalaji seitsemännenseitsemättä leveysasteen tasalla; katajaa, harmaata leppää, villapajua, variksenmarjoja mustikoita ja puolukoita näyttää pikemmin olevan enempi kuin vähempi, mitä etemmäksi pohjoiseen päin tullaan, ja yksin tundran rajallakin, josta vaivaiskoivu ja suokukka, sammal ja karpalo leviävät kauas metsäin sisään, on maa vielä kaikkialla runsaasti verhottu, koska sammalet tavallisesti menestyvät sitä rehevämmin, mitä köyhemmiksi metsät tulevat. Tekeepä arokin metsiä rikkaammiksi siten, että se metsävyöhykkeen eteläosassa antaa metsille suurimman osan pensaitansa ja pikku puitansa sekä ruohojansa ja kukkiensa. Siten saattavat eräät metsäseudut muuttua luonnollisiksi puistoiksi, jotka varsinkin keväällä ja alkukesällä kehrittelevät oikein hämmästyttävän komeaa kukkarikkautta.

Esimerkiksi sellaisista runsaskasvisista metsistä saatettaneen mainita Schlangenberg- ja Salainkaupunkien välillä oleva "Taiga". Sillä avaralla alalla, jota tämä ihana metsä peittää, saavat pitkäkööt vuorenharjat ja pyöreät kukkulat, laaksot ja notkot jo itsessään aikaan viehättävää vaihetusta. Kunnas kohoaa toisensa vieressä ja ylemmäksi toista, kaikki metsän peitossa. Mänty ja Siperian kuusi; haapa ja paju, pihlaja ja tuomi ovat näiden metsäin pääosina ja seisovat täällä ihan sekaisin, levittäen kirjavia valon ja varjon vivahduksia, ja lehtipuiden latvain tummista piirteistä pistävät miellyttävästi ylös Siperian kuusen keilamaiset latvat. Hernepuu ja hernenpensas, heisi ja kuusama, kanervaruusu ja viinimarjapensas liittyvät kukkarikkaaksi pikku metsäksi; miehen korkuiset putkikasvit, varsinkin katko ja angervolajit, sanajalka ja kihokki, kukonkannus ja sormiruoho, kissankello ja aivastusjuuri, kaikki rehevimässä kasvussa, kutoutuvat kirjavaksi matoksi maahan, josta villihumala kierrellen kiipeilee ylös puiden runkoja myöten. On ihan kuin oppinut puutarhuri olisi täällä käyttänyt taitoansa, kuin ihmiskäsi olisi laitellut ja järjestellyt koko maisema- ja metsäkuvan.

Etelässä ovat metsät kauneimmassa ja komeimmassa kukoistuksessaan keväällä, pohjoisessa syksyllä. Jo syyskuun ensimmäisinä päivinä kellastuvat täällä lehtipuiden lehdet ja kuukauden keskipaikoilla on Siperian metsä kirjavampi kuin mikään metsä meillä. Tumminnasta vihreästä kirkaampaan punaiseen, vihreä ja vaaleanvihreä, vaalean- ja tummankeltainen, vaalean- ja tummanpunainen ja kaikki niiden väliset värin vivahdukset ovat nähtävänä. Tummain kuusien jälkeen on vaivaissedri ja lehtikuusi, niihin liittyvät jotkut vielä kellastumattomat koivut. Kaikkia tumman- ja vaaleanvihreän ja vihreänkeltaisen välivärejä näkyy harmaissa lepissä; vaaleat, sinooper-punaiset lehdet on haavoissa, lakkapunaiset pihlajissa ja tuomissa. Kaikkien näiden värien kirjava seoitus metsässä on niin täydellinen ja kuitenkin niin suhdallinen, että se suuresti tyydyttää silmää ja mieltä.

Sellaisia tauluja on Länsi-Siperian metsissä matkustajan nähtävänä. Kuitenkin, kuin koetetaan kuvailla niitä, voidaan puhua ainoastaan verraten kapeasta rajavyöhykkeestä. Näiden ikimetsäin laadun tähden näyttää länsimaalaisesta ainakin kesäiseen aikaan ihan mahdottomalta tunkeutua niihin syvemmälle. Vuorten rinteillä vaeltajaa pidättävät kivilouhikot ja tiheiköt, kunnailta ja tasangolla kaatuneet puut ja murrokset, laaksoissa ja notkoissa seisova ja juokseva vesi, purot ja suot. Halkeilleita kallioita vierekkäin ja päällekkäin, latoutuneita lohkaraita ja kiviä on kaikkialla vuoristossa rökkiöinä; niiden päällä on jäkälä- ja sammalpeite, joka kavalasti kätkee lukemattomat rotkot ja kolot; nuorta metsää ja vesakkoa kasvaa vanhempien puiden päällä ja välissä, jotka ovat pitkin aikoja täällä seisoneet, ja sekä vanhat että nuoret puut lisäävät vaikeuksia, jos koetetaan päästä eteen päin sellaisissa paikoissa. Tuskin ovat vastukset vähemmät missään sisämaan metsissäkään. Ihan läpipääsemätöntä tiheikköä, sellaista kuin kuumen vyöhykkeen aarniometsissä, tosin ei ole, vaan

esteitä kuitenkin joukottain. Kaatuneet puut ovat sitä suurempana vastuksena, kuin useimmat eivät ole maassa, vaan sopimattoman korkealla raivaamattomien polkujen poikki ja siis oikeina salpoina sanan ikävimmässä merkityksessä. Välistä käy kiivetä niiden päällitse tai ryömiä alatse, mutta yhtä usein on mahdoton tehdä kumpaakaan, ja silloin täytyy tehdä kierroksia, jotka tulevat hyvin hankaloiksi, koska ne ilman kompassin ahkeraa käyttämistä varsin usein eksyttävät pois suunnalta ja sitte kokonaan harhateille. Aukeita paikkoja on harvoin. Jos koetetaan astua sellaisen poikki, niin heti syvät, mutaiset kolot ja silmäkkeet osoittavat sielläkin tarvittavan suurinta varovaisuutta. Jos valitaan joku karjanpolku, joita metsävyöhykkeen eteläosassa joka kylästä montakin lähtee metsään ja ulottuu etemmäksi tai lähemmäksi sen sisään, niin ennemmin tai myöhemmin huomataan taaskin pettyneensä, kun ei koskaan voida tarkkaan tietää eikä edes aavistaakaan, mihin sellaiset tiet vievät, kun niitä on satoja kulkemassa ristiin rastiin tiheikköjen sekä korkeiden heinikkojen läpi, joissa on puiden jäännöksiä sekä suota y.m. vastuksina, eli lyhyesti sanoen, koska ne eivät ole mitään ihmisten teitä. Siten tosin ei kaikkialla ole voittamattomia vastuksia, mutta kaikkialla ja lakkaamatta niin monta ja niin ikävää estettä tiellä, että sieltäkin, jossa sääsket eivät ole perin nenäkkäät eikä itsepäiset, käännyttäen pois paljon ennen, kuin alkuaan oli aikomus. Vasta talvella, jolloin kova pakkanen on rakentanut kaikille vesille sillan ja lujan jääpeitteen, jolloin paksu lumi on tasoitellut enimmäkseen epätasaisuudet sekä sulloutunut ja kovettunut hangeksi, voivat metsiin päästä suksimiehet ynnä heidän sitkeät koiransa, vasta silloin voi maan oma asujankaan ajatella lähtöä pitemmille retkille metsän sisään.

Siperian metsät ovat mykät ja kuolleet, niin kuolleet, että niissä voidaan kuolla nälkään, kuten Middendorf syystä kyllä sanoo. Niissä vallitseva hiljaisuus ja äänettömyys tulee ihan kiusaksi. Heti teirien soidinajan jälkeen kuuluu ainoastaan räkättirastaan ja mustan rastaan raksutusta, kerttujen, urpiaisten ja taviokuurnan laulua ja käen kukkumista, mutta harvoin kaikkia niitä yht'aikaa. Valkean viklan ja punasäären rantaviklan lirytyshuuto tuntuu täällä laululta, harakan nauru saa suloutta, yksinpä variksen ja korpin raakuntakin elähyttää, tikan ja tiaisen houkutusääni virkistää. Yhtä suuri kuin hiljaisuus on myöskin tyhjiys metsissä. Ken luottaisi siihen toivoon, että saisi viettää iloista metsästäjän elämää näissä metsissä, hän pahasti pettyisi. Epäilemättä näissä yhtämittäisissä metsissä asuu paljon enempi eläimiä, varsinkin nisäkkäitä ja lintuja, kuin saatamme luullakaan, mutta ne eläimet ovat niin tasan hajallansa yli äärettömään alojen, ehkä myöskin siirtelehtävät niin laajalti, ett'ei voida saada mitään oikeaa perustetta, arvostellakseen niiden paljoutta. Peninkulmia laajat alat näyttävät olevan tai ovat ainakin aika-ajoin niin tyhjät eläimistä ja niin autiot, että tutkija tai metsästäjä on ihan joutua toivottomaksi, kun lakkaamatta näkee toiveensa tyhjiin raukenevan. Ei kokoneimmallakaan tarkastajalla ole tässä apua mistään eläinten oleskelupaikkain tuntemisestansa. Vaikka jossakussa seudussa on kaikki ehdot jonkun eläinlajin siinä viihtyä ja menestyä, niin eipä siellä näy ainoatakaan paria, ei edes yhtään kuljeksivaa urostakaan. Jos luullaan sellaisissa metsäseuduissa, jotka ovat kaukana ihmisasunnoista ja siis ihmisen vaikutuspiirin ulkopuolella, viimeinkin tapaavansa sellaisia eläinlajeja, joita toki täytyy metsässä olla, niin se toivo on yhtä petollinen kuin sekin olettaminen, että pikemmin tavataan eläimiä syvemmällä sisämetsässä kuin sen ulkolaiteilla; ihmisten vaikutuksen alaiset, enemmän tai vähemmän muuttuneet ja osaksi viljellyt alat ovat päin vastoin usein vilkkaammat ja rikkaammat eläimistä kuin salojen sydänmaat. Että kaikkialla, mihin ihminen on perustanut pysyväisiä uutisasuntoja, raivannut metsää, laitellut niittyjä ja peltoja, eläinlajien moninaisuus vähitellen paljon enemmän lisäytyy kuin niissä avaroissa seuduissa, joihin hänen toimintansa ei vielä ole ulottunut, vaan jotka vielä ovat alkuperäisen yksitoikkoisuutensa vallassa, on helppo käsittää, koskapa juuri viljelyksen kautta syntyy monelle eläimelle miellyttäviä paikkoja; että muutamia eläinlajeja näyttää olevan lukuisammin paikoillaan asuvan ihmisen likitienoilla kuin raivaamattomassa metsässä, vaikka ihminen lähitienoilla ihan säälimättä ahdistelee niitä, mutta sydänmetsissä tuskin voi tehdä niille mitään vahinkoa, se voi ainoastaan siten olla mahdollinen, että asuttuihin paikkoihin lakkaamatta tulee uusia eläimiä sydänmaista. Sen tähden enimmäkseen Länsi-

Siperian eläimet, ainakin määrääkoina ihan varmaan vaeltelevat enemmän tai vähemmän. Ja kaikki tähänastiset havainnot tosiaan vahvistavatkin sen oletuksen ihan todeksi.

Paikoillaan pysyviä eläimiä, sen sanan tavallisessa merkityksessä, näyttävät ainoastaan talvitainnokkaat ja luolissa asuvat sekä muutamat vuoristojen eläimet olevan; kaikki muut vaeltelevat enemmän tai vähemmän säännöllisesti. Poikimis- ja pesimisaikaan oleksivat yksikseen myöskin Länsi-Siperiassa kaikki eläinlajit, jotka eivät kiiman ja leikin aikana elä suurissa joukoissa; sittemmin vanhemmat lapsinensa yhtyvät sukulaisiinsa ja yhdessä lähtevät kuljeksimaan, ehkäpä paraastaan saadakseen tarpeellista ravintoa, ehkä myöskin kiusaavien sääskien tähden. Rehurikkaat paikat houkuttelevat pysähtymään ensinnä tulevia kasvein syöjiä, pysäyttävät myöskin myöhemmin tulevat ja houkuttelevat sinne viimein vihollisiakin. Siten jäävät muutamat metsäseudut tyhjiksi eläimistä ja toisiin karttuu niitä runsaasti; siten syntyy, jos saa sanoa, ikään kuin ruhkoja vaeltavain virrassa, ja ne tulevat sitä huomattavammiksi, mitä suurempia metsäin tavallisen autiuden ja tyhjyyden vastakohtia ne ovat. Sellaisiksi eläinten kokouspaikoiksi tulevat tavallisesti tulen jo ammoin hävittämät seudut, joiden hedelmällisestä maasta on koko joukko monenlaisia marjapensaita kasvanut. Sieltä saavat Siperian riistalajit runsaasti ravintoa ja siellä herkuttelevat myöskin sudet ja ketut, soopelit ja karhut, näädät ja ahmat, joita sinne on suurimmaksi osaksi houkutellut mainittujen kasvein syöjäin oleksiminen siellä. Eläimet, jotka täten ovat liittyneet yhteen, pysyvät nähtävästi pitkät ajat yhteydessä keskenään. Kasvein syöjät haeskelevat aina marjapaikkoja, kuten tarkkaavaiset metsästäjät ovat selvään huomanneet, ja pedot kulkevat uskollisesti kasvein syöjien jäljestä.

Nämä vaellukset selittävät sen ihmeellisen tosiasian, että jotkut metsät ovat monta vuotta rikkaat kaikenlaisista pyyntieläimistä, mutta toisina vuosina sitä vastoin näyttävät ihan tyhjiltä. Ihmeekseen näkee länsimaalainen, joka myöhään syksyllä tai aikaisin keväällä matkustaa Siperiassa, kolmen, jopa viidenkin sadan suuruisia teiriparvia lentävän ylös metsän läpi kulkevalta tieltä, ja yhtä suureksi kummastukseksi saa hän sitte kuulla, että samoissa tai vielä soveliaammissa metsissä teirejä on hyvin niukalti; hän saa harmissaan turhaan etsiä kesällä pyytä kaikkein sopivimmistakin paikoista, vaan syksyllä hän ihmeekseen ja ilokseen tapaa niitä melkein kaikkialla.

Nämä omituiset asianhaarat, yhtäläiset yli koko Siperian äärettömäin alojen, täytyy metsästäjän tarkkaan tietää, jos hän tahtoo edes läheskään varmasti saada saalista, ja kuitenkin on myöskin harjautunein ja kokenein pyyntimies näissä äärettömissä metsissä aina ja kaikkialla sattumuksen orjana. Etsiköön hän mitä riistaa hyvänsä, hän ei koskaan osaa edeltä päin sanoa, mistä sitä löytyy. Eilen hymyili onni hänelle runsaimmasti, tänään se ei suo hänelle vähintäkään kehoitusta Riistasta ei ole puutetta, mutta jos metsästäjä luottaisi yksistään siihen, kuolisi hän nälkään. Länsi-Siperiassa on ihan mahdoton sellainen metsästyks kuin muiden leveysasteiden tasalla; eikä metsästyks näissä metsissä tuota edes sanottavaa voittoakaan. Muutamat eläimet, esim. majava, näyttävät jo olevan sukupuuttoon hävitetyt; toiset, kuten niin arvokas soopeli ovat kadonneet ainakin asutuista seuduista kauas sisämetsiin. Siperiassakin valitetaan, että metsän riista vähenee vuosi vuodelta yhä harvinaisemmaksi, ja sen verta onkin varma, että saalis vähenee joka vuosikymmen. Siihen vähenemiseen ei suinkaan ihminen yksin ole syynä, vaan metsänpalot ja tuon tuostakin raivoavat kulkutaudit vaikuttavat sitä luultavasti yhtä suuresti, ehkäpä suuremmassakin määrässä. Tosin ei kukaan siperialainen ajattele, että riistan säästäminen silloin tällöin on sen säilymisen ensi ehto. Laillisesta metsästyksestä ei sikäläinen metsästäjä tiedä mitään, mutta sen sijaan hän kyllä tietää moninaisimpia keinoja ja tapoja hävittää niin paljon samaa eläinlajia kuin mahdollista. Tuliaseet ovat tässä vähäarvoiset; loukut, ansat ja verkot, jousivireet ja myrkyt ovat paljon luotettavimmat ja paremmat pyyntineuvot sekä tulokkaiden että maassa syntyneiden mielestä.

Riistaksi katsoo siperialainen jokaista eläintä, jota hän tapettuna voi jollakin tavalla käyttää hyödykseen, hirveä yhtä hyvin kuin siipioravaa, tiikeriä samoin kuin lumikkoa ja kärppää, metsoa niin kuin harakkaa. Se, jota jonkun kansan taikuus säästää, joutuu toisen saaliiksi; muutamat eläinlajit, joiden lihasta venäläiset eivät huoli, ovat mongolialaisten kansain silmissä oikeaa herkkua. Ostjakit ja samojeedit kasvattavat kettuja, näätiä, karhuja, pöllöjä, joutsenia, hanhia ja muita pesistään

otettuja eläimiä, hoitelevat niitä hellästi niin kauan, kuin ne ovat pieniä eli kunnes niiden karva- tai höyhenpuku on täysin kehittynyt, ja teurastavat sitte, syövät lihan ja käyttävät muuten hyväkseen nahan. Nahkoja tulee Siperiasta sikäläisille ja Europan markkinoille miljoonittain; maahan jää paljon vähempi, vaan melkoinen on sentään niidenkin paljous; nelijalkaisia eläimiä ja lintuja, joita täältä jäätyneinä lähetellään etäisiinkin paikkoihin, voidaan lukea satatuhansittain. Paitsi nisäkästen nahkoja viedään täältä ulkomaille myöskin lintujen, varsinkin joutsenen, hanhen, lokin, uikun ja harakan nahkoja, joista tehdään puuhkia, kauluksia ja hatun koristeita. Yksi ainoa kauppias vähäpätöisessä Tshukalinskin kaupungissa ostaa ja myy yksinään joka vuosi kolmekymmentä tuhatta uikun nahkaa, kymmenen tuhatta joutsenen nahkaa, ja toista sataa tuhatta harakan nahkaa, ja muutamia vuosia sitte kaupitsi hän niitä kaikkia vielä enemmän. Tietysti niin laeva turkiksien ja nahan kauppa saa aikaan, että eläimet vuosi vuodelta yhä enemmän vähenevät; jokainen, ken on oppinut tuntemaan Siperian metsästäjään säälimättömyyttä, voi varsin hyvin käsittää, että ainoastaan metsäin ja soiden vaikeakulkaisuus suojelee mainitulta eläimiä sukupuuttoon hävitykseltä.

Vaikka edeltä näkyy, että riista-käsité on sellaisten metsästäjään mielestä melkein rajaton, ymmärretään kuitenkin pyyntieläimillä oikeastaan niitä lajeja, joita meilläkin katsotaan riistaksi taikka katsottaisiin, jos niitä meillä olisi. Metsävyöhykkeen alalla ovat pyyntieläimiä kruunuhirvi, jättiläis-metsävuohi, hirvi ja peura, susi, tavallinen kettu ja naali, ilves ja karhu, jänis, orava ja siipiorava ja varsinkin kaikki näätälajit eli siis soopeli, mäntynäätä ja kivinäätä, illeri, kärppä, lumikko, ahma ja saarva sekä metso, teiri ja pyy, joiden lisäksi voidaan lukea myöskin silloin tällöin tänne eksyvä tiikeri, vuorimetsissä asuva irtis eli pardeli, myskihirvi ja metsäkarju sekä pohjoisessa, ainakin metsän laitoilla elävä metsäkana. Näitä eläimiä pyytävät kaikki, ehkä jotkut sivistyneetkin, jopa jotenkin säännöllisesti, vaikka ei aina aivan metsästäjään sääntöjen mukaan, ja useimmille niistä viritellään myöskin hyvin taidokkaita ja tehokkaita ansoja ja loukkuja.

Näistä viime mainituista on kaikkialla käytetty loukku tärkein. Se on tehty seuraavalla tavalla. Aukean paikan poikki metsässä, varsinkin sellaisen, josta on jotenkin vapaa näköala, tehdään matala ja niin vähän kuin mahdollista huomiota herättävä risuaita, jonka keskelle jätetään aukko taikka pari kolmekin, jos aita on pitempi. Portin kummallekin puolelle lyödään paalu, joiden yläpäätt yhdistetään poikkipuulla Paalut suuntaavat niiden välissä olevain loukkupuiden liikettä, jotka ovat kaksi vierekkäin sidottua, pitkää, jotenkin paksua puunrunkoa. Poikkipuun päälle asetetaan pitkä vipu, jonka lyhempi varsi pitää loukkupuita ylhäällä ja pitemmästä varresta lähtevä nuora juoksee virityspuikkoon. Se puikko on lyhyt, toisesta päästä suippohaarainen, toisesta teroitettu oksa; sen haarapää painetaan toiseen paaluun ja terävä pää asetetaan toista pitempää puikkoon vasten, jonka toinen pää vuorastaan on löyhästi toista paalua vasten. Molemmat puikot pitävät toinen toistaan määrättyssä asennossa, mutta pääsevät irti, jos niitä vähänkään liikutetaan ylhäältä tai alhaalta päin. Kun loukku on viritetty, levitellään virityspuikkojen päälle keveitä ja kuivia oksia, vähemmän niiden peitteeksi kuin suuremman polkupinnan aikaan saamiseksi. Jos nyt joku eläin, vaikkapa pikku lintukin astuu virityspuikoille, niin ne eroavat ja loukkupuut putoavat alas, tappaen alla olevan eläimen. Jos loukku viritetään petoeläimille, pannaan jotakin syöttiä virityspuikkojen alle; kaikkia muita eläimiä johtaa aita loukkuun. Kun monessa metsäseudussa viritellään loukkuja kaikille poluille, teille ja aukeille paikoille sadoittain ja tuhansittain, saa pyytäjä usein runsaankin korvauksen vähäisestä vaivasta, joka niiden oivallisten pyydyksien teossa on. Metsälinnut, jänikset, oravat ja kärpät ovat tavallisia, illerit, mäntynäädät ja soopelit harvinaisempia loukkujen uhreja. Ahmat ja sudet myöskin saavat usein niissä surmansa, mutta ne kuten koiratkin tuota pikaa oppivat tuntemaan ne ja karttavat niitä niin kauan, kuin ne ovat vireissä, jota vastoin ne eivät ollenkaan pelkää lauennutta loukkuja, vaan varastavat pyytäjältä loukkuun jääneen saaliin taikka pureksimalla turmelevat sen.

Samojeudit ja ostjakit käyttävät paitsi loukkuja mielellään myöskin itsestään laukeavia ampumaseiteja, joina käytetään kaartaa ja nuolta tai itsestään laukeavaa jousta. Kaari, jota tähän tarkoitukseen käytetään, on hyvin vahva, ja surmaava nuoli oivallisesti tehty, ja koko surma-ase siis hyvin vaarallinen, jopa varomattomille ihmisillekin erittäin turmiollinen. Nerokkailla laitoksilla pysyy

kaari jännitettynä ja nuoli oikeassa asennossa, puinen liipasin laukasee sen heti, kuin eläimen tielle pingotettuun rihmaan kosketaan. Tähdätessä nuolta niin, että se puhkasee eläimen sydämen, käytetään eläimen koon mukaista mittakeppiä, jonka yläpäähän tehty reikä, kuin keppi on pystyssä, tarkkaan näyttää, miten korkealla juoksevan eläimen sydän on, sekä toista mittaa, joka näyttää miten etäällä solisluusta sydän on ja siten pyytäjälle osoittaa, minkä verran sivulle nuorasta nuoli on tähdättävä. Koska kaikki maan asujamet tarkkaan tuntevat kaikki näissä metsissä tavattavat eläimet, niin he harvoin turhaan virittävät kaartansa; niin tapahtuu ainoastaan silloin, kuin suuruudeltaan paljon pienempi tai suurempi eläin tulee rihmaan koskemaan kuin se, jolle nuoli on aiottu. Tavallisesti pyydetään täten kettuja ja melkein yhtä hyvällä menestyksellä susia, jopa myöskin hirviä ja peuroja. Sitä vastoin käytetään viritettyä jousia pienemmälle riistalle, varsinkin kärpille ja oraville. Niille asetetaan houkuttava syötti, jonka eläin tapaa ainoastaan siten, että pistää päänsä ahtaasta kolosta, joka jousen ollessa viritettynä on sen etupuolella ja alaosan kohdalla. Silloin eläin koskee virityspuikkoon ja leveä, taltan muotoinen, määrättyyn suuntaan lentävä nuoli, jonka jousi koko voimallaan viskaa alas päin, tappaa eläimen.

Nykyaikoina on kuitenkin näiden alkuperäisten aseiden ohella ruvettu käyttämään tuliaseita, jopa Länsi-Siperiassakin, vaikka ne eivät sentään ole karkoittaneet jousia nuolinensa. Mutta koska ruuti ja lyijy ovat kallista tavaraa, käytetään mieluisimmin hyvin hienoreikäisiä luodikkoja, itsessään varsin huonoja sytyke- ja piilukko-pyssyjä, mutta niillä huonoillakin aseilla ammutaan sittekin merkillisen taitavasti. Tukiin jatkoon etupäähän kiinnitettyä hankoa, jolle pyssy lauaistessa nojataan, ei saa puuttua kenenkään länsisiperialaisen pyssystä, sitä käyttävät tavallisesti sikäläiset sivistyneetkin metsästäjät ja sytykepyssyissä se onkin ihan välttämätön. Haulikkoja käyttävät virkamiehet ja varakkaimmat kaupunkilaiset, mutta eivät siellä syntyneet varsinaiset asujamet, joilla metsästys on elinkeinona ja jotka niin sanoaksemme käyttävät ruutia jyvittäin. He ottavat mukaansa pienen sarvellisen sitä, kallista tavaraa, kääntävät pyssyn reiän paksuisen iyjylangan kolme neljä kertaa ympäri vyöksensä ja lähtevät niine varuksineen metsästysmatkoille. Lyijylangasta saadaan luodit, mutta ei viitsitä valaa niitä, vaan leikataan taikka vielä yksinkertaisemmin puraistaan siitä kappale kerrassaan, pistetään se ilman mitään tuketta piippuun ja siten on pyssy ladattuna. Tosin kaikki tällaiset metsästäjät ainoastaan hätätilassa ampuvat pitkältä matkalta, mutta tavallisen puun puolikorkeudelta niin tarkkaan, että tähtävät soopelia ja oravaa silmään ja useimmiten osaavatkin siihen.

Metsälintuja pyydellään yleisemmin kuin mitään muuta riistaa ja tapetaankin satatuhansittain. Soidinaikana metso ja teiri saavat melkein kaikkialla olla rauhassa. Sellaista metsästyshuvia, kuin meillä on hiippiessämme likelle viheltelevää metsoa, saadaan metsäin vaikeakulkuisuuden tähden harvoin taikkapa ei koskaan kokea; ei edes teirin soitimenkaan tähden luovuta aikaisena toukokuun aamuna mukavasta yösijastaan; enintään koetetaan petellä jotakuta pyytä matkimalla hänen lempisäveltänsä. Kukapa viitsisikään nähdä niin paljon vaivaa, ja vastusta, kun saaliin tulo on niin epävarma! Vasta syksyllä ja talvella voi metsästys kannattaa siperialaisen mieltä myöten; kuin nuoret urokset ovat sulkasadossa, kuin parvet kasvavat suuren suuriksi joukoiksi, silloin on oikea metsälinnun tappoaika. Ken ei kammoksu mitä moninaisimpia vaivoja, lähtee silloin koirinensa, jotka tavallisesti ovat vain joutavia kylärakkeja, ajamaan vaeltavia lintuja takaa ja tuopi useinkin kotiin runsaan saaliin; ken osaa hiihtää, pyytelee metsoja ja teirejä talvellakin. Ensimmäisen runsaan lumisateen jälkeen tapahtuu pysähdys näiden lintujen vaelluksissa ja joka parvi valitsee silloin olinpaikakseen sellaisia metsiä, joissa ensi päiviksi näyttää olevan runsaasti ravintoa. Alkutilvesta on puolukoissa ja katajanmarjoissa ruokaa kosolta ja, kuin ne on syöty, riittää näille vähään tyytyville eläimille ensin lehtikuusen, sitte kuusen ja männyn havut tai niiden valmistumattomat kävyt. Niin kauan kuin mahdollista jatkavat he vaelluksiansa jalkaisin, astuvat usein kymmenen, jopa kaksitoistakin virstaa päivässä, tulevat joskus muutaman sadan askeleen päähän asutuista seuduista ja jättävät edelleen vaeltaessaan äsken tullesseen lumeen niin selviä jälkiä, että metsämies välttämättä viimein tapaa ne. Jos niiden täytyy tyytyä havuruokaan, ilmasevat ulostukset niiden olopaikan, jonka

metsästäjä myöskin huomaa heidän makuupaikoistaan. Siperian metsot ja teirit kaivavat lyhempiä tai pitempiä, tavallisesti aina maahan asti ulottuvia koloja lumeen ja aamusella taikka vaaran uhatessa lähtevät niistä makuusijoistaan, särkien muutamilla siiven löyhäyksillä päällä olevan lumipeitteen; sen tähden on helppo tuntea lintujen yösiijat, jopa myöskin niistä päättää, minä edellisenä yönä linnut niissä ovat maanneet, joten tottunut metsästäjä niistä saa oivallisia ohjeita. Jos kauemmin sataa lunta, pysyy metsälintu välistä aina puolelle päivälle asti makuukuopassaan ja lennettyään sitte puuhun päästää syödessään pyssymiehen kyllin lähelle, kun näet lintu ei pidä suurta lukua koirain haukkumisesta eikä tarkastaessaan puun alla räkyttäviä koiria ollenkaan huomaa metsästäjää. Sellaisten jälkiä myöten metsästysten onnistumisen ensi ehtona on, että lumi on tasoitellut maan kokonaan ja peittänyt enimmäkseen vastukset sekä sulloutunut sen verran, että tyydyttävästi kantaa suksia tai metsästäjän lumianturoita.

Paljon mukavampi ja tuottavampi on teirin pyynti kuvilla. Sitä varten lähdetään syksyllä ennen päivän koittoa metsään, peittäydytään jos mahdollista ennen tehtyyn havumajaan taikka tehdään silloin tuota pikaa sellainen, asetetaan kuva, puusta ja tappuroista tehty, mustalla sekä paikoittain valkoisella ja punaisella kankaalla päällystetty, hyvin elävän linnun näköinen teirin kaave, pitkällä kangella korkeimpaan lähellä olevaan puuhun tuulen päälle päin, ja sitte ihmiset tai koirat etsiskelevät lähimetsän. Kaikki nuoret, kokemuksesta vielä viisastumattomat urokset, jotka siten säilytettyinä näkevät kuvan, lentävät luullun ja kaikesta päättäen turvallisena istuvan kumppanin luo ja laskeutuvat samaan puuhun; väijyksissä oleva metsästäjä, jolla silloin on luotipyssynsä ohella välistä myöskin haulikko, voi usein kymmenkunnastakin petetystä linnusta valita saaliikseen jonkun. Sellaisissa metsissä, joita ei ole kesällä häiritty, pitää teiri niin vähän lukua luotipyssyn heikosta paukauksesta että kuolleena puusta putoavan linnun kumppanit usein eivät edes lennä poiskaan, vaan levollisesti istuen katselevat kumppanin putoamista niin kauan, että metsästäjä ehtii ladata uudestaan ja ampua toisen, kolmannen ja useampiakin. Koska teirejä on runsaasti, ei ole ollenkaan uskomatonta, että jotkut metsästäjät lyhyenä aamuhetkenä saattavat samasta havumajasta ampua parikymmentä teiriä ja vielä enemmänkin.

Yhtä tuottavainen kuin teirin ammunta kuvilta ja hyvin metsästäjää viehättävä ja innostuttava on pyyn ammunta sellaisena, kuin sitä Siperiassa harjoitetaan. Siihen ei tarvita mitään valmistuksia, eivät edes opetetut koiratkaan ole välttämättömän tarpeelliset, vaikka niistä sentään onkin suuri apu. Pyy on hyvin yleinen Länsi-Siperian metsissä, ehkäpä yleisempikin kuin metso ja teiri, mutta se liikkuu niin ääneti ja hiljaa, että sitä monesti on vaikea nähdä, vaikka poikueita on paljokin metsässä. Niin suurissa joukoissa sitä ei ole kuin hänen sukulaisiansa eikä se myöskään kuljeksi niin suuria aloja kuin ne, mutta juuri sen tähden se onkin tasaisemmin hajallaan yli avarain metsämaiden ja joutuu siitä syystä ennemmin kuin mikään muu metsälintu niiden metsästäjään saaliiksi, jotka tuntevat sen elintavat. Kokenut metsästäjä tietää sen keväällä ja kesällä olevan ihan kuin perin kadoksissa; syksyllä hän tapaa sitä kaikkialla, yksin sellaisissakin paikoissa, joista sitä turhaan etsittiin muutamia kuukausia aikaisemmin. Se rakastaa yhtä paljon kuin sen sukulaisetkin marjoja ja niiden tähden se näyttäytyy suurilla aukeillakin paikoilla, joita se keväällä ja kesällä karttelee. Mutta osaapa se aukeallakin pysyä piilossa etsijältä. Se painautuu paljon kovemmin maahan kuin metso ja teiri, koettaa niin kauan kuin mahdollista pysyä hiljaa, kuin sitä lähestytään, eikä hätäillen haeskele erityistä piilopaikkaa ja lähtee vasta sitte, kuin vihollinen on ihan päälle tulemassa. Sen lähtö lentoon tapahtuu niin äänettömästi, niin huminatta, että se usein jääkin ihan huomaamatta; turkinpyy, jopa pienempi taivaanvuohikin tekee enemmän melua kuin tämä suloinen lintu, josta kuuluu vain hiljainen rapina silloin, kuin se kohottautuu. Säilytettynä lentää se tavallisesti, ei kuitenkin aina, lähimpiin havupuihin ja istahtaa sinne ensi oksalle, kuin sattuu, mutta pysyy sielläkin niin hiljaa, että sitä on silloin yhtä vaikea huomata kuin äsken maasta. Usein ponnistellaan turhaan ja kauan silmiänsä sitä löytääkseen ja viimein luullaan sen jo huomaamatta lentäneen pois, ja sitte yht'äkkiä suureksi ihmeekseen nähdään sen sontimisesta tai muusta liikkeestä, että se on ihan paljaana istunut juuri sillä oksalla, jota on niin huolellisesti tarkasteltu. Kaikilla kanalinnuilla yhteinen kyky olla herättämättä

pyytäjän huomiota on pyyllä kehittynyt oikeaksi mestaruudeksi. Mieluisimmin haeskelee se metsässä kosteita tai sammalisia, mustikoista ja puoloista rikkaita paikkoja, joiden ympärillä on vanhoja lakastuneita ja nuoria puita. Siellä osaa hän niin taitavasti käyttää hyväkseen jokaista suojelevaa esinettä, että se tavallisesti huomataan vasta silloin, kuin se, päästäkseen parempaan turvaan, lentää johonkin kuivaan puuhun. Jos se ei liukahda, näyttää se katsojasta puupahkuralta, sillä hyvin sen näköinen se todella onkin, ja se tietää varsin hyvin voivansa täydellisesti luottaa höyhenpukunsa ja valitsemansa olopaikan yhdennäköisyyteen. Kuitenkin se niin kauan, kuin jollakin tavalla näyttäytyy, lakkaamatta katselee levottomasti ympärilleen ja, jos aavistaa olevansa vaarassa, lähtee ylhäisestä paikastaan yhtä hiljaa ja ääneti, kuin sinne lensikin. Tämän linnun pyynti on metsästäjälle oikea ilo. Kaikkiällä metsässä tiedetään tapaavansa häntä, mutta ei koskaan, milloin ja missä se tulee näkyviin; tavallisesti täytyy jättää kaikki erityiset apukeinot, mutta juuri sen tähden ei tarvitsekaan olla peloissaan, että taitamattomat kumppanit häiritsevät, ja lakkaamaton mielenjännitys on vielä runsaampana palkintona kuin tämän kanalinuista kaikkein maukkaimman ja paraimman paisti.

Sen merkityksen rinnalla, joka täytyy tunnustaa metsälinnuille sekä metsästyksen että kansallistalouden kannalta katsoen, lienee Länsi-Siperian jaloimman nelijalkaisen eläimen pyynti ja siitä karttuva hyöty vähäarvoinen. Neljää täällä tavattavaa hirvilajia pidetään erilaisista, vaan yhtä perusteettomista syistä paljon vähempiarvoisina, kuin ne ansaitsevat, ja käytetään hyväkseen meille vastenmielisellä, jopa inhottavallakin, ell'ei juuri raa'alla tavalla. Niin tehdään varsinkin kruunuhirvelle. Tämä ylpeä ja muhkea eläin, joka muutamain tutkijain mielestä on suurikasvuinen Saksan hirvi, vaan toisten mielestä tosin hyvin sen näköinen, vaan suuruutensa ja voimakkaan sarvistonsa tähden siitä eroava laji, asuu kaikissa eteläisissä, varsinkin vuoristojen metsissä, eikä suinkaan ole niin harvinainen, kuin saattaisi luulla siihen katsoen, että niin hyvin maassa syntyneet asujamet kuin tulokkaatkin väsymättömällä innolla lakkaamatta sitä pyytelevät. Se pyynti-into uhkaa kruunuhirveä perin omituisesta syystä juuri siihen aikaan, jolloin se paraiten tarvitsisi säästämistä. Pohjois-Aasian metsästäjät eivät tätä hirveä tapa lihan, ei nahan eikä siloisten, haarakkaiden sarvien, vaan keskenkasvuisten, kulmikkaiksi vielä kovenemattomain, nahkamaisten sarvien tähden. Niistä kiinalaiset lääkärit ja puoskaroitsijat tekevät lääkettä, jota tuon taivaisen valtakunnan rikkaat, elähtäneet pojat innokkaasti ostelevat, maksaen siitä saman painon kultaa; se arvatenkin on jotain kiihotinta, jonka sijaan he eivät luule voitavan käyttää mitään muuta. Mieluisimmin etsiskellään kuusihaaraisia, vasta vähän kulmikkaita, vielä runsasverisiä sarvia; niistä maksetaan kolme tai neljä sataa markkaa Suomen rahassa, jopa enempiäkin, jota vastoin kymmenisellä markalla saadaan täys'kasvuiset, silenneet, kaksi- tai nelitoista-haaraiset sarvet. Sekä Pohjois- ja Keski- Aasian mongolialaiset että myöskin Siperian venäläiset kilvan koettavat saada noita kalleita sarvia ja lähettävät, kuin hirvi on saatu oikeaan aikaan tapetuksi, niin pian kuin mahdollista, tavallisesti postissa; Kiahtaan, josta erityiset kauppiat niitä vievät tuhansia vuodessa Kiinaan, jossa niiden tuonti ei sittekään koskaan riitä täyttämään menekkiä. Siperialaiset talonpojat pitävät kruunuhirviä yksinomaan sitä varten vankeudessa, että voisivat sopivaan aikaan leikata verestä vielä täysinäiset sarvet myötäväksi. Kun, kuten tietty, joka hirvi sarvien kasvamisen aikaan karttaa tiheikköjä ja tiheitä metsiä sekä on vähemmin arka kuin muulloin; kun nuoria hirviä, joilla on sarvet ainoastaan alulla tai pari- kolmehaaraisina, yhtä vähän säästetään kuin täysikasvuisiakaan kruunuhirviä, niin tietysti tämän eläinlajin olemassa olo on vaarassa, jota paitsi sikiötkin jäänevät syntymättä. Lihasta ja nahasta tässä teurastuksessa ei pidetä lukua; jos on vähänkään vaivalloista tai hankalaa kuljettaa tapettua saalista, jätetään se ilman mitään susille ja ketuille. Niin kuin kruunuhirvi eroaa Saksan hirvestä, samoin Siperian metsävuohi eroaa tavallisesta metsävuohesta suuruutensa ja pitkäin, juuresta heikkojen sarviensa tähden, vaikka luonnontutkijat eivät vielä ole selvillä, onko se ihan eri laji. Siperiassa se asuu mieluisimmin sellaisissa metsissä, jotka alkavat tointua metsän-palon jälkeen ja joissa Siperian kuusta runsaasti kasvaa, sekä metsän laiteissa ja pienenlaisissa metsiköissä, nousee vuoristoissa melkoisen korkealle, usein ylemmäksi puiden rajaa, ja oleksii myöskin autiolla arolla, yhtyen vuorilla vuorikauristen ja villilammasten, arolla anttilooppien seuraan. Maan luonnon ja laadun mukaan tekee

se jotenkin säännöllisiä vaelluksia, metsänpalojen pakottamattakin, kulkee silloin pitkä matkat ja uipi ihan arvelematta leveäinkin jokien ylitse. Välistä se ilmestyy ja asettuu seutuihin, joissa sitä ei ole moneen vuoteen nähty, ja tekee sieltä käsin retkeilyjä. Tavallisesti se näillä vaellusmatkoillaan kulkee aina samoja teitä, ja siellä täällä täytyy sen pujottautua hyvinkin ahtaita polkuja myöten. Suurten jokien jyrkät kallioäyräät pakottavat sen paikoin kääntymään vähiin poikkilaaksoihin ja muutamiin rotkoihin, ja silloin se useimmiten joutuu turmioon, koska harvoin jätetään niitä solia sulkematta aidoilla, joiden takana on pyyntihautoja. Joka vuodenaikaan niitä kiihkeästi ahdistelevat sudet ja ilvekset ja melkein yhtä paljon venäläiset ja Siperian syntyperäiset asukkaat. Kuten kaikkea muutakin riistaa ahdistetaan metsävuolta säälimättä, käytetään hyväkseen kaikkia asianhaaroja ja kaikkea mahdollista viekkautta, saadakseen sitä surmatuksi millä tavalla hyvänsä. Kuin lumi alkaa sulaa, kuin kylmät yöt muuttavat päällimmäisen lumikerroksen ohueksi jääkuoreksi, lähdetään metsävuohen ajoon kevytjalkaisten koirain kanssa joko ratsain tai suksilla, hätyytetään elukkaa melulla ja huudolla ja saadaan se sitä pikemmin väsymään, mitä kovempi jääkuori on ja mitä pikemmin se haavoittaa eläimen jalat, kun näet pienet sorkat juostessa puhkovat hankea. Keväällä houkutellessaan metsävuolta matkimalla kilin ääntä, kiima-aikana metsäpukkia matkimalla hyvin tarkkaan vuohen määkimistä ja sillä välin sekä myöhemmin molempia suolanuolukkeilla; syksyllä pidetään suuria ajoja taikka ahdistetaan niitä veneillä, kuin ne vaelluksillaan ovat jokien yli uimassa, ja pistämällä tapetaan ne veteen; alkutalvesta pyydellään niitä reellä ajaen ja ampuen siitä, milloin vuohi on kyllin lähellä. Ainoastaan ansaa ei käytetä vuohen pyynnissä, luultavasti yksinomaan siitä syystä, että viritetty kaari on tuottavampi.

Paljon paremmin selviää hirvi taistelussa olemassa olostansa. Olinpaikat ja elintapa, voima ja puolustuskyky turvaavat häntä monelta, vaikk'eivät enimmiltä ahdistuksilta. Ollen metsän eläin sanan täydessä merkityksessä, tuleva yhtä hyvin toimeen soilla ja rämeillä kuin myöskin tiheiköissä ja metsissä, yhtä helposti voittava metsässä kuin suollakin eteen sattuvat esteet ja turvattu syöntitapansa tähden talvellakin puutteelta, selviää hirvi helpommin kuin mikään muu eläin ihmisen ja muiden uhkaavain vihollisten vainoista. Noista muista vihollisista mainittakoon susi ja ilves, karhu ja ahma; epävarma kuitenkin on, voiko mikään näistä pedoista suuresti, hävittää hirviä. Sillä tämän voimakkaan ja ryhdikkään eläimen terävät kaviot ovat vielä vaarallisemmat aseet kuin sen sarvet, ja se osaa käyttää molempia. Karhun edessä, joka äkkiarvaamatta hyökkää sen päälle, saattaa se kukistua; mutta yksinäisen suden se epäilemättä sortaa maahan, saattaneepa se kestää noiden ainiaan nälkäisten petojen kokonaista joukkoakin vastaan; ja mitä ilvekseen ja ahmaan koskee, näyttää vielä olevan todistamatta, että ne tosiaan hyppäävät hirven niskaan ja purevat poikki hänen kaulasuonensa, kuten ennen on väitetty. Ainoastaan ihmisen aseita hirvi ei kestä. Mutta onpa hirven ajo Siperian metsissä vastuksellista ja usein turhaa työtä, ja sen tähden sitä harjoittavatkin paraastaan maan syntyperäiset pyyntimiehet. Kesällä on vaikea tavata tätä vesipaikoissa oleksivaa eläintä; se eleksii silloin enimmät ajat soilla, päivät korkeain suokasvien piilossa, leväten vuoteella, jonka likitienoille ei kukaan pääse, yöt käyskennellen syömässä. Mehukkaat vesikasvit ja niiden juuret maistuvat hirvestä paremmilta kuin karkea ja terävä sara; senpä tähden hän meneekin suon syvimpiin paikkoihin syömään, etsii kasvit vedestäkin, pistää rumamuotoisen päänsä aina korvia myöten, jotka ovat vähän aasin korvain näköiset, vetelään mutaan, saa sieramensa täyteen ja puhalttaa joka kerran, kuin nostaa ylös päänsä, suusta ja sieramista tuon moskan kumealla pärskähdyksellä, joka kuuluu kauas ylt' ympäri. Kekseliäät pyytäjät ovat tuon ruuan etsimistävän mukaan miettineet erityisen pyyntitavan. Tähystellään monta yötä peräkkäin tätä yleensä hyvin varovaista eläintä, hankitaan päivällä ihan hiljaa muutamia keveitä ruuhia ja soudetaan sitte yöllä niin hiljaa kuin mahdollista hirven luo, joka syödä ahmii ja jonka vainu ja havaintokyky ovat tuossa ruuan etsimistyössä paljon heikommat kuin tavallisesti, sekä ammutaan se. Valoiset kesäyöt helpottavat sellaista pyyntiä, vaikka ne tosin samalla tekevät myöskin vaikeaksi päästä kyllin lähelle; mutta juuri sen tähden on tämä metsästys niin jännittävä, että innokkaat metsästäjät sitä oikein kiihkolla harjoittavat ja tavallisesti hyvällä menestykselläkin. Pakkasien alussa siirtyy hirvi, koska hauras jääpeite haittaa sen liikkumista, soilta kuivempiin metsäseutuihin, kunnes

runsaat lumisateet pakottavat sitä kuljeksimaan enemmänkin ja etsimään sopivimpia olinpaikkoja. Tähän aikaan ajetaan sitä hyvin harjoitettujen ja ennen kaikkea erittäin maltillisten koirain avulla ja katsotaan sitä pyyntitapaa paraimmaksi kaikista. Hirvi ei vaelluksillaan kammoksu asuttujakaan seutuja, ja silloin helposti tunnettavat jäljet saattavat metsästäjän tuota pikaa sen luo. Nyt lähetetään esiin koirat. Niiden tehtävä on kääntää puoleensa eläimen huomiota, mutta ei karkoittaa sitä. Sen tähden ne eivät saa koskaan ahdistaa sitä takaa päin eikä myöskään yleensä rynnätä liian lähelle, vaan lakkaamatta haukkuen hyppiä sen etupuolella ja vetää puoleensa sen koko huomio. Kuin hirvi näkee sellaista vaaran uhkaa edessänsä, pysähtyy se lyhyen juoksun jälkeen, katselee raivokkaasti koiria, näyttää päättävän hyökätä niiden päälle, mutta tulee ainoastaan ani harvoin panneeksi toimeen sellaisen päätöksensä ja antaa siten metsästäjälle tilaisuutta päästä yhä lähemmäksi ja viimein lyhyeltä matkalta ampua tarkkaan. Jos koirat yht'äkkiä siten tulevat pienen hirviparven eteen, saattavat hirvet joutua niin hämilleen, että riipeä ja hyvin varustettu pyssymies saa tapetuksi montakin eläintä yhtä päätä. Jos vanhoja, kokeneita hirviä talvella paksun lumen aikaan ajetaan kauan, nousevat ne ensimmäiselle eteen sattuvalla tielle ja juoksevat sitä myöten, vieköönpä se metsään tai asuttuun paikkaan, siten joutuvat usein ihan lähelle ihmisasuntoja ja kääntyvät vasta silloin pois metsään. Kova hanki on yhtä vaarallinen hirvelle kuin metsävuohellekin, sillä riipeät ja taitavat metsämiehet hyökkäävät silloin sen kimppuun, paljas keihäs kädessä, he kun suksilla hiihtäen saavat pian sen kiinni ja niin väsytytyksi, että voivat käyttää tuota ikivanhaa asetta. Hirven lihaa syövät mielellään sekä uutisasukkaat että maan syntyperäiset asujamet, mutta sen hinta on jotenkin huokea; taljasta sitä vastoin maksetaan mielellään kuusi tai kahdeksan ruplaa, joten varsinainen metsästäjä saa tyydyttävän korvauksen vaivastaan ja ponnistuksistaan.

Peura on tosin oikeastaan tundran asukas, mutta asuskelee myöskin metsässä yli koko metsävyöhykkeen. Uraalin itärinteillä oleskelee se sekä jylhässä metsässä että ylhäällä vuorilla; sikäläiset metsästäjät sen tähden puhuvat metsä- ja vuoripeurasta ja näyttävät luulevan niillä olevan eri ominaisuuksia, vaikka eivät osaa varmasti sanoa, mitkä ne olisivat. Asuttuja seutuja kammoksu peura vähemmän kuin mikään muu hirvilaji; se selvinnee paraiten siitä, että joka vuosi tapetaan, paitsi vapaina syntyneitä, myöskin monta sellaista, joilla on leikkaus korvassa tai jokin muu merkki ja jotka siis ovat poroista villistyneitä. Ne luultavasti karkaavat kiima-aikaan samojeedien ja ostjakkien laumoista ja vaeltavat niin kauan etelään päin, kunnes tapaavat vilttejä sukulaisansa ja niiden seurassa pysähtyvät johonkin. Saatuaan kerran maistaa vapautta tottuvat ne merkillisen pian kaikkiin vapaan peuran tapoihin. Pyyntieläiminä on poroilla yhtä vähä kuin peuroillakaan mitään suurta merkitystä metsäseudun asujanten silmissä. Peura tapetaan, milloin, missä ja miten hyvänsä voidaan, mutta, ottamatta lukuun jotakuta erittäin innokasta venäläistä metsästäjää, ainoastaan maan synnynnäiset asujamet pyytelevät sitä edes vähänkään innokkaammin.

Syötävään riistaan lukevat yleensä kaikki ihmiset myöskin jäniksen; ainoastaan semiläiset ja venäläiset ovat poikkeuksena. Sen tähden Siperian jänistä pyytävätkin ainoastaan sivistyneet ja etuluulottomat siperialais-venäläiset sekä pohjoisosassa synnynnäiset asukkaat, jotka eivät aristele mitään ruuaksi kelpavaa. Sillä vähäpä on metsästäjän silmissä arvoa valkoisen jäniksen nahallakaan, koska siitä hyvin lähtee karva, ja ehkä juuri, siitä syystä maan villit kansat uhraavat sen jumalillensa. Vaikka metsäseudun asujamet niin välinpitämättömästi kohtelevat tätä meille niin arvokasta jyrtsijää, että eivät viitsi hätyyttää häntä juuri ollenkaan, ei jäniksiä kuitenkaan ole missään erittäin paljoa. Moni niistä menettää henkensä loukuissa, enin osa joutuu susien, kettujen ja ilvesten suuhun, ja paljon niitä vähentelee myöskin ankara talvi, joka usein pakottaa niitä pitkille vaelluksille. Riistana jänikselle ei voida täällä antaa minkäänlaista merkitystä.

Syötäväksi kelpaamattomista metsävyöhykkeen pyyntieläimistä pitänee sudelle antaa ensi sija, koska sitä katkerasti vihataan ja yleensä vainotaan. Tosin sen ei sanota tuottavan ihmiselle kovinkaan suurta vahinkoa, mutta ei kuitenkaan laiminlyödä mitään sen tappamistilaisuutta. Tosin susi Länsi-Siperiassa liikkuu ainoastaan poikkeuksen tavoin suurissa joukoissa ja vielä harvemmin ahdistaa ihmistä, mutta yhtä eittämättömästi se paljon tuhoo kotieläimiä, ja tämä hävitys tulee hyvinkin

melkoiseksi, jos otetaan lukuun, miten suuria vahinkoja paimentolaisten laumat kärsivät susien kautta sekä arolla että tundralla. Miten paljo ja runsaasti susia on metsävyöhykkeen alalla, ei voida arvata. Niitä on kaikkialla eikä missään; ne raatelevat tänään jonkun kylän laumoja, jonka tienoilla niitä ei vuosikausiin ole nähty, tunkeutuvat huomenna toisen kylän vajoihin; häviävät äkisti joistakuista seuduista ja palaavat aavistamatta takaisin; jossakussa paikassa eivät säiky mitään vainoja ja toisessa tuskin sietävät vähäistäkään hätyyttämistä, kuin jo karkkoavat. Suuret maantiet, joilla on vilkasta liikettä, ja laidunmaista rikkaat seudut houkuttelevat niitä erittäin, koska noilla maanteillä kuoliaaksi ajettujen hevosten ruumiit ja laitumilla paimenetta käyskentelevät, usein kauas metsiinkin kuljeksivat kotieläimet ovat heillä valmiina tai ainakin helposti saatavana saaliina. Vaan on niitä kuitenkin sellaisissakin metsäseuduissa, joissa ei ole mitään ihmisliikettä. Välistä nähdään niitä yksittäin tai pienissä joukoissa keskellä päivää ihan lähellä asuttuja paikkoja ja usein juoksentelevat ne öillä läpi kylien, jopa kaupunkienkin. Yhtenä yönä saattavat ne repiä kuoliaaksi kymmenittäin lampaita, jopa ahdistella hevosiakin ja sarvikarjaa, vaan ei koiria, jotka taas toisissa paikoissa ovat niille hyvin mieluista saalista. Ainoastaan urholliset siat saavat niiltä olla rauhassa, koska ne täällä kuten kaikkialla muuallakin heti ryhtyvät taisteluun susia vastaan ja tavallisesti pääsevät voitolle.

Kuten venäläiset, uskovat myöskin siperialaiset, että naarassusi niin kauan, kuin pennut imevät, karttaa kaikkea ryöväilyä pesänsä lähellä ja hirmuisesti kostaa, jos siltä otetaan pennut pois, seuraa silloin metsästäjää aina hänen kotikyläänsä asti ja raivokkaasti tuhoaa kaikkia hänen kotieläimiänsä. Sellaisen koston pelosta jättää jokainen siperialainen löytämänsä suden pennut pesänsä ja ainoastaan jotkut uskaltavat leikata pennuilta poikki kantajäntäreet, että ne siten rampautuneina pysyisivät syyspyyntiin asti synnyinpaikoillaan. Sillä, kuin pennut vaurastuvat täys'kasvuisiksi, katoaa, kuten luullaan, emän rakkaus tai ainakin vähenee hänen kostonhimonsa, ja syysuden turkki sitä paitsi korvaa näiden kekseliästen talonpoikain vaivat ja viisaan tempun.

Eri paikkain ja olojen mukaan käytetään mitä erilaisimpia keinoja sutta pyytäessä. Susihaudat, suden raudat ja strykniiini-myrkky ovat, kuten edellä kerrotut viritetyt kaaretkin, varsin hyvät pyyntineuvot; sitä vastoin suden ajosta harvoin saadaan toivottua tulosta. Paljon mieluisemmin koetetaan reellä ajaen pyytää sutta eli reestä ampuu sitä, kuin se ensin on viekkauksella houkuteltu juoksemaan jäljestä. Se tapahtuu näin: Tilavan reen eteen valjastetaan vanha laiska tai ikäkulu hevonen ja neljä metsästyskumppania asettuu rekeen: ajaja, kaksi pyssymiestä ja keskikokoinen porsas. Ajaja, jolla ei ole muuta tehtävää kuin ajaminen, nousee paikallensa, pyssymiehet käyvät istumaan takaperin ja säkkiin pistetty porsas asetetaan heidän jalkainsa väliin. Iltasella ajaa tämä sekanainen seura metsäseutuun, jossa päivällä on nähty tuoreita suden jälkiä. Heti, kuin päästään jälkien paikoille, heittää toinen pyssymies pitkään nuoraan sidotun, pehmoisen heinäpussin reestä viiltämään jäljestä ja toinen sill'aikaa nipistelemällä tai muulla keinoin saattaa porsaan vinkumaan. Susi kuulee ne valitushuudot, luulee ehkä porsaan eksyneen emänsä luota ja lähestyy hiljaa ja varovasti, näkee reen jäljestä viiltävän pussin, luulee sitä parkuvaksi porsaaksi ja päättää, vähän tai kauemmin mietittyään, vapauttaa porsas paran kärsimyksistään. Pitkillä hypyillä juoksee se tielle ja sitte himokkaasti ja ahneesti reen jäljestä. Mitä hän huolii siinä istuvain miesten uhkaavista haamuista. Onhan hän monesti ennenkin nähnyt ihmisiä ja paljon lähempääkin. Yhä likemmäksi pääsee hän rekeä, joka nyt kiireemmällä vauhdilla luistaa pois tieltä; yhä kovemmat näpistelemiset saavat porsaan yhä surkeammin parkumaan; ne äänet yhä enemmän hurmaavat petoa – vielä yksi hyppäys: silloin paukahtaen tuiskahtaa kaksi tulisädettä, ja koristen ja vavahdellen makaa peto maassa.

Yhtä petollinen kuin tämä pyyntiajo on myöskin Uraalissa tavallinen susitarha. Vähän matkan päähän kylästä tehdään pyöreä, poikki mitaten noin kaksi metriä avara aitaus vahvoista, vierekkäin maahan syvälle lyödyistä seipäistä ja sen ympärille toinen ihan saman kaltainen aita, niin että ne molemmat ovat joka paikassa yhtä etäällä, neljänkymmenen, enintään viidenkymmenen senttimetrin päässä, toisistaan. Sisempi aitaus on umpinainen, vaan ulkopuolisessa on paksuihin pihtipieliin sovitettu, vahvoilla saranoilla liikkuva, paksuista lankuista tehty ovi, joka aukeaa ainoastaan sisään

päin, mutta jonka luja salpa sulkee, jos sitä sisäpuolelta työnnetään. Päältä päin nämä aitaukset eivät kyllä ole tarkat, vaan sentään harvasti katetut tukevilla puilla. Sisempään aitaukseen päästään ainoastaan katossa olevasta luukusta. Kuin nyt huomataan susia liikkuvan kylässä öillä, viedään elävä vuohi sisempään aitaukseen ja avataan ovi sen ympäri kiertävään käytävään, joten tarha on viritettynä. Tavallisesta seurastaan pois viedyn ja pelkääväisen vuohen valittava määkiminen houkuttelee sinne suden. Tosin susi ensin epäilee tuota niin oudon näköistä vuohinavetta, mutta kuin vuohi hänen tulostaan vielä enemmän hätäytyneenä hyppelee peloissaan joka taholle, unhottaa susi piankin tavallisen varovaisuutensa kokonaan ja koettaa siepata mieluista saalista. Moneen kertaan, yhä himokkaammin ja kiireemmin juoksee hän ulkoaidan ympäri milloin kummannekin päin; välistä lähestyen, välistä etääntyen katselee susi tuota ainoata aukkoa, josta on, mahdollinen päästä vuohen tienoille. Viimein voittaa himo hänen luonnollisen viisautensa. Vielä yhä vitkastellen, mutta sentään eteen päin pyrkien sulloo hän päänsä ja ruumiinsa sisään ahtaasta ovesta. Pelosta kovasti huutaen painautuu vuohi sisemmän aitauksen toisenpuolista seinää vasten. Arvelematta enää vähääkään seuraa peto häntä. Vuohi juoksee ympäri, susi samoin, siinä vain erotus, että suden täytyy juosta aitojen ahtaassa välissä. Yht'äkkiä yrittää häntä pysäyttämään ulkoaidan ovi, joka auki ollessaan sulkee käytävän toisen suun, niin että susi tullessaan pääsi ainoastaan yhdelle taholle. Ovi on siinä edessä, mutta saaliskin on nyt niin lähellä, jo melkein kynsissä; siispä susi syöksyy vain eteen päin, painaa oven ulkoaitaan pihtipieliinsä, salpa putoo määrättyyn paikkaansa, ja vankina on tuo epäluuloinen ja varovainen tyhmyri, vankina, pääsemättä kuitenkaan sen lähemmäksi houkuttelevaa saalista. Voimatta aitojen ahtaassa välissä kääntyä juoksee susi raivoissaan ja kiukuissaan eteen päin yhä samaa kierrosta levähtämättä ja hellittämättä, juoksee pitkät matkat. Viisas vuohi kohta käsittää, miten asiat ovat, ja pysähtyy viimein sisäaitauksen keskelle, tosin yhä vielä huutaen ja vavisten; viimein susikin huomaa kiertajuoksunsa turhaksi, koettaa päästä vapauteen, kiskoo hampaillaan jalan pituisia lastuja aidasta ja ulvoo kiukuissaan ja tuskissaan, mutta kaikki turhaa. Tuskaisen yön jälkeen koittaa vihdoinkin viimeinkin hänen viimeinen aamunsa. Kylässä aletaan liikkua, koirain haukunnan seasta kuuluu jo ihmisääniä. Mustia miehiä tulee yhä haukkuvien koirain kanssa murhenäytelmän paikalle. Liikahtamatta kuin ruumis makaa susi maassa, tuskin silmän rävehdykselläkään ilmaisten vielä olevansa hengissä. Raivokkaasti haukkuen tunkeilevat koirat aidan viereen, susi ei liikahtaa; pilkaten toivottavat miehet vangille tervetuloa, ei hievausta. Mutta ei koirat eikä miehet anna itseänsä pettää. Koirat koettavat tunkea kuonoansa aidan raoista ja tavoitella tuota valekuollutta turkista, miehet heittää kaikkialla käytettyä, surmasilmukkaista hevosnuoraa, lassoja eli arkaania, hänelle kaulaan. Vielä kerran hypähtää peto ylös, juoksee vielä kerran vaivantietänsä ja koettaa ulvoen ja hampaitaan näyttäen pelottaa ahdistajiaan, vaan turha vaiva; peljättävää ansaa se ei voi välttää, muutaman minuutin kuluttua on susi kuristettuna kuoliaaksi.

Kettua ahdistelee kaikkialla susi, joka sitä pyytelee ruuaksensa. Sen tähden kettuja ei olekaan varsin runsaasti Siperiassa, mutta hävittää niitä sukupuuttoon ei ole tähän asti voinut tuo hänelle niin vihamielinen sukulaisensa eikä ihminenkään. Metsävyöhykkeen itäosassa tekee kettu silloin tällöin pitkiä vaelluksia, seuraten joko jäniksiä tai metsälintuja; lännempänä ei näy olevan vielä mitään sellaista otettu huomioon. Ketun tekemiä vahingoita ei valitella Siperiassa, mutta sittekin ahdistellaan häntä hyvin uutterasti, koska ketun nahka on mieluinen tavara sekä venäläisille että maan synnynnäisille asujamille ja muutenkin melkoisen kallis, jos sillä on erityinen suosittu väri, jolloin siitä saadaan suunnattomatkin hinnat. Pyyntieläimenä pidetään sentähden ainoastaan soopelia sitä arvokkaampana. Varsinaiset metsästäjät tekevät talvella yksistään ketun tähden retkiä melkein yhtä syvälle metsiin kuin soopelin pyytäjätkin; ostjakit ja samojeedit virittelevät jousiansa paraastaan kettuja varten eivätkä pidä lukua mistään vaivoista etsiessään pesiä, joissa poikia on. Ne he kaivavat esiin, ei tappaakseen, vaan huolellisesti hoitaakseen ja elättäkseen, kunnes ne tulevat täys'kasvuisiksi ja ensimmäisenä tai toisena talvena saavat sellaisen karvan, joka näiden omiusten eläinsuojelijain mielestä on paljon arvokkaampi kuin hoidokkaiden henki ja elämä, sillä armotta joutuvat nämä hoitoketut aikanansa surmanuoran uhreiksi.

Tavallansa voidaan myöskin lukea naali metsävyöhykkeen eläimiin; kuitenkin se ei luultavasti missään tunkeudu itse metsään, vaan enintään kuljeksi talvella pitkin juuria jokia pyytelemään jäniksiä ja metsäkanoja tundran eteläosasta, joka on sen varsinainen kotipaikka.

Sitä vastoin on ilves metsäeläin sanan varsinaisimmassa merkityksessä. Mutta Siperiassakin on sitä ainoastaan siellä täällä hajallaan, jonka tähden se verraten harvoin joutuu metsästäjän saaliiksi. Luultavasti lähtee ilves varsinaisista olinpaikoistaan, sisämetsän tiheimmistä osista, ainoastaan silloin, kuin elatushuolet tai kiimavietti pakottavat sitä vaeltelemaan, joten se joutuu metsän ulkolaiteille. Uraalin itäisen seudun kokeneet metsästäjät sanovat ilveksen yleensä oleksivan samoilla seuduilla kuin karhu, jopa pysyvän karhun pesän lähellä silloinkin, kuin se jo on asettunut makaamaan. Samat metsästäjät vakuuttavat, että ilveksen mieltymys karhun talviasuntoon saattaa senkin ilmi, koska sellaisissa paikoissa, joissa ilveksen jälkiä runsaimmin käy ristiin, tarvitsee vain tarkkaan etsiä, ja voidaan olla ihan varma löydöstä, jos tavataan kierrosjäljet, sillä ne käyvät aina karhun pesän ympäri. Ilveksen tapa astua aina hyvin tarkkaan entisiin jälkiin helpottaa, kuten sanotaan, melkoisesti karhun etsintää. Sitä paitsi kerrotaan Siperian ilveksen tyytyvän mielellään myöskin tuoreihin raatoihin, josta syystä se ehkä pysytteleekin karhun lähellä vaanimassa syödäkseen, mitä karhun atrioilta jää. Tosin sanotaan ilveksen kykenevän varsin hyvin ilman niin epäilyttävän ystävän apuakin tappamaan suuriakin eläimiä ja sen erittäin innokkaasti ajavan ja tuota pikaa voittavan peuroja ja metsävuohia, mutta samalla aina selitetään, että se paraastaan pyytelee pienempiä eläimiä, jäniksiä, puu- ja maaoravia, metsoja, teirejä ja pyitä, hiiriä, kaikkein lintujen poikasia ja muuta sellaista. Ei ole mitään syytä epäillä näitä kertomuksia; ne myöskin riittävästi selittävät, minkä tähden tätä petoa niin harvoin tavataan rajametsissä ja metsän laiteissa. Niin kauan, kuin oravia ja metsälintuja on sisämetsissä, ei ilveksellä ole mitään syytä lähteä pois syviltä saloilta, joissa ihminen ei koskaan käy; kuin oravat ja metsälinnut lähtevät vaelluksille, täytyy ilveksen seurata. Miten metsälinnut pelkäävät ilvestä, näkyy siitä, että metsot ja teirit soidinaikanakin heti vaikenivat, kuin ilveksen ääni kuuluu.

Ilveksen ajoa pitävät sekä Siperian synnynnäiset asujamet että tulokkaat erittäin hyvänä pyyntihuvituksena. Tämän muhkean kissaeläimen harvinaisuus ja varovaisuus, notkeus ja puolustuskyky innostuttavat jokaista tosi metsästäjää, ja nahasta ja lihasta tulee melkoinen saaliskin. Nahat lähetetään Siperiasta paraastaan Kiinaan, jossa niistä maksetaan hyvä hinta; lihaa pitävät suuressa arvossa sekä mongolialaiset kansat että myöskin useimmat tänne siirtyneet venäläiset. Loukkuihin jää ilves ainoastaan ani harvoin, mutta usein hän niitä laukoo siten, että juoksee pitkin loukkupuuta ylös ja sitte polkee vivulle: harvoin se myöskään joutuu viritetyn kaaren uhriksi ja tielle viritetyt raudat se tavallisesti välttää hyppäämällä ylitse. Sitenpä metsästäjälle ei jää muuta neuvoa kuin pyssy. Helposti ymmärrettävistä syistä pyydetään ilvestä ainoastaan talvella, jolloin jäljet näkyvät lumesta ja käy suksilla hiihtää. Rohkeat koirat ajavat viimein löydetyn pedon ylös puuhun taikka pakottavat sen puolustautumaan maassa, mutta monesti ilves niitä pitelee pahasti, jopa tappaakin. Yksin metsästäjänkin päälle saattaa tuo ahdinkoon joutunut, raivokkaasti puolustautuva peto hyökätä.

Metsäkissaa, jota ilves yhtä ahkerasti ajaa kuin susi kettua, ei tavata Länsi-Siperian metsävyöhykkeen alalla. Sitä vastoin täällä liikkuu, tosin ei säännöllisesti, vaan ainakin silloin tällöin, täydellisin kissaeläin, tiikeri. Kaksi vuosina 1838 ja 1848 Baskin ja Schlangenbergin luona tapettua tiikeriä on täytettyinä Barnaulin museossa; kolmas, joka tapettiin seitsenkymmen-luvun alulla, on Omskin koulumuseossa, neljäs levitti kuusikymmen-luvun lopulla suurta kauhua Tshelaban piirissä, joka on Uraalin vuoristossa Europan rajalla, hyökkäsi ihan ärsyttämättä muutamain talonpoikien kimppuun, jotka sen säilyttivät pakenemaan siten, että eräs heistä viskasi punaisen lakkinsa sitä kohti. Turkestanin ylävillä aroilla ja Itä-Siperian koko eteläosassa tavataan "valtiaseläintä", joksi daurilaiset sanovat tiikeriä, soveliaissa paikoissa kaikkialla ja säännöllisesti, ja molemmilta niiltä tahoilta se useammin, kuin luullaankaan, eksynee metsävyöhykkeen länsiosiin ja ehkä siellä myöskin oleskellee pitkät ajat, kunnes taas huomaamatta palaa kotiseudulle. Kuitenkin nähdään tiikeriä niin harvoin

ja säännöttömästi, että sitä tosin saatetaan tässä mainita, vaan ei oikeastaan lukea tämän alueen eläinkuntaan.

Toisin on arvokkaimpien kaikista turkiseläimistä, eri näätälajien, runsaus. Niiden vähenemistä tosin valitetaan enemmän kuin minkään muiden pyyntieläinten, mutta enimpää niistä tavataan vielä säännöllisesti, ell'ei kaikkialla, niin kuitenkin useimmissa paikoissa. Ainoastaan soopeli on viime vuosikymmeninä tullut hyvin harvinaiseksi. Keski-Uraalin vanhat metsästäjät muistavat joka talvi ampuneensa tai muuten saaneensa soopeleja Tagilsk-kaupungin läheltä; nykyään siinä seudussa tavataan joskus, vaan aina perin harvoin, joku yksinäinen, harhaileva soopeli. Itä-Uraalin keskipalkoilla raivonneen laajan metsänpalon sanotaan karkoittaneen nämä niin yleisesti suosittu ja vainotut turkiseläimet. Samaa kerrotaan alisen Obin varsilla olevista metsäkylistä, joissa soopelin pyyntiä vielä nykyäänkin harjoitetaan sen verta, että esim. Jelisarovin torilla joka talvi saadaan ostaa parikymmentäkin nahkaa. Paljon runsaammin kuin soopeleja on mäntynäätä kaikissa Länsi-Siperian metsissä. Äsken mainitun Tagilsk-kaupungin pyyntialueelta, joka tosin on jotenkin laaja, saadaan joka talvi kolmekymmentä, jopa kahdeksankin kymmentä nädän nahkaa. Kaikki kokeneet, metsästäjät kertovat mäntynäädän paljon enemmän kuin soopelin eleksivän oravan seurassa sekä ilmestyvän ja katoavan yhdessä sen kanssa. Se saaliinhimoinen veitikka ei kuitenkaan suinkaan tyydy yksistään mieliruokaansa oravaan, vaan päin vastoin surmaa mitä hyvänsä eläimiä, joita se vain voi saada kiinni ja voittaa, ja on varsinkin vaarallinen metsolle ja teirille. Jo kesälläkin onnistuu mäntynäädän monesti rohkealla hyppäyksellä saada joku näistä varovista linnuista, ja talvella metsälinnun tapa maata lumikoloissa melkoisesti helpottaa nädän vehkeitä. Melkein kuulumattomasti hiipien oksalta oksalle lähestyy se lumeen kaivautuneita lintuja, kunnes pitkällä loikkauksella pääsee niiden luo ja hyökkää päälle ylhäältä päin, hypäten makuukolon lumikatolle ja murrettuaan sen auki sieppaa yhtä nukkuvaa lintua kaulasta ennen, kuin se ehtii edes ajatellakaan pakoa. Kivinäätä tavataan samoin vielä, kaikkialla ylävissä metsissä, mutta harvemmin kuin mäntynäätä; illerejä, kärppiä ja lumikkoja on kaikkialla, paikoittain hyvin runsaastikin; tuhkuria eli vesikkoja sitä vastoin tavataan kyllä Uraalin länsi-rinteillä, mutta ei itärinteillä, ei edes sieltä alkavissa Irtishin ja Obin sivujoissakaan, joissa, kuten mainituissa pääjoissakin, on saarvaa melkoisen runsaasti; metsäsikaa tuskin mainitaankaan Siperiassa, ja kaikkialla tavattavaa ahmaa pidetään vähempiarvoisena kuin mitään muuta näätäläintä ja pyydetään paremmin kuin nahan tähden vain siitä syystä, että se varastelee loukuista pyytäjän saalista.

Vaikka Länsi-Siperiaa pidetäänkin ihan tyhjäksi ammuttuna, varustautuvat sentään sielläkin metsäseutulaiset joka vuosi soopelin ja muiden näätien ajoon. Muutamat metsästäjät tekevät näiden turkiseläinten tähden retkiä ja vaelluksia, jotka eivät ole yhtään lyhempiä kuin Amerikan turkisten pyytäjien retket. Metsälle tietysti ei lähdetä yksistään näätien, vaan kaikenlaisen riistan tähden; nädät ja oravat ovat kuitenkin se saalis, jota paraiten toivotaan saavansa. Sen mukaan, kuin oravat aikaisemmin tai myöhemmin muuttavat väriänsä, lähdetään aikaisemmin tai myöhemmin liikkeelle; sillä näiden jyrjäjän värin muutosta luullaan tulevan talven enteeksi ja siitä voivansa arvata, tuleeko se aikaisemmin vaiko myöhemmin ja kovaksiko vaiko leudoksi.

Edellä kerrottuine varuksineen lähtevät soopelin ampujat ensimmäisen lumisateen jälkeen metsälle kolmittain, jopa viisittäinkin. Jokaisella on, paitsi pyssyä ja ampumatarpeita, seljässä pussi, olalla sukset ja kirves ja vyön alla piiska. Pussissa on välttämättömiä elintarpeita, leipää, jauhoja, silavaa, suolaa ja teetä, sekä muutamia talouskaluja, varsinkin pannu, teekannu, pikari, lusikka ja muuta sellaista, joskus myöskin pullo viinaa; piiskalla säilytellään näkyviin oravia. Seurassa on myöskin neljä tai kuusikin koiraa, jotka eivät miellyttäisi eurooppalaista metsästäjää.

Pitäen oppainansa aurinkoa ja tuttuja tähtiä, jotka tosin monesti ovat päiväkausia pilvien peitossa, kuljeksivat nämä karaistuneet metsästäjät päivä- ja viikkokausia synkillä saloilla, viettäen yönsä milloin missäkin ja raviten itseään ja koiriaan enimmäkseen tapettujen eläinten lihalla, säästääkseen niin paljon kuin mahdollista mukaan tuotuja eväitä. Rumat, vaan viisaat ja ymmärtäväiset koirat ottavat huomioon jok'ainoat jäljet, etsivätpä puistakin piilottaneet nädät

ja oravat, pysähtyvät puun juurelle haukkumaan ja siten pidättävät löytönsä paikoillaan, kunnes metsästäjä ehtii tulla. Pyssymies lähestyy horjumattoman tyynesti, jollaisia kaikki nämä metsäin samoajat ovat, asettaa pitkän pyssynsä jonkin oksan taikka hätätilassa sen haarukan varaan, joka on tukin jatkoksen etupäähän kiinnitetty, tähtäävät kauan ja viimein ampuvat. Metsästysajan alussa päästävät oravat, jopa näädätkin, joiden huomio on kokonaan kääntynyt koiriin, metsästäjän ihan muutamia metrejä lähelle; mutta kohta ne tulevat varovaisiksi ja tekevät pyssymiehelle tarkan tähtäämisen vaikeaksi. Mutta jos pyssymiehen kuitenkin onnistuu ampua jotakin eläintä silmään, hän totisesti on varsin hyvillään, koska on saanut ihan eheän nahan ja sitä paitsi voi vielä uudestaan käyttää samaa lyijypalaa. Saatuaan käsiinsä pudonneen saaliin nylkee hän sen heti ja, jos se on näätä tai orava, sulloo koko ruumiin ulos nahan suuaukosta, rikkoo aivokopan, löytääkseen lyijypalan, ja pistää sitte nahan ja ruumiin erikseen laukkuunsa.

Milloin oravia on runsaasti, on sellainen metsästys sekä tuottelias että huvittava. Joka metsästäjä käyttää lyhyttä päivää hyvin ahkerasti; pamaus kuuluu toisensa perästä, saalis karttuu karttumistaan. Vaikka pyssyn lataamiseen kuluukin paljo aikaa, niin sitä nopeammin käy nylkeminen, ja jokainen metsästäjä tekee rehellisesti tehtävänsä. Levähtämättä ja syömättä, malttamatta edes tupakoidakaan, kulkevat metsästyskumppanit yhä edelleen. Etsivät koirat milloin hajoittavat, milloin taas kokoovat yhteen kaikki pyssymiehet, pyssyjen kimeät paukahdukset ja, koirien iloinen haukunta innostuttavat heitä. Luetaan laukaukset ja iloitaan toistensa onnesta tai kadehditaan sitä. Jos taas talvi on köyhä riistasta, eikä yhtään oravaa tule esiin, vaikka lakkaamattakin läjähytellään ruoskaa, jos ei näy mitään soopelin eikä mäntynäädän, hirven eikä peuran jälkiä, niin sekä metsästäjät että koirat kulkevat ääneti ja tyytymättöminä metsästä toiseen, mieli ihan lannistuneena.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.